ภัยพระพุทธศาสนา ในศรีลังกา

วารสาร
โพธิยาลัย
๕๑
ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๕๑ เดือน ส.ค.-พ.ย. ๒๕๖๒

ไทยรฏฺฐปิยมาตา

๑. นวเม ราชินี นารี มเหสี อคฺคิกา สตี
วรวชิรมาตา จ ไทยรฏฺเฐ มกุฏูปมา
๒. รฏฺฐานํ ปิยมาตา สา สพฺเพสํ นาถิกา สทา
ทีฆายุกา มหามาตา อโรคา สุขิตา ภเวฯ

พระบรมราชมารดาผู้ทรงเป็นที่เคารพรักยิ่งของปวงชนชาวไทย

๑. พระบรมราชินี อัครมเหสีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙
ทรงเป็นพระราชมารดาของพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงเป็นดุจมงกุฎแห่งสยาม

๒. ทรงเป็นที่เคารพรักเทิดทูน ของปวงชนชาวไทย
ทรงเป็นที่พึ่ง ป็นศูนย์รวมทางใจแห่งพสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่า
ในวโรกาสอันเป็นมงคลยิ่งนี้ ของพระองค์จงทรงพระชนมายุยิ่งยืนนาน
ไร้โรคาพาธ นิราศทุกข์ สมบูรณ์ด้วยสุข ทุกประการ เทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า นายจำรูญ ธรรมดา สาสนธชะธัมมาจริยะ
ประพันธ์ถวาย ในนามวารสารโพธิยาลัย

วารสารโพธิยาลัย ฉบับที่ ๕๑ ประจำเดือนสิงหาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๒ นับเป็นฉบับพิเศษอีกฉบับหนึ่ง เพราะเป็นการรวมเล่มครั้งเดียว ๔ เดือน ด้วยเหตุที่วารสารของเรามักจะออกล่าช้าเสมอ ความช้านั้นได้ทวีความช้ามากขึ้นเรื่อยๆ จนต้องมีการรวบให้สั้นเข้าเพื่อปรับเนื้อหาให้ใกล้เคียงกับสถานการณ์ในช่วงต่างๆ แม้คณะผู้จัดทำจะมั่นใจว่า เนื้อหาสาระของเราเป็นอกาลิโก คือ ไม่เนื่องด้วยกาล อ่านเมื่อใดก็ได้ประโยชน์เมื่อนั้น ไม่ว่าจะอ่านในปัจจุบัน หรือในอนาคตข้างหน้าห้าสิบปี ร้อยปี หรือมากกว่านั้น ก็อ่านโพธิยาลัยได้สารัตถประโยชน์แน่นอน

แนวเนื้อหาของวารสารฉบับรวมเล่มนี้ คือ **"ภัยพระพุทธศาสนาในศรีลังกา"** มาจากปาฐกถาของ วิเทศทัยย์ ที่แสดงไว้ ณ วัดญาณเวศกวัน จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ ๑๖ พ.ย. ๒๕๖๒ วิเทศทัยย์ เป็นนามแฝงของพระภิกษุไทยรูปหนึ่ง ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยเกลาณียา ประเทศศรีลังกา ท่านเป็นนักการศึกษาอย่างแท้จริง ปัจจุบัน สอนพระนิสิตที่มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ ในตำแหน่ง ผศ.ดร. มีงานเขียนมาแล้วกว่า ๒๐ เล่ม แต่ละเล่มล้วนมีคุณค่าเปรียบดั่งอัญมณี เป็นที่ชื่นชอบของนักอ่านทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหธรรมิกด้วยกัน

เนื่องจากเวลามีจำกัดแค่เพียง ๒ ชั่วโมง ท่านจึงจำกัดเนื้อหาให้แคบเข้า เพียงการรุกรานของประเทศทางซีกโลกตะวันตก หรือที่เราเรียกกันในภาษาชาวบ้านว่าฝรั่งหลายประเทศ นับแต่โปรตุเกส ฮอลันดา และอังกฤษ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว ประเทศเล็กๆ แห่งนี้ ถูกรุกรานตลอดมา ทั้งจากคนในทวีปเดียวกัน แต่ต่างศาสนา จนบางครั้งประเทศที่ชนส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนแห่งนี้ต้องเผชิญกับการสูญเสียพระพุทธศาสนาหมดสิ้นทั้งประเทศ ต้องแต่งทูตไปขอเชื่อมไมตรีกับประเทศพุทธศาสนานิกายเถรวาทด้วยกัน คือ พม่า และไทย เพื่อต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่ต่อไปในประเทศของเขา

ศรีลังกาต้องผจญกับอุปสรรคนานัปการ แต่ด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจจริง พระพุทธศาสนาได้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง และมั่นคงแข็งแรงยิ่งกว่าเดิม ยากที่ใครจะมาทำลายล้างได้ นี่แหละคือสิ่งที่เราประสงค์จะให้คนไทยได้เรียนรู้ว่า เป็นพุทธบริษัทมีหน้าที่ต้องปกป้องพระพุทธศาสนาด้วยจิตวิญญาณ อย่าให้ใครมาบ่อนทำลายให้เสื่อมทรามและสูญสิ้นไป พุทธบริษัททุกคนควรเรียนรู้พระธรรมวินัย สามารถแก้ปรัปวาทจากคนในศาสนาอื่นๆ ได้ทุกคน มิให้ใครมาจาบจ้วงล่วงละเมิดพระรัตนตรัยที่เราศรัทธาเคารพนับถือ

นอกจากปาฐกถาของท่านวิเทศทัยย์แล้ว เรายังจะได้อ่านบทสัมภาษณ์ ดร. สุนทร พลามินทร์ ซึ่งท่านผู้นี้มีความพิเศษเป็นอย่างยิ่ง ด้วยท่านมีความรู้ภาษาสิงหลเป็นอย่างดี จากการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนสมัยที่ท่านเป็นเณรน้อยยาวนานถึงหกปี ท่านได้แปลบทโต้วาทีสำคัญที่สุดครั้งหนึ่งที่เกิดขึ้นในโลก คือ การโต้วาทีระหว่างท่านคุณานันทเถระ พระภิกษุชาวศรีลังกา กับบาทหลวงในคริสต์ศาสนา ท่ามกลางมหาชนจำนวนมาก และได้รับชัยชนะอย่างงดงาม ไม่เป็นที่สงสัยว่าจะมีการตุกติก หรือคดโกงคะแนน มันเป็นเอกฉันท์ที่สง่างามในท่ามกลางชนทุกชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นปัญญาชน

การโต้วาทีในครั้งนั้นได้รับการตีพิมพ์เป็นหนังสือเผยแผ่ไปทั่วโลก และก่อให้เกิดผลลัพธ์อันน่าปลื้มใจตามมา ชาวตะวันตกหลายคนที่ได้อ่านหนังสือนี้ ได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธ เป็นพุทธศาสนิกชนที่มีส่วนช่วยทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในศรีลังกาให้กลับมาเจริญรุ่งเรืองอีกครั้ง บทสัมภาษณ์ ดร. สุนทร พลามินทร์ ที่ให้ข้อมูลโดยสังเขปเกี่ยวกับการโต้วาทีดังกล่าว จะสร้างความประทับใจให้ท่านผู้อ่านได้อย่างมาก

หากท่านผู้อ่านประสงค์จะทราบรายละเอียดทั้งหมดของการโต้วาทีระหว่างพระภิกษุชาวศรีลังกากับบาทหลวงชาวตะวันตก คงต้องตามหาอ่าน **"ศึกประลองปัญญา พุทธ - คริสต์"** ที่ ดร. สุนทรฯ แปลไว้โดยตรงจากภาษาสิงหล ซึ่งมีรายละเอียดมากกว่าฉบับภาษาอังกฤษ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า หนังสือเล่มนี้จำหน่ายหมดแล้ว และยังไม่มีการตีพิมพ์ขึ้นใหม่

“เสียงจากศรีลังกา” บทสัมภาษณ์พระอาจารย์ปสาทิกะ (Ven. pasādika) พระภิกษุชาวศรีลังกา โดย “ธีรปัญโญ” เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจมากเช่นกัน โดยไม่ซ้ำซ้อนกับสองเรื่องข้างต้น

การได้เรียนรู้ความเป็นไปในประเทศเพื่อนบ้าน ย่อมเป็นอุทาหรณ์สอนใจได้ดี เพื่อป้องกันมิให้เราต้องพบกับประสบการณ์อย่างนั้น และอาจเป็นแรงผลักดันให้เราเกิดความรักและหวงแหนพระพุทธศาสนาของเรา ให้ดำรงคงอยู่คู่ประเทศไทยไปตลอดกาลนาน สิ่งใดเป็นเหตุแห่งความเสื่อมก็ช่วยกันขจัดไปให้หมดสิ้น สิ่งใดเป็นเหตุแห่งความเจริญ ก็ร่วมมือร่วมใจกันสรรสร้างให้เกิดขึ้น

ฉบับหน้าจะเป็นฉบับ **“คิดถึงพ่อ”** ประจำเดือนธันวาคม เป็นอีกครั้งหนึ่งที่เราจะทบทวนความดีงามของพ่อ ที่ยังคงอยู่ในใจลูกหลานคนไทยเสมอมา และจะอยู่ต่อไปตราบนานเท่านาน

คณะผู้จัดทำ

วารสารโพธิยาลัย จัดพิมพ์มาด้วยปัจจัยบริจาคของท่านผู้มีจิตศรัทธา แจกเป็นธรรมทานและบริจาคไปตามห้องสมุดต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางปัญญาอย่างกว้างขวางแก่ท่านผู้ใฝ่ธรรมต่อไป ขออนุโมทนาทุกท่าน

วัดจากแดง

ชมรมกัลยาณธรรม

ประธานผู้ก่อตั้ง
พระครูธรรมธรสุมนต์ นนฺทิโก
อัคคมหาบัณฑิต
บรรณาธิการอำนวยการ
พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร
บรรณาธิการบริหาร
พนิตา อังจันทรเพ็ญ
panitaang@gmail.com
รองบรรณาธิการ
ทพญ. อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ์
Acharak7153@gmail.com
ผู้ช่วยบรรณาธิการ
พันธุ์รพี นพรัมภา
Punrapee@gmail.com
ประสานงาน
พระครูประคุณสรกิจ
(พระมหาการุณย์ กุสลนนฺโท)
pk.krun21@gmail.com
กองบรรณาธิการ
คณะสงฆ์วัดจากแดง
สำนักงาน : วัดจากแดง
๑๖ หมู่ ๖ ถ.เพชรหึงษ์ ซ.เพชรหึงษ์ ๑๐
ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง
จ.สมุทรปราการ ๑๐๑๓๐
โทรศัพท์. ๐๒-๔๖๔-๑๑๒๒
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓
จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม
ภาพปก
ศิลปินแห่งชาติ อ.ปัญญา วิจินธนสาร
ออกแบบปก และรองปกหน้า
ศิลปิน บัญชา หนังสือ
รองปกหลัง
ธรรมอาสา
เครดิตภาพ
วัดจากแดงและสถาบันโพธิยาลัย
ธีรปัญโญ, เขมา เขมะ,
ญาณกุสโล, วิเทศทัยย์
และขอขอบคุณเจ้าของภาพ
จากทาง Internet ทุกท่าน
ศิลปกรรม
สหมิตรกรุ๊ปทีม
อุปถัมภ์อุปกรณ์คอมพิวเตอร์
โดยคุณพัชรพิมล ยังประภากร
ประธานกรรมการ ‘สุวิมล’
จัดพิมพ์โดย
สหมิตรพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
โทร. ๐๒ ๙๐๓ ๘๒๕๗-๙

สารบัญ

❁ วิสัชนาธรรม : พุทธศาสนาจะพ้นภัย ถ้าคนไทยไม่ทิ้งธรรม
พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร.....๓
❁ ธรรมปริทัศน์ : พระพุทธศาสนาในศรีลังกา
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต)...๑๔
❁ พุทธทรรศนะ : ภัยพระพุทธศาสนา : มองผ่านประวัติศาสตร์ศรีลังกา
วิเทศทัยย์.....๑๙
❁ พระธรรมเทศนา : ธุดงค์อินเดีย
พระอาจารย์ชยสาโร (พระราชพัชรมานิต วิ.)...๓๒
❁ แนะนำหนังสือ : ตายปิฏก
คณะทำงานติปิฏกสิกขาลัย.....๓๘
❁ ธรรมกถา : เรียนรู้จากความเสื่อมของพุทธศาสนาในอินเดีย
พระไพศาล วิสาโล.....๔๒
❁ สัมภาษณ์ : เสียงจากศรีลังกา : สัมภาษณ์พระอาจารย์ปสาทิกะ (Ven. Pasādika)
ธีรปัญโญ.....๔๙
❁ แลหลัง : The Great Debate การโต้วาทีแห่งสหัสวรรษ
ดร.สุนทร พลามินทร์.....๕๗
❁ ในประสบการณ์ : ประสบการณ์สอบสนามบาลี ตอน ๖
พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล.....๖๘
❁ หน้าต่างบาลี : การเขียนและการอ่านภาษาบาลี ตอน ๖
พระมหาสมปอง มุทิโต ๗๐
❁ ภาษาธรรม : สนทนาภาษาบาลี ตอน ๖
นายธรรมดา.....๗๒
❁ มองเทศ-มองไทย : พระสังฆมิตตาเถรี มารดรแห่งภิกษุณีสงฆ์ลังกา ตอน ๓
วิเทศทัยย์ ๗๖

วิสัชนาธรรม

พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร

พุทธศาสนาจะพ้นภัย ถ้าคนไทยไม่ทิ้งธรรม

พุทธศาสนาถึงยุคเสื่อมจริงหรือ

ตอบ : ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป ความเสื่อมมีขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนี้เป็นปกติ ทำอย่างไรให้เสื่อมช้าลงหน่อย ทำได้โดยสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในพุทธบริษัท ๔ ภิกษุบริษัท ภิกษุณีบริษัท อุบาสกบริษัท อุบาสิกาบริษัท ตอนนี้จะทำอย่างไรให้ภิกษุบริษัทเข้มแข็ง ในเรื่อง ๑. การศึกษา ๒. การปฏิบัติ ๓. การเผยแผ่ **การศึกษา การปฏิบัติ การเผยแผ่เป็นการสร้างความมั่นคงภายใน ความมั่นคงภายนอกก็จะมีเรื่องของสังคมสงเคราะห์ เรื่องของกฎหมายเข้ามาช่วย และเรื่องของมวลชนที่สร้างไว้ดีแล้ว**

นี่คือความเข้มแข็งของพุทธบริษัท ตอนนี้หลักๆ ก็คือ *ปริยัติ* กับ *ปฏิบัติ*

ปริยัติ เหมือนขอบสระ ปฏิบัติเหมือนน้ำ ปฏิเวธเหมือนดอกบัว ถ้าไม่มีปริยัติคือขอบสระ พอมีน้ำหลากมา น้ำก็ไหลไปหมด ปฏิบัติก็อยู่ไม่ได้ ปฏิเวธคือดอกบัวก็ไม่เกิด

เพราะฉะนั้น จึงเป็นพระพุทธประสงค์แต่เดิมที่เป็นหลักสืบทอดต่อกันมา ที่จะให้การศึกษาทั้งภาคปริยัติและภาคปฏิบัติ ควบคู่กันไปใน ๕ ปีแรก ในยุคต่อมา การบวชจึงมีหลักว่าให้เรียน**ปริยัติ ๘ อย่าง ให้ลงมือปฏิบัติ ๕ อย่าง**

ปริยัติในโบสถ์ ๘ อย่างก็คือ ให้พระเรียนรู้เรื่อง**อนุศาสน์*** *๘ คือ นิสัย ๔ และอกรณียกิจ ๔* **นิสัย ๔** *คือชีวิตของพระอาศัยอะไรบ้าง อาศัยจีวร อาหารบิณฑบาต เสนาสนะ ที่อยู่ที่อาศัย และยารักษาโรค* ได้มาจากที่ไหนและได้อย่างไร ส่วน **อกรณียกิจ ๔** คือสิ่งที่ไม่ควรทำ ๔ อย่าง ได้แก่ *ปาราชิก ๔ ข้อ* ให้เรียนตอนที่ยังอยู่ในโบสถ์ ตอนออกจากโบสถ์ บวชเป็นพระแล้ว จะได้ไม่ไปทำผิด

ในส่วนของการปฏิบัติ ให้ฝึกกรรมฐานตั้งแต่อยู่ในโบสถ์ เรียกว่า **มูลกัมมัฏฐาน** คือ *เกสา โลมา นะขา ทันตา ตะโจ, ตะโจ ทันตา นะขา โลมา เกสา* ก็คือในโบสถ์ ให้ปริยัติกับปฏิบัติคู่กันมา

ออกจากโบสถ์แล้ว ให้ไปเรียนต่อเลย เรียนปริยัติในส่วนของสังฆาทิเสสต่อ แล้วก็เรียนปฏิบัติในส่วนของกรรมฐานหมวดต่อไปตามแผนการศึกษาปริยัติ ปฏิบัติ ๕ ปี ควบคู่กัน ๑. เรียนภิกขุปาติโมกข์ให้จบ ๒. เรียนภิกขุนีปาติโมกข์ให้จบ ๓. เรียนข้อวัตร คือมหาวัตรและเสขิยวัตรให้จบ ๔. เรียนกัมมากัมมะ การทำสังฆกรรม คือเรียนภาษาบาลี แล้วก็ให้สวดกรรมวาจาเป็น ๕. เรียนสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน ก็คืออภิธัมมัตถสังคหะ ๙ ปริจเฉท ๖. เรียนพระสูตร ๔ ภาณวาร คือมนต์พิธีฉบับหลวงแปล ๒๙ บท และที่โรงพิมพ์เอามาพิมพ์แยกออกมาต่างหากชื่อหนังสือ *"จตุภาณวาร"* และสุดท้ายคือ ๗. มีคุณสมบัติครบ ๕ พรรษา หมายความว่า ปริยัติกับปฏิบัติให้ดำเนินคู่กันไป ๕ พรรษาต่อเนื่อง รวมเป็นคุณสมบัติ ๗ ประการ

บัญญัติไว้ในพระวินัย

ตอบ : ในโอวาทวรรค ในวินัยปิฎก สิกขาบทที่ ๓ บอกคุณสมบัติของพระ ที่จะพ้นจากนิสัยสามารถไปอยู่ในป่าองค์เดียวได้ จะต้องมีคุณสมบัติอะไรบ้าง ซึ่งตรงนั้นได้บอกไว้ชัดเจนว่าพระต้องเรียนสิ่งเหล่านี้ *ถ้าจะเป็นอาจารย์*ต้องเรียนรู้อะไรบ้าง *ถ้าจะเป็นอุปัชฌาย์*ต้องเรียนรู้อะไรบ้าง **การเรียนรู้ ลงมือกระทำ พร้อมทั้งอายุพรรษา**เรียกว่า **ภาคปริยัติ ต้องเพียงพอทางปฏิบัติก็ฝึกฝนมาเพียงพอ และอายุกาลพรรษาก็เพียงพอ**

เมื่อครบ ๕ พรรษา และเรียนรู้ตามที่กำหนดเอาไว้ก็จะ*พ้นนิสัย* **เมื่อครบ ๑๐ พรรษา** และเรียนรู้ตามที่กำหนดเอาไว้ ก็จะเป็น*อาจารย์สอนคนอื่นได้* **เมื่ออายุพรรษาครบ ๒๐** และเรียนครบตามที่กำหนดเอาไว้ ก็เป็น*อุปัชฌาย์ที่จะบวชให้กุลบุตรได้* นั้นก็คือสิ่งที่พระพุทธองค์ได้วางแผนไว้ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งด้านปริยัติกับด้านปฏิบัติไปคู่กัน

หลังจากนั้นช่วงออกพรรษา พระองค์ก็ตรัสว่า *จรถ ภิกฺขเว จาริกํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย* ***ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก*** คำว่า เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนนี้คือ ให้นำ**ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์**ไปสอนว่า ชาวบ้านจะเอา

***อนุศาสน์** คือ คำสอนเบื้องต้นที่พระอุปัชฌาย์สอนพระภิกษุบวชใหม่ มี ๘ ข้อ แบ่งเป็นกิจวัตรที่ต้องปฏิบัติ ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตแบบพระภิกษุ เรียกว่า **นิสัย** มี ๔ ข้อ ได้แก่ ๑. เที่ยวบิณฑบาต ๒. นุ่งห่มผ้าบังสุกุล ๓. อยู่โคนไม้ ๔. ฉันยาดองด้วยน้ำมูตรเน่า ส่วนกิจที่พระภิกษุทำไม่ได้ เรียกว่า **อกรณียกิจ** มี ๔ ข้อ ได้แก่ ๑. เสพเมถุน ๒. ลักขโมย ๓. ฆ่ามนุษย์ ๔. พูดอวดคุณวิเศษที่ตนไม่มี และนอกจากบอกอนุศาสน์ ๘ แล้ว ยังสอนมูลกัมมัฏฐานให้ด้วย*

ประโยชน์อะไรในชาตินี้ได้บ้าง เอา**สัมปรายิกัตถประโยชน์**ไปสอนว่า ชาติหน้าถ้าไม่อยากไปอบาย จะไปสู่สุคติ ต้องทำอย่างไรบ้าง แล้วก็เอา**ปรมัตถประโยชน์**ไปสอน คือสอนให้รู้แจ้งสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน รู้แจ้งรูป รู้แจ้งนาม เพื่อให้ได้ปรมัตถประโยชน์

ในเบื้องต้น ถ้าชาวบ้านประกอบอาชีพเป็นหาเงินเป็น เก็บเงินเป็น ใช้เงินเป็น **ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์** ก็ถือว่าสอบผ่าน ทำอย่างไรจะช่วยเหลือชาวโลกให้ประกอบสัมมาอาชีพ รู้จักทำมาหากินโดยที่ไม่ผิดศีลไม่ผิดธรรม เช่น อุ อา กะ สะ (หัวใจเศรษฐี) ขยันหา เก็บรักษาเป็น คบเพื่อนดี เลี้ยงชีวิตอย่างพอเพียง เว้นจากอบายมุข เว้นจากความชั่ว ๖ และมีสังคหวัตถุ ๔ เป็นหลักบริหาร มีอิทธิบาท ๔ เป็นหลักดำเนินการ ถ้านำเอาหมวดธรรมเหล่านี้ไปเผยแผ่ให้แก่ญาติโยม ก็จะได้ประโยชน์ในชาตินี้แน่นอน

ส่วนประโยชน์ในชาติหน้า (สัมปรายิกัตถประโยชน์) ก็คือ ทำอย่างไรให้ญาติโยมมีศรัทธา มีศีล มีสุตะ มีจาคะ มีปัญญา สร้างคุณธรรม ๕ อย่างนี้ให้เกิดขึ้นกับญาติโยม ได้ประโยชน์ในภายภาคหน้า ในชาติหน้า รับประกันได้ว่าไม่ต้องไปอบาย ส่วนประโยชน์สูงสุด (ปรมัตถประโยชน์) จะทำอย่างไรให้ญาติโยมเข้าใจเรื่องสมถะ วิปัสสนา เข้าใจเรื่องรูปเรื่องนาม เห็นแจ้งไตรลักษณ์ ก็จะได้ปรมัตถประโยชน์

ดังนั้น **๑. ปริยัติ ๒. ปฏิบัติ ๓. เผยแผ่** ถ้าเราไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ เรียกว่า **ปริยัติ** ก็เข้าไม่ถึงพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา **ปฏิบัติ** เราก็นึกถึงแค่เดินจงกรม นั่งสมาธิ ความจริงแล้วคำว่าปฏิบัติ **เริ่มตั้งแต่การเข้าถึงไตรสรณคมน์อย่างถูกต้อง** มี ๔ วิธี และการเข้าถึงศีล โดยเฉพาะ**จตุปาริสุทธิศีล** ศีลบริสุทธิ์ ๔ ด้านถ้าเป็นพระก็มี*ธุดงค์ ๑๓* ถ้าเป็นโยมก็เป็น*กุศลกรรมบถ ๑๐* ถ้าผ่านตรงจุดนี้ไปได้ ต่อไปก็คือ**สมถะ**เหมือนกันทั้งพระทั้งโยม สุดท้ายของการปฏิบัติก็คือ**วิปัสสนา**

คำว่า**ปฏิบัติ**นี้ ไม่ใช่ว่าต้องเดินจงกรมนั่งสมาธิอย่างเดียว ตั้งแต่การเข้าถึงไตรสรณคมน์อย่างถูกต้อง อันนี้สำคัญมากๆ ต่อมาคือเรื่องของศีล โดยเฉพาะปัญหาสิ่งแวดล้อมวิกฤติเพราะคนไม่ตั้งอยู่ในศีล โดยเฉพาะจตุปาริสุทธิศีล ๔ ในส่วนของกุศลกรรมบถ ๑๐ ก็เป็นคุณธรรมที่สูงขึ้น และเป็นจิตสำนึกที่ทุกคนควรจะมี **ส่วนสมถะ ก็เป็นสิ่งที่กำจัดนิวรณ์ทั้ง ๕ ละเอียดขึ้นไปจนวิปัสสนา ก็เพื่อกำจัดอนุสัยกิเลส ๗ ที่อยู่ในขันธสันดาน**

ดังนั้น สิ่งเหล่านี้ ถ้าพุทธบริษัทช่วยกันศึกษา ช่วยกันปฏิบัติ ช่วยกันเผยแผ่ พระพุทธศาสนาก็จะเข้มแข็งมั่นคง ภัยภายนอกก็เหมือนกับพายุที่พัดมาจากทิศทั้ง ๔ ถ้าต้นไม้ใหญ่ยังไม่ผุ ยังมีแก่น ยังมีรากแก้ว พายุที่พัดมาจากทิศทั้ง ๔ ก็ไม่สามารถจะพัดต้นไม้ที่มีรากแก้วให้โค่นลงได้

คำว่า*รากแก้วของพระศาสนา คือ* **ปริยัติ** *ลำต้นและแก่น คือ* **ปฏิบัติ** *กิ่งใบผล คือ* **ปฏิเวธ** ถ้าไม่เรียนปริยัติให้เข้าใจพระไตรปิฎก อรรถกถาอย่างจริงจัง แสดงว่าต้นไม้ใหญ่นี้ถูกขุดมาปลูกโดนลมเบาๆ ก็โค่นแล้ว เพราะไม่มีรากแก้ว ในสมัยปัจจุบัน ต้นไม้ใหญ่ในสวน บางทีเราขุดเอามาปลูก มันก็ไม่มีรากแก้ว จึงไม่แข็งแรง

เธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขสู่ชนหมู่มาก

พระสงฆ์ต้องทำหน้าที่ทั้ง ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ในส่วนของโยมจะช่วยพระศาสนาได้อย่างไร

ตอบ : ถ้าญาติโยมได้ฟังเทศน์ฟังธรรม **เกิดความเข้าใจคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อย่างกระจ่างชัด ญาติโยมก็จะเห็นคุณค่าชัด แล้วหาทางรักษาพระศาสนาได้** คือชาวพุทธปัจจุบันนี้ไหว้พระพุทธ ใจก็ยังหยุดอยู่ที่ทองคำ ใจเข้าไม่ถึง**พระพุทธคุณทั้ง ๙** ไหว้พระธรรมก็หยุดอยู่ที่คัมภีร์ใบลาน ใจเข้าไม่ถึง**ธรรมคุณทั้ง ๖** ไหว้พระสงฆ์ใจก็ยังหมายว่าเป็นพระลูกพระหลาน เข้าไม่ถึง**สังฆคุณทั้ง ๙** จิตที่คิดจะปกป้องรักษาจึงยังไม่มี เพราะฉะนั้น จะทำอย่างไรให้ชาวพุทธเข้าใจพระพุทธศาสนา **จึงต้องเรียนพระไตรปิฎกอย่างเจาะลึก** แต่เวลาเทศน์ต้องเอาธรรมลึกๆ มาเทศน์ให้ญาติโยมเข้าใจได้ง่ายๆ สำคัญมาก แต่ปัจจุบันของง่ายกลับพูดทำให้ยาก พอถึงพระไตรปิฎกนี่ไม่แตะเลย ฟังไม่รู้เรื่อง เพราะเราขาดการเรียนแบบเจาะลึกและจริงจัง

จุดเริ่มต้นก็อยากจะเชิญชวนพุทธบริษัทช่วยกันศึกษาเล่าเรียน ลงมือปฏิบัติ และเผยแผ่อย่างจริงจัง ส่วนภัยภายนอกมีทุกยุคทุกสมัย ถ้าภายในไม่เข้มแข็ง ตัวเปลือกตัวกระพี้ก็พอเห็นนะ แต่พอลอกเปลือกออก เนื้อในคือแก่นหรือปฏิบัติก็มองไม่เห็น รากแก้วหรือปริยัติยิ่งมองไม่เห็น เราจะเห็นแต่เปลือกภายนอก คนจะมองว่า วัดนี้ ศาสนาเจริญนะ โบสถ์ เจดีย์ ศาลาหลังใหญ่โตมโหฬาร แสดงว่าพระศาสนาที่วัดนี้เจริญรุ่งเรือง โยมจะมองว่าศาสนวัตถุเจริญ หมายถึงศาสนาเจริญ

ศาสนาแยกเป็น ๓ ส่วน คือ ๑. ศาสนบุคคล ศาสนทายาท ๒. ศาสนวัตถุ ๓. ศาสนธรรม *ศาสนบุคคล* คือตั้งแต่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจนกระทั่งถึงพวกเราทั้งหลาย เรียกว่า พุทธบริษัททั้ง ๔ คือ*ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ* ได้แก่ โบสถ์ วิหาร ที่อยู่ที่อาศัยเพื่ออำนวยความสะดวก และ*ศาสนธรรม* คือหัวใจหลัก คือ พระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ **พระพุทธองค์ให้ความสำคัญกับศาสนธรรมมากที่สุด และศาสนธรรมจะอยู่ได้ต้องมีศาสนบุคคลหรือศาสนทายาทค้ำจุน** ส่วนศาสนวัตถุ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ เป็นเพียงส่วนเสริมทำให้ศาสนบุคคลอยู่ได้อย่างสะดวก ได้ทำงานอย่างสะดวก แต่ไม่ใช่หัวใจหลัก ไม่ใช่สิ่งสำคัญ

แต่ปัจจุบันนี้ ชาวพุทธมองศาสนวัตถุว่าเป็นความเจริญด้านศาสนา ไม่มองศาสนธรรม ซึ่งเป็นความเจริญอย่างแท้จริง คาถาพระบาลีจึงมีว่า *ปริยตฺติเยว สาสนสฺส มูลํ* แปลว่า รากแก้วของพระศาสนา คือ ปริยัติธรรม

ใน**มหาสาโรปมสูตร** *จะอุปมาพระพุทธศาสนาว่า ส่วนไหนเป็นดอก เป็นใบ ส่วนไหนเป็นเปลือก ส่วนไหนเป็นกระพี้ ส่วนไหนเป็นแก่นของพระศาสนา ในพระสูตรนี้ พระองค์จะ*

พุทธศาสนิกชนชาวพม่ามาทำบุญที่วัดจากแดงจำนวนมาก

อุปมาพุทธศาสนาเป็นต้นไม้ใหญ่ แล้วก็ชี้ให้เห็นว่า ต้นไม้นี้จะแข็งแรงอยู่ได้อย่างไร มันจะดำรงอยู่ได้อย่างไร เพราะฉะนั้น ต้นไม้คือพระพุทธศาสนา พุทธศาสนาคือต้นไม้

ถ้าภายในเข้มแข็งแล้ว ภายนอกจะเข้มแข็งด้วย เช่น มีกฎหมายรองรับ คนออกกฎหมายนั้นก็คือชาวพุทธเอง แล้วชาวพุทธที่จะออกกฎหมายได้ต้องเป็นนักการเมืองที่มีความเข้าใจ เกิดศรัทธาและเห็นคุณค่า อยากจะรักษาพระศาสนาเอาไว้ **ที่สำคัญคืออยากจะให้ชาวพุทธทุกคนลงมือศึกษา ปฏิบัติ และเอาหลักพุทธธรรมไปใช้**

ตอนนี้อาตมากำลังริเริ่ม**โครงการรีไซเคิล** ถ้าพูดตามภาษาของพระพุทธเจ้า คือระบบ **ปัจจยสันนิสสิตศีล** รวมถึง **บังสุกุลจีวร** การใช้สอยปัจจัย ๔ อย่างรู้คุณค่า พระพุทธเจ้าก็สอนเรื่องพวกนี้ แต่ไม่มีใครเอามาเปิดเผย แล้วก็เลยคิดว่าพระมาเกี่ยวอะไรกับเรื่องขยะ เรื่องชาวโลก เรื่องทางบ้าน อันนี้ก็คือประเด็นหนึ่ง ที่**อาตมาพยายามโยงเข้ากับพระไตรปิฎก ทั้งพระสูตร พระวินัย พระอภิธรรม** ตอนนี้ก็เริ่มจะเกิดภัยแล้งแล้ว น้ำเค็มรุกเข้ามา วิธีการแก้ภัยแล้งจากพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้าท่านตรัสไว้มีบ้างไหม อาตมาก็ไปค้นมาจากพระไตรปิฎกว่า พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีไหน และทรงมีวิธีการอย่างไรในการช่วยแก้ภัยแล้ง

ถ้าเราเอาข้อมูลเหล่านี้จากพระไตรปิฎกมาเปิดเผยว่าทำได้จริงๆ แก้ภัยแล้งตามแนววิธีพุทธ ทำอย่างไรให้ภัยแล้งน้อยลง หรือเศรษฐกิจกำลังตกต่ำ อย่างเช่น อนาถบิณฑิกเศรษฐี เศรษฐกิจก็เคยตกต่ำ ทำอย่างไรจึงฟื้นคืน ตระกูลที่ร่ำรวยคนเคยรวย ทำอย่างไรจะรักษาทรัพย์สมบัติให้อยู่รอดต่อไป คนที่ยังไม่มี ทำอย่างไรจะให้มี ***ก็ต้องไปอ่านจากพระไตรปิฎก ศึกษาหลักธรรมให้กระจ่าง แล้วก็นำเอาหลักธรรมไปใช้ในชีวิตจริงๆ ให้ได้ อันนั้นก็จะเห็นความมั่นคงของพระศาสนา เมื่อคนไทยนำเอาหลักพุทธธรรมไปใช้ในชีวิตจริงๆ ได้***

ปัญหาต่างๆ ของพระพุทธศาสนาในศรีลังกาที่เขาฝ่าฟันผ่านมาได้ เป็นอุทาหรณ์อย่างไร

ตอบ : พระศรีลังกาในช่วงที่เกิดวิกฤต ตอนที่เกิดกบฏ เกิดภัยทางการเมือง พระที่อยู่ในเมืองถูกจับฆ่าหมด ต้องหนีไปอยู่ในป่า ท่านทรงจำพระไตรปิฎกด้วยความยากลำบาก ทรงจำแล้วทำอย่างไรจะไม่ให้ลืม ท่านไม่มีอาหารจะฉัน ก็ฉันใบไม้ หัวเผือก หัวมัน ตามที่หาได้

การทรงจำพระไตรปิฎกต้องสวดต้องสาธยายกันลืม เวลาทวนไป ลมก็จะตีท้อง ในท้องไม่เคยมีอาหาร มีแต่น้ำมะพร้าว เผือกกับมัน

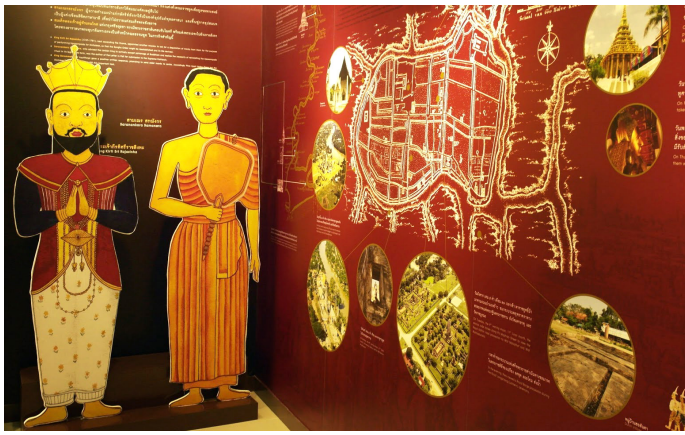

ร่องรอยหลักฐานของพุทธศาสนาในศรีลังกา

นิดหน่อย พอประทังชีวิต ท่านก็ไปนอนอยู่ที่หาดทราย เอาทรายมากองๆ เอาน้ำรดทราย แล้วก็นอนคว่ำ เอาท้องไปวางบนกองทรายที่มีน้ำอยู่ แล้วก็สวด เพื่อไม่ให้ลมมันตีกลับ สวดสาธยายพระไตรปิฎกกันลืม ท่านทำอยู่นานถึง ๑๒ ปี

ช่วงนั้นพระศรีลังกาเผยแผ่พุทธศาสนาไม่ได้เลย

ตอบ : ท่านเผยแผ่ไม่ได้ แต่จะทำอย่างไรไม่ให้ลืมหาย ก็ทวนๆ ทุกวัน คือท่องแล้ว เรียนแล้ว ทำอย่างไรไม่ให้ลืมหาย ถ้าอยู่ในเมืองก็ถูกจับฆ่าหมด ท่านก็หลบอยู่ในป่า แล้วก็ใช้วิธีการทวนไม่ให้ลืม สุดท้าย พอสงครามสงบ กลับออกมา ท่านก็มาตรวจมาเช็คกันว่ายังจำกันได้ ท่านบอกว่าในอนาคต กุลบุตรที่จะมีความเพียรพยายามขนาดนี้จะไม่มี จากนี้เป็นต้นไป เราช่วยกันจารพระไตรปิฎกลงใบลานเถอะ จากนั้นเป็นต้นมาจึงมีการจารึกพระไตรปิฎกลงสู่ใบลาน

ภัยแบบนี้ที่ลังกา ไม่ใช่เพราะคนต่างชาตินะ แต่เพราะคนชาติเดียวกันแย่งความเป็นใหญ่นี่ก็ทำลายพระศาสนา การกดขี่บางทีก็มาจากนอกศาสนา บางทีก็มาจากภายในศาสนาเดียวกัน แต่มีความคิดเห็นด้านการเมืองไม่เหมือนกัน เพราะฉะนั้นสิ่งสำคัญคือ ***พระศาสนานี่ต้องอยู่ในใจทุกคน ถ้าอยู่ในหนังสือ ก็ถูกเผาถูกทำลายได้ "ต้องอยู่ในใจ" จึงจะรักษาไว้ได้***

"ต้องอยู่ในใจ"

ตอบ : ต้องศึกษาให้เข้าใจ ฝังลึกอยู่ในใจ เห็นคุณค่าของพระศาสนา เขาไม่ให้แสดงออก เขาไม่ให้เผยแผ่ แต่พระพุทธศาสนาอยู่ในใจ เมื่ออยู่ในใจแล้วไม่แสดงออกก็ได้ แต่เราก็ไม่ทิ้งไม่ลืมธรรมะอยู่ในใจทรงจำให้ได้ แล้วก็ทวน อย่าให้ลืม แล้วเอามาใช้ในชีวิต แต่ไม่มีโอกาสแสดง ไม่มีโอกาสใช้แบบเปิดเผยเท่านั้นเอง

ที่ลังกาเขาก็มีช่วงที่ปิด ไม่ให้ไปแสดงธรรมนอกสถานที่ พระก็ให้อยู่ในสถานที่ของตน ก็ต้องทรงจำให้ได้ อยู่ในใจให้ได้ ที่เวียดนาม ที่เขมรก็เหมือนกัน ตอนที่โจรคอมมิวนิสต์กำลังเข้มแข็ง พระก็เผยแผ่ศาสนาไม่ได้ จะทำอย่างไรให้อยู่ในใจให้ได้ ดังนั้นการฝังลึกอยู่ในใจสำคัญมาก

แต่ปัจจุบัน เราให้พระพุทธอยู่บนหิ้ง ให้พระธรรมอยู่ในตู้ ให้พระสงฆ์อยู่ในวัด ไม่อยู่ในใจเลยสักคน อย่างที่พูดกันมากว่าพระศาสนาเสื่อม ***แต่พระพุทธศาสนาจะไม่เสื่อม หากพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์อยู่ในใจของทุกคน คือพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ ปรากฏอยู่ในใจ ฝังลึกอยู่ในใจ นั่นละ คือศาสนาที่มั่นคง***

พม่ามีอะไรที่แตกต่างจากของไทยเราบ้าง ที่เขาบอกว่า "พุทธศาสนามีชีวิต"

ตอบ : ทำอย่างไร ทุกคนจะมีโอกาสศึกษาพระไตรปิฎก หลังจากพม่าได้รับเอกราชแล้ว เขาเปิดการเรียนการสอนพระไตรปิฎกเต็มที่ เพื่อให้พระไตรปิฎกอยู่ในใจของทุกคน สำหรับพระภิกษุนั้น ภายใน ๗๐ ปี พม่าสามารถสร้างพระผู้ทรงพระไตรปิฎกได้ถึง ๑๕ รูป (ล่าสุดต้นปี ๒๕๖๓) ส่วนสองปิฎกก็ได้หลายร้อยรูป หนึ่งปิฎกก็เป็นพันรูป คือมีพระที่ทรงพระไตรปิฎก ถึงแม้ว่าในยุคแรกยังไม่มีการสอบพระไตรปิฎก แต่ก็มีผู้เชี่ยวชาญพระไตรปิฎกมากมาย ยกตัวอย่างเช่น ท่านอาจารย์แลดีสะยาดอ เป็นต้น

เพราะฉะนั้น พอพม่ามีโอกาส เขาก็สร้างหลักสูตรการเรียนการสอนพระไตรปิฎก เพื่อสร้างความเข้มแข็ง เมื่อทรงจำพระไตรปิฎกได้ท่านจึงรู้ลึก แต่เวลาเทศน์ ท่านจะเทศน์ให้เข้าใจง่ายๆ แม้สิ่งที่ยากๆ ท่านก็สามารถที่จะพูดให้ง่ายได้ ให้ทุกคนเข้าถึงได้ไม่ยาก พอเข้าถึงได้ ทุกคนก็เห็นคุณค่าของพระศาสนา ของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ***ทำอย่างไรให้คนเห็นคุณค่าพระศาสนา ก็ใส่ปริยัติเข้าไปให้เกิดสุตมยปัญญา ให้เขาคิดได้ เกิดโยนิโสมนสิการ เกิดจินตามยปัญญา ให้เขาลงมือปฏิบัติ แล้วพอเห็นผล ก็เกิดภาวนามย-ปัญญา พอชาวพุทธเกิดปัญญาทั้งสาม ก็เห็นคุณค่าพระพุทธศาสนา ช่วยกันปกปักรักษา***

ที่พม่าเขารู้จักและเห็นคุณค่าของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ของเราเองเราก็เคยทำแบบนี้ แต่ลดน้อยถอยลง ตอนนี้กลับมาทำใหม่ ยังไม่สาย ยังทำได้ อย่างเช่น โครงการหมู่บ้านศีล ๕ ก็ดี โครงการประชารัฐสร้างสุขก็ดี ขอให้พระสงฆ์ลุกขึ้นมาทำงาน ลุกขึ้นมาเรียน มาปฏิบัติ มาเผยแผ่ ความเข้มแข็งก็จะเกิดขึ้นได้

ถึงตอนนี้เราไม่ต้องไปมองว่า ศาสนาโน้น ศาสนานี้ จะมาทำอะไร เขาจะเข้ามาทำลายพุทธศาสนาหรือเปล่า ทุกศาสนามองแบบเดียวกันว่าศาสนาโน้นจะมาแย่งศาสนิกชนของตนเมื่อไหร่ จะมองศาสนาอื่นเป็นลักษณะอย่างนี้เหมือนกันหมด เราก็กลัวเขาจะมาแย่ง แต่คนของเราเข้มแข็งไหม ***ถ้าคนของเราเข้มแข็ง อย่างไรเสีย เราก็ไม่หลุดออกไป แต่ถ้าคนของเราไม่เข้มแข็ง เขามาแตะนิดเดียว มันก็หลุดกระจุยกระจาย เพราะความเข้มแข็งไม่มี***

เพราะฉะนั้น ความเข้มแข็งเกิดจากพลังภายใน คือทั้งปริยัติและปฏิบัติ รวมถึงความสามัคคีของพวกเราด้วย

ศาสนาพุทธจะอยู่รอดหรือไม่ ไม่ได้อยู่ที่คนอื่น แต่อยู่ที่เราชาวพุทธต้องเข้มแข็ง ด้วยการศึกษาพระไตรปิฎก (ปริยัติ) แล้วนำมาปฏิบัติ ให้พุทธศาสนาอยู่ในใจของเราให้ได้

ตอบ : นี้คือหลัก เพราะทุกยุคทุกสมัย ก็มีการแย่งศาสนิกกันเป็นเรื่องปกติ ***แต่ศาสนาไหนอ่อนแอด้านหลักการ ด้านปริยัติ ด้านปฏิบัติ ศาสนานั้นก็ถูกแย่งชิงศาสนิกไปก่อนอย่างรวดเร็ว เป็นเรื่องปกติ เรากลัวภัยภายนอก แต่ภายในเรายังอ่อนแอกันอยู่ เราไม่ค่อยหันมามอง***

อย่างเช่น พระพุทธเจ้าสอนให้ปลูกต้นไม้ แต่ชาวพุทธไม่เข้าใจว่า ปลูกต้นไม้แล้วได้อะไร คุณค่าของต้นไม้ อานิสงส์ของร่มเงาไม้มี ๑๐ อย่าง ชาวพุทธก็ไม่รู้ ปลูกต้นไม้แล้วมาเป็นต้นน้ำลำธาร ได้ปัจจัย ๔ เรื่องนี้เรานำมาจากในพระไตรปิฎก สำนักปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าแนะนำ คือ โคนไม้ เรือนว่าง ถ้าธรรมชาติคือป่าไม้ไม่มี ที่ปฏิบัติธรรมจะไปที่ไหน ในตึกรามก็ไม่สัปปายะ ถ้าเราเข้าใจ เราต้องช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม รักษาน้ำ ป่าไม้ ภูเขา รักษาตามหลักที่พระพุทธเจ้าได้ให้ไว้ แล้วเอาตัวอย่างของมฆเทวะ หรือมฆมาณพมาจัดการ พระพุทธเจ้าทรงแนะนำไว้อย่างไรบ้าง และที่สำคัญก็คือ เรามีป่า มีภูเขา มีต้นไม้ มีประโยชน์ต่อปริยัติ ปฏิบัติ เป็น

ที่เพาะพันธุ์ปริยัติ ปฏิบัติให้เข้มแข็ง ถ้ามีสิ่งแวดล้อมดี เรื่องนี้คือสิ่งที่เราจะต้องเข้าใจและช่วยกันพัฒนา

ตอนนี้เราเห็นแต่โทษภัยของคนอื่น แต่ภัยของเรา เราไม่เคยมอง **ให้ชาวพุทธหันกลับมามองตัวเราว่า ปริยัติ ปฏิบัติ และการเผยแผ่ เราทำได้ดีมากพอหรือยัง ถึงปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธจะเสื่อม ก็อย่าให้เสื่อมจากใจของเรา** ขอให้พวกเราเต็มเปี่ยมไปด้วยปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เพราะปริยัติเหมือนขอบสระ ปฏิบัติเหมือนน้ำ ปฏิเวธเหมือนดอกบัว ประเด็นนี้สำคัญ

เป็นไปได้ไหมว่า คนไทยไม่เคยเจออะไรที่เลวร้ายเหมือนศรีลังกาหรือพม่า ทำให้คนไทยประมาท

ตอบ : เพราะเรายังไม่เคยเจอแบบนั้น ไม่เคยตกเป็นเมืองขึ้น เราจึงประมาท ในปีหนึ่งๆ ความเป็นอยู่ อาหารการกินของเราอุดมสมบูรณ์มากๆ อากาศมีตั้งแต่ร้อน สบายๆ แล้วก็เย็น เพราะฉะนั้น ผลไม้เมืองร้อนเราก็มี ผลไม้เมืองหนาวเราก็มี ผลไม้เมืองไหนเราก็มีหมด เพราะภูมิ-อากาศ ภูมิประเทศของเราดี พอสบายแล้ว ทำให้คนไทยประมาท

ทำอย่างไรให้คนไทยเห็นภัยและไม่ประมาท ต้องมองประเทศที่เขาเจอภัยแล้วเขาไม่ประมาท เขาก็หา***วิธีการของความไม่ประมาท***

พุทธศาสนิกชนไทยจาริกไปกราบสังเวชนียสถาน

ขั้นแรก ตั้งสติก่อนสตาร์ท (ก่อนจะทำอะไร) สติขั้นที่สอง ไม่ลืมให้ทาน สติขั้นที่สาม ไม่ลืมรักษาศีล สติขั้นที่สี่ ไม่ลืมพระพุทธเจ้า สติขั้นที่ห้า ไม่ลืมตัวเราเอง

หัวใจหลักคือ สติที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ อย่าไปเข้าใจว่าสติเพื่อหลุดพ้นเท่านั้น ***สติขั้นแรกเลยคือ ตั้งสติก่อนสตาร์ท*** ก่อนสตาร์ทชีวิต เราใช้ชีวิตมีสติไหม ***สติขั้นที่สอง อย่าลืมให้ทาน*** บางทีเราก็มองว่าคนโน้นคนนี้เอาเปรียบเรา แต่เราให้หนึ่งครั้ง เราจะได้ผลทานอย่างต่ำ ๕๐๐ ครั้ง คนมาเอาทานของเรา มาเอาของๆ เรา เขาก็ได้แค่ครั้งสองครั้ง เขาไม่มีแรงมาเอาถึง ๕๐๐ ครั้งหรอก แต่เราให้ไปครั้งเดียว อย่างน้อยเราได้คืนกลับมา ๕๐๐ ครั้ง เราจะมีใช้ตั้งแต่ชาตินี้ไปจนถึงพระนิพพาน แต่พวกเรามักประมาทกัน

ทานคือเสบียง บางทีเราเห็นประเทศที่เกิดสงครามกลางเมือง มีคนส่งเสบียงไปให้ แต่ไปไม่ถึง คนก็ส่งเสบียงไปรอที่ชายแดน แต่ของก็ส่งไปไม่ถึง นั่นเพราะทานกุศลของผู้รอรับเขาไม่มี ทานกุศลให้ผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก เขาไม่เคยทำเลย เขาจะรอรับอย่างเดียว พอถึงยามวิกฤติ เกิดสงคราม คนที่คิดจะบริจาคมีไหม...มีคนให้ แต่ผู้รอรับไม่เคยทำทานกุศลไว้ ดังนั้น ของที่ส่งไปก็ไปไม่ถึง แต่ถ้าทานกุศลเราทำไว้ พอตกทุกข์ได้ยากของส่งมาถึงทันที *นี้เราจะเห็นหลักการของทานกุศล ฉะนั้น สติขั้นที่สอง อย่าลืมให้ทาน*

สติขั้นที่สาม อย่าลืมรักษาศีล ที่เราได้เกิดเป็นคนก็เพราะศีล ***ถ้าเราไม่รักษาศีลแล้ว เราจะเบียดเบียนซึ่งกันและกัน หมดสิทธิ์จะได้เกิดเป็นคน*** ข้อนี้สำคัญมาก เกิดเป็นคนแล้ว เราจะบำเพ็ญบารมี จะทำอะไรให้ชีวิตพัฒนาขึ้นไปก็ได้

สติขั้นที่สี่คือ อย่าลืมพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คือ พุทธานุสติ ธัมมานุสติ สังฆานุสติ

ถ้าไม่ลืม ภัยในปัจจุบันก็ไม่ตกถึง ภัยในสังสารวัฏก็ไม่ตกถึง ***สติขั้นสุดท้าย ขั้นที่ห้า สติสูงสุด คือ สติอยู่กับเนื้อกับตัว เอาสติมาตั้งไว้ที่กาย เวทนา จิต ธรรม ของเราเอง*** คือสติขั้นสูงสุด สติคือ ความไม่ประมาท ต้องตั้งให้เป็น พอตั้งสติเป็นแล้วภัยภายนอกไม่ต้องกลัว

สถาบันสงฆ์มีความแตกต่างกันอย่างไร ระหว่างพม่า ศรีลังกา ไทย สิ่งนี้มีผลต่อความเข้มแข็งหรือภัยต่างๆ ด้วยหรือเปล่า แล้วชาวบ้านจะช่วยกันทำให้เข้มแข็งขึ้นมาได้อย่างไร ถ้าสถาบันสงฆ์ของไทยไม่ค่อยเข้มแข็ง

ตอบ : ที่พม่า ฝ่ายรัฐบาลอ่อนแอ ภาคเอกชนก็ลุกขึ้นมาดำเนินการเอง ช่วยกันจัดปริยัติ ปฏิบัติอย่างเข้มแข็ง แล้วภาครัฐบาลก็ทำพอเป็นประมาณ เราไม่ต้องรอรัฐบาลหรอก ชาวบ้านนี่ละ มีเท่าไหร่ก็ช่วยกัน ไม่ต้องรออะไรมาก ช่วยกันศึกษา ช่วยกันปฏิบัติ ช่วยกันเผยแผ่ นั่นคือสิ่งที่ญาติโยมจะช่วยพระศาสนาได้

เป้าหมายของ "ติปิฎกสิกขาลัย" ที่พระอาจารย์และคณะก่อตั้งขึ้นมา

ตอบ : คือเป็นการเรียนการสอนพระไตรปิฎกสำหรับพระและญาติโยม รวมถึงบุคคลทั่วไป เพื่อให้คนรู้จักคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้เข้าถึงพระไตรปิฎก ซึ่ง เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ที่ผ่านมา ได้จัดสาธยายพระไตรปิฎกบนเรือ (โครงการอัฏฐังคิกนาวา จากวัดจากแดง ถึงวัดระฆังฯ สวดมหาราชปริตรเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าอยู่หัวฯ ทางแม่น้ำเจ้าพระยา)

ต่อมาได้นิมนต์พระผู้ทรงพระไตรปิฎกจากพม่ามาในเดือนกุมภาพันธ์ และมีการเสวนาพระไตรปิฎกเรื่องการสืบทอดพระไตรปิฎก ในแต่ละประเทศ (อินเดีย ลังกา พม่า) ในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์

ที่หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ช่วงเช้าจะมีเสวนาเรื่องการสืบทอดพระไตรปิฎก ช่วงบ่าย พระผู้ทรงพระไตรปิฎกจะสวดสาธยายแสดงธรรม แล้วฟังท่านตอบปัญหา เพื่อที่ทุกคนจะได้เห็นว่า พระผู้ทรงพระไตรปิฎกยังมีอยู่จริงนะ และการเรียนการสอนพระไตรปิฎกยังมีอยู่ การจัดอาคารเรียนที่วัดจากแดงก็คงประมาณกลางปีทำอาคารเรียนพระไตรปิฎกแล้ว ก็จะหาพระที่ทรงความรู้มาสอนกันอย่างจริงจัง

มีแผนจะสร้างพระผู้ทรงพระไตรปิฎกใช่ไหม ต้องใช้เวลานานเท่าไหร่

ตอบ : ขึ้นอยู่กับความเพียรพยายามของพระสงฆ์ไทย ถ้าพระไทยมีความเพียรพยายามเพียงพอ ก็จะจัดหลักสูตรให้เป็นนานาชาติและเป็นสากล คนเขาเรียนกันอย่างไร สอนกันอย่างไร เราก็จัดหลักสูตรนานาชาติให้เหมือนเขา แล้วก็จัดที่

ประเทศไทย ด้วยภาษาไทย บาลีไทย ก็สามารถทำขึ้นได้

พม่ากับศรีลังกา ได้ประกาศให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แล้วไทยควรจะประกาศไหม

ตอบ : เขาประกาศ ของเราไม่ได้ประกาศ เพราะผู้ใหญ่ในบ้านเมืองและนักการเมืองไทย โดยมาก ๑. ไม่เข้าใจ ๒. ไม่เห็นคุณค่า ๓. ไม่นำพาเอาพระไตรปิฎกและหลักคำสั่งสอนไปใช้ในชีวิตจริง ไม่เห็นคุณค่าของพระศาสนาจริงจัง เราเป็นพุทธแค่ตามสำมะโนครัว คือตราบใดที่พระยังไม่ทำงานหนัก ยังไม่เข้าใจพระศาสนาอย่างจริงจัง คนก็จะมองเห็นวัดเห็นโบสถ์เป็นศาสนา ไม่มองเห็นคำสอน ไม่มองเห็นคุณค่าของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ญาติโยมยังเข้าไม่ถึงพระศาสนาอย่างเพียงพอ นี้คือหัวใจหลักเลย หากเขาเห็นคุณค่าจริงๆ ใครบ้างถ้าเห็นเพชรว่ามีคุณค่าแล้วจะโยนเพชรทิ้ง ท่านอาจารย์ชยสาโรท่านบอกว่า “สงสารคนไทยนั่งทับโคตรเพชร แต่บอกว่ายากจน” คือไม่รู้จักเพชรเพราะไม่ได้ศึกษา

ควรปรับหลักสูตรพระพุทธศาสนา หรือสอนธรรมอย่างไร ให้เกิดประสิทธิภาพ

ตอบ : ควรแสดงธรรมที่เป็นสัจจะความจริงให้มากๆ ให้คนเห็นคุณค่าของพระศาสนาให้ได้ ***ทำอย่างไรคนจะเห็นคุณค่าของพระศาสนาได้ นั่นเป็นโจทย์*** ตอนนี้คนขาดปัญญา จะมองเห็นพระในพุทธศาสนาเหมือนตลกคาเฟ่ ชอบฟังเทศน์ขำๆ แต่เขาจะเห็นพุทธศาสนามีคุณค่าอย่างยิ่งแท้จริง ในยามวิกฤติ พระพุทธศาสนาช่วยได้ วิกฤติเศรษฐกิจ วิกฤติชีวิต วิกฤติโลก วิกฤติโลกร้อน วิกฤติเรื่องต่างๆ นำเอาหลักธรรมมาช่วยกันเผยแผ่ให้ได้ คนก็จะมองเห็นคุณค่าของพุทธศาสนาชัดเจนขึ้น

อย่างเรื่องขยะ เขาแก้ปัญหาด้วยเงินทอง ด้วยเทคโนโลยีมหาศาลเลย แก้ไม่ได้ อาตมาลงมือ ใช้มือเปล่าแก้ปัญหาขยะให้ พอทำได้แล้ว ตอนนี้ก็มีคนเข้ามาฟังอบรมทุกวันๆ ไม่ได้ใช้เทคโนโลยีอะไรสูงส่ง ไม่ได้ใช้งบประมาณอะไรมหาศาล ใช้หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสเอาไว้มาแก้ปัญหา คนก็เริ่มเห็นแล้วว่าหลักธรรมของพระพุทธเจ้าแก้ปัญหาเรื่องขยะ แก้ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม และแก้ปัญหาเรื่องสังคมได้จริง ***คือพยายามเอาหลักธรรมจากพระไตรปิฎกมาเรียนรู้ให้กระจ่าง แล้วก็เอามาใช้ในสังคม ให้เขาเห็นจริงๆ พอเขาเห็นจริงๆ แล้ว เขาก็จะวิ่งเข้าวัดเอง***

อยากจะฝาก ให้พวกเราเรียนพุทธศาสนาให้กระจ่าง และเรียนศาสตร์ทางโลกบางอย่างที่เราสามารถจะสื่อสารกับทางโลกได้ เช่นภาษาอังกฤษ หรือเทคโนโลยีบางอย่าง ภาษาก็ควรเรียน วิธีการเผยแผ่ก็ควรเรียน ฝรั่งเขาใช้ Active Learning ซึ่งพระพุทธเจ้าใช้มา ๒,๐๐๐ กว่าปีแล้ว แต่เราไม่รู้จัก ไม่เข้าใจวิธีการของพระพุทธเจ้า พอไม่รู้ เราก็ท่องจำเอาอย่างเดียว แต่วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า พระองค์สอนแบบถามตอบ สอนแบบฟัง สอนแบบสนทนา ทรงมีวิธีการสอนหลากหลายวิธี เช่น ทรงสอนเณร แค่ถามตอบสนุกๆ พอเณรตอบได้ครบ ๑๐ ข้อ ก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ก็มีตัวอย่าง

พระอาจารย์ทอง สิริมงฺคโล
(พระพรหมมงคล วิ.)
วัดพระธาตุศรีจอมทอง จ.เชียงใหม่

วิธีสอนของพระพุทธเจ้า ***ถ้าคนไม่มีพื้นฐานก็ใช้หลัก "อนุปุพพิกถา" จากง่ายไปหายาก ถ้าคนมีพื้นฐานมาแล้ว จะเจาะประเด็นเอาเฉพาะเนื้อๆ ฟังทีเดียวบรรลุ*** เช่น *"พาหิยะ เมื่อเธอเห็น จงทำในใจสักแต่ว่าเห็น เมื่อเธอได้ยิน จงทำในใจสักแต่ว่าได้ยิน"* เพราะเขาสั่งสมมามาก ฟังแค่นี้ก็บรรลุ คนมีพื้นฐานอะไรมาก่อนพระองค์ก็ต่อยอดให้ นั่นคือวิธีการสอนที่ครบที่สุด เราต้องตามเรียนในพระไตรปิฎก ฝรั่งเขาเลียนแบบวิธีคิดของพระพุทธเจ้าไปใช้กันมาก พวกเราเห็นของฝรั่ง แล้วจึงย้อนกลับมาอ่านพระไตรปิฎก ทำไมพระพุทธเจ้าสอนละเอียดขนาดนี้ ฝรั่งเอาไปทำให้เห็นเป็นรูปร่างได้ชัดเจน แต่เราที่นับถือพุทธศาสนากันมายาวนาน กลับไม่จัดระบบคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เห็นเป็นระบบที่ดูแล้วเข้าใจง่ายๆ แบบที่ฝรั่งเขาทำ ตอนนี้เราไปชื่นชมตามระบบของฝรั่ง แค่นั้นเอง

บทสรุปสำหรับชาวพุทธ

ตอบ : ทำอย่างไรเราจะเข้ามาเป็นกำลังเสริมให้ *"ปริยัติศาสนา"* เข้มแข็ง ถ้าทำอย่างที่หลวงปู่ทองท่านได้ทำ ตอนแรกท่านสอนแต่ปริยัติ คนก็ยังเรียนน้อย พอเริ่มมาสอนปฏิบัติด้วยที่วัดร่ำเปิง แล้วก็ดึงปริยัติมาเสริม คนก็เข้ามาปฏิบัติกันมาก พอปฏิบัติเริ่มละเอียดขึ้นแล้ว ก็ให้ไปเรียนอภิธรรม แล้วท่านก็เริ่มทำพระไตรปิฎกฉบับล้านนาพอทำสำเร็จ ท่านจัดฉลองที่วัดร่ำเปิง จากนั้นท่านก็ย้ายไปสอนที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง โดยนำเอากรรมฐานมาสอนก่อน แล้วจึงเริ่มสอนนักธรรมสอนบาลี สอนพระอภิธรรม ตรงนั้นก็มีปฏิบัติด้วย มีการเรียนการสอนอย่างเข้มแข็งด้วย สุดท้ายก็ทำอรรถกถาฉบับล้านนาจนจบบริบูรณ์

เวลาท่านเทศน์ ท่านก็จะหาข้อมูล ท่านเป็นพระกรรมฐานที่ชอบฟังเทศน์ ใครเทศน์เก่งๆ ท่านจะฟัง แล้วท่านยังเป็นพระกรรมฐานที่ไม่มีทิฏฐิ ไม่มีมานะ หาความรู้ตลอดเวลา และมีความอดทน เข้มแข็งมากๆ อดทนในด้านปริยัติ ในด้านปฏิบัติ และการเผยแผ่ ด้านนอก อาจจะเห็นว่าท่านเป็นพระกรรมฐาน แต่ด้านในท่านยังส่งเสริมปริยัติ ทำพระไตรปิฎกฉบับล้านนา รวมทั้งอรรถกถาด้วย แล้วก็ส่งพระให้เรียนจบเปรียญธรรม ๙ จบ พระอภิธรรมบัณฑิตจำนวนมาก ในเรื่องของปริยัตินี้ ท่านก็สนับสนุนและผลักดันอยู่เบื้องหลัง

ท่านเอื้อให้คนเห็นประโยชน์ของการปฏิบัติ แล้วก็ดึงญาติโยมที่เป็นสายปฏิบัติ มาเป็นกำลังให้กับสายปริยัติ ก็เห็นว่าปริยัติกับปฏิบัตินี้ไปคู่กัน เราเคยสวด แต่เราไม่เอามาใช้ ก็คือ

"ปฏิบัติปริยัติเป็นสอง คือทางดำเนินดุจคลอง
ให้ล่วงลุปอง ยังโลกอุดรโดยตรง"

ปฏิบัติกับปริยัติไปคู่กัน เป็นทางดำเนินโดยทำนองคลองธรรม ให้ล่วงลุปอง ให้บรรลุถึงยังโลกอุดรโดยตรงคือ โลกุตรธรรม ๙ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ***เราจะบรรลุถึงได้ เราต้องมีปริยัติ มีปฏิบัติ*** ในบทสรภัญญะเราสวด แต่เราไม่ได้เอามาคิด ไม่เอามาลงมือทำ เจริญพร

ธรรมปริทัศน์ • สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

พระพุทธศาสนาในศรีลังกา

ประวัติศาสตร์ลังกาเริ่มต้นพร้อมกับพุทธศักราช **คัมภีร์มหาวงศ์** ซึ่งเป็นพงศาวดารและตำนานพระพุทธศาสนาของลังกา เล่าว่า **เจ้าชายวิชัย** โอรสของพระเจ้าสีหพาหุ กษัตริย์แห่งลาฬประเทศในชมพูทวีป (อยู่ในเขตแคว้นเบงกอล) ได้เสด็จโดยทางเรือพร้อมด้วยบริวารเจ็ดร้อย ขึ้นสู่เกาะลังกา ณ ถิ่นที่เรียกว่า **ตัมพปัณณิ** ในวันเดียวกับที่พระบรมศาสดาเสด็จสู่ปรินิพพาน **เหตุการณ์ครั้งนี้ถือว่าเป็นครั้งแรกที่ชนเผ่าสิงหลเข้าสู่ลังกา และพระเจ้าวิชัยเป็นกษัตริย์องค์แรกของลังกาทวีป** ในการเสด็จเข้าครองลังกาทวีป เจ้าชายวิชัยคงจะได้นำพระพุทธศาสนาเข้ามาด้วย แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าแพร่หลายอย่างใด

ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในลังกาทวีปที่แท้จริง เริ่มต้นในรัชกาล**พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ** (พ.ศ. ๒๓๖ – ๒๗๖) ผู้ครองราชย์ ณ เมืองอนุราธปุระ กษัตริย์พระองค์นี้ทรงมีไมตรี สนิทสนมกับ**พระเจ้าอโศกมหาราช** แห่งชมพูทวีป พระเจ้าอโศกทรงส่ง**พระมหินทเถระ** พร้อมด้วยคณะ (พระภิกษุ ๔ รูป สามเณร ๑ รูป อุบาสก ๑ คน) มาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในลังกาทวีป คณะศาสนทูตได้รับการต้อนรับจากพระมหากษัตริย์และประชาชนลังกาอย่างดียิ่ง พระพุทธศาสนาแพร่หลายอย่างรวดเร็ว มีผู้อุปสมบทมากมาย

จิตรกรรมฝาผนังในถ้ำที่ ๑๗ ของถ้ำอชันตา (อังกฤษ: Ajanta Caves, มราฐี แสดงการมาถึงของชาวสิงหล นำโดยเจ้าชายวิชัย เห็นได้ในกลุ่มผู้ขี่ช้างสองกลุ่ม

พระนางอนุฬาเทวี มเหสีและสตรีบริวารจำนวนมาก ปรารถนาจะอุปสมบทบ้าง พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะจึงทรงส่งคณะทูตไปสู่ราชสำนักของพระเจ้าอโศก ทูลขอ**พระสังฆมิตตาเถรี** และ**กิ่งพระศรีมหาโพธิ์** ด้านทักษิณมาสู่ลังกาทวีป

การอัญเชิญกิ่งพระศรีมหาโพธิ์จากพุทธคยามาในครั้งนี้ นับเป็นเหตุการณ์ยิ่งใหญ่ครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและชนชาติลังกา **พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะโปรดให้ปลูกกิ่งพระศรีมหาโพธิ์ไว้ ณ พระนครอนุราธปุระ ต้นโพธิ์นี้ปัจจุบันเป็นต้นไม้ประวัติศาสตร์ที่มีอายุมากที่สุดในโลก** สิ่งสำคัญนอกจากนี้คือ ได้ทรงสร้าง**มหาวิหาร** และ **ถูปาราม** อันเป็นเจดีย์องค์แรกของลังกาไว้ ณ พระนครเดียวกัน

หลังรัชกาลพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะแล้ว ลังกาทวีปตกอยู่ในความครอบครองของกษัตริย์ทมิฬ และกษัตริย์ต่างชาติอื่นๆ อยู่เกือบศตวรรษต่อมา **พระเจ้าทุฏฐคามณี** (พ.ศ. ๓๘๒ – ๔๐๖) ทรงกู้ราชบัลลังก์คืนได้ พระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาแรงกล้า ได้ทรงสร้าง**โลหปราสาท ๗ ชั้น** เป็นโรงอุโบสถของมหาวิหาร และ**มหาสถูป** หรือ**เจดีย์รุวันเวลี** ณ พระนครอนุราธปุระ

ยุคสำคัญอีกยุคหนึ่งในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาของลังกา คือรัชกาล**พระเจ้าวัฏฏคามณีอภัย** (พ.ศ. ๔๓๙ และ พ.ศ. ๔๕๔ – ๔๖๖) เมื่อพระองค์ขึ้นครองราชย์ไม่นาน พวกทมิฬชิงอำนาจได้ และเข้าครองอนุราธปุระอยู่ ๑๔ ปี ระหว่างนี้ประเทศเกิดยุคเข็ญถึงต้องกินเนื้อมนุษย์ พระมหาเถระทั้งหลายจำนวน ๕๐๐ รูป เกรงพระศาสนาจะสูญสิ้น จึงประชุมกันที่ **อลุวิหาร** ณ มาตเล **ทำการจารึกพุทธพจน์ลงในใบลานเป็นครั้งแรก** (ไทยนับเหตุการณ์นี้เป็นสังคายนาครั้งที่ ๕ แต่วงการทั่วไป นับเป็นครั้งที่ ๔) พระเจ้าวัฏฏคามณีอภัยทรงเที่ยวหนีซุกซ่อนอยู่ แต่ในที่สุดทรงเอาชนะทมิฬได้ แล้วได้ทรงสร้าง**อภัยคีรีวิหาร** ถวายแด่พระมหาติสสเถระ ผู้มีอุปการคุณแก่พระองค์และพวกขุนพลในคราวตกยาก

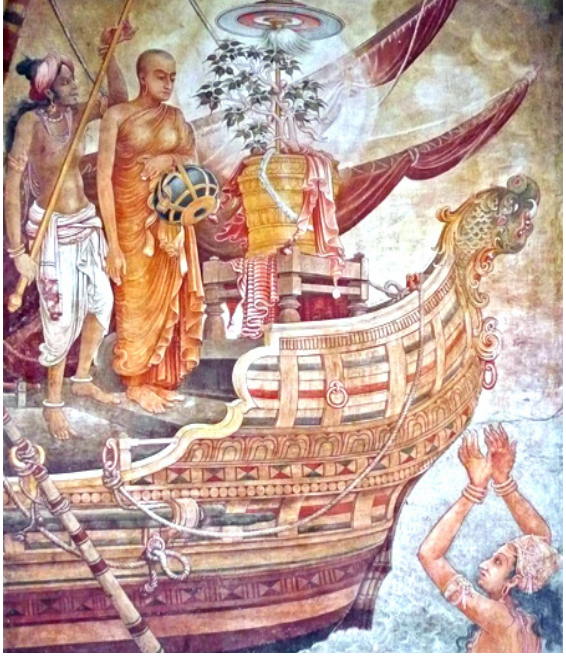

พระสังฆมิตตาเถรี และกิ่งพระศรีมหาโพธิ์

การข้อนี้ได้กลายเป็นเหตุให้คณะสงฆ์ลังกาแตกแยกออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ **ฝ่ายมหาวิหาร** ซึ่งเป็นผู้ยึดมั่นในคำสอนและแบบแผนประเพณีดั้งเดิม กับ **ฝ่ายอภัยคีรีวิหาร** ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นพวก*นิกายธรรมรุจิ* มีความคิดเห็นเป็นอิสระ ต้อนรับทัศนะใหม่ๆ จากต่างประเทศ ศึกษาทั้งเรื่องฝ่ายเถรวาทและมหายาน อภัยคีรีวิหารนี้ ต่อมาได้กลายเป็นศูนย์กลางสำคัญยิ่งของพระพุทธศาสนาอยู่สมัยหนึ่ง

ประวัติศาสตร์ยุคต่อมา มีความวุ่นวายทางการเมืองซึ่งเกี่ยวพันกับคณะสงฆ์อีกเป็นอันมาก ถึงกับทำให้มหาวิหารที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งรกร้างไปคราวหนึ่ง แต่อิทธิพลอันมั่นคงลึกซึ้ง ก็เป็นเหตุให้ต้องมีการสร้างขึ้นใหม่ ส่วนอภัยคีรีวิหารก็ยังเป็นศูนย์กลางสำคัญแห่งหนึ่งของพระพุทธศาสนาต่อมา

ในรัชกาล**พระเจ้าสิริเมฆวรรณ** เมื่อครองราชย์มาได้ ๙ ปี (พ.ศ. ๘๕๔) ได้มีการอัญเชิญ**พระทาฐธาตุ** (พระเขี้ยวแก้ว) จากทันตปุระในกลิงครัฐมายังลังกาทวีป พระราชาโปรดให้รักษาไว้ภายในพระนคร และนำออกให้ประชาชนนมัสการที่อภัยคีรีวิหารเป็นประจำทุกปี (เมืองที่ตั้งวิหารพระทันตธาตุนี้ ปัจจุบันเรียกว่า **เมืองแคนดี** พระทันตธาตุเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาวลังกาตลอดมาจนปัจจุบัน)

ครั้นถึงรัชกาล**พระเจ้ามหานาม** (พ.ศ. ๙๕๓ – ๙๗๕) **พระพุทธโฆษาจารย์** อรรถกถาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่ ได้เดินทางจากชมพูทวีปมาพำนัก ณ มหาวิหาร และแปลอรรถกถาภาษาสิงหลกลับเป็นภาษามคธ

หลวงจีนฟาเหียน ซึ่งเดินทางมาในกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๐ เล่าไว้ว่า อภัยคีรีวิหารมีพระภิกษุ ๕ พันรูป ส่วนมหาวิหารมีพระภิกษุ ๓ พันรูป **ช่วงเวลาระยะนี้ นับว่าลังกาได้กลายเป็นศูนย์กลางสำคัญแห่งหนึ่งของพุทธศาสนา** วัดต่างๆ มีชื่อเสียงว่าเป็นศูนย์กลางการศึกษา ทำให้มีปราชญ์จากแดนไกลมาเล่าเรียนค้นคว้า

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ การศึกษาอภิธรรมได้รับความนิยมและรุ่งเรืองขึ้น ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ลังกาย้ายเมืองหลวงจากอนุราธปุระ มาอยู่ที่ **โปโลนนรุวะ** หรือ **ปุรัตถิปุระ** เพราะเหตุผลทางยุทธศาสตร์เป็นสำคัญ จากนี้ศูนย์กลางวัฒนธรรม ก็เปลี่ยนมารวมอยู่ที่เมืองหลวงใหม่ อนุราธปุระกลายเป็นเมืองเก่า มีความหมายไปทางศักดิ์สิทธิ์ เรื่องของมหาวิหาร อภัยคีรีวิหาร เป็นต้น ก็จางเลือนลง

ตอนต้นสมัยเมืองหลวงใหม่นี้ เกิดนิยมยกย่องพระพวกปังสุกูลิกะ (ถือผ้าบังสุกุลเป็นวัตร) กันขึ้น ทำนองเป็นปฏิกิริยาต่อชีวิตที่สุขสบายมั่งมีของพระสงฆ์สมัยนั้น และต่อมาได้มีความนิยมนับถือข้อปฏิบัติในศาสนาพราหมณ์มากขึ้น มีการสร้างเทวรูป เทวสถาน และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น ระหว่างพระพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์

รูวันเวลิสเซยาสถูป (อังกฤษ : Ruwanwelisaya Stupa) มหาสถูปทรงโอคว่ำในเมืองอนุราธปุระ (อังกฤษ : Anuradhapura) ประเทศศรีลังกา

กล่าวโดยสรุป ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ถึง ๑๗ เป็นยุคที่ลังกาเดือดร้อนวุ่นวาย เพราะการรุกรานจากอินเดียบ้าง ความไม่สงบภายในบ้าง ในระหว่างยุคนี้เอง ที่**ภิกษุณีสงฆ์สูญสิ้น** และพระภิกษุสงฆ์เสื่อม จนกระทั่งเมื่อ**พระเจ้าวิชัยพาหุที่ ๑** ทรงมีพระราชประสงค์จะฟื้นฟูศาสนาใน พ.ศ. ๑๖๐๙ ทรงหาพระภิกษุที่อุปสมบทถูกต้องได้แทบไม่ครบ ๕ รูป และต้องทรงอาราธนาพระสงฆ์จากพม่าตอนใต้มากระทำอุปสมบทกรรมในลังกา

ต่อมาถึงสมัยแห่ง**มหาราชที่สำคัญที่สุดพระองค์หนึ่งของลังกา** คือ **พระเจ้าปรากรมพาหุที่ ๑** (พ.ศ. ๑๖๙๗ – ๑๗๓๐) ซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้าวิชัยพาหุที่ ๑ พระองค์ทรงเป็นทั้งนักรบและนักปกครองที่สามารถ ทรงจัดการปกครองได้เรียบร้อย จัดการชลประทานและการเกษตรได้ดี กล่าวกันว่าพระองค์มีดำรัสว่า จะไม่ยอม

ให้หยาดน้ำฝนแม้น้อยหนึ่งไหลคืนลงสู่ทะเล โดยมิได้ทำให้บังเกิดประโยชน์แก่ประชาชน

ในด้านการพระศาสนา ทรงชำระการพระศาสนาให้บริสุทธิ์ ยังคณะสงฆ์ให้รวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้อีกครั้งหนึ่ง **พระมหากษัตริย์ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชปกครองสงฆ์ทั้งประเทศเป็นครั้งแรก** ทรงสร้างวัดวาอารามเป็นยุคที่มีศิลปกรรมงดงาม และลังกาได้กลายเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนา ปรากฏเกียรติคุณไปทั่ว มีพระสงฆ์และปราชญ์เดินทางจากประเทศใกล้เคียง มาศึกษาพระพุทธศาสนาในลังกา แล้วนำไปเผยแผ่ในประเทศของตนเป็นอันมาก พระพุทธศาสนาได้รุ่งเรืองอยู่ระยะหนึ่ง แต่ภายหลังรัชกาลนี้แล้ว พวกทมิฬจากอินเดียก็มารุกรานอีก และได้เข้าตั้งถิ่นฐานมั่นคงขยายอาณาเขตออกไปเรื่อยๆ อาณาจักรสิงหลต้องถอยร่นลงทางใต้ ต้องย้ายเมืองหลวงอยู่บ่อยๆ ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญได้ยาก นอกจากจะเพียงธำรงรักษาความมั่นคง เข้มแข็งไว้เท่านั้น เหตุการณ์สำคัญครั้งหนึ่งคือ ใน พ.ศ. ๒๐๑๙ พระภิกษุคณะหนึ่งจากพม่าได้มารับอุปสมบทกรรมที่ลังกา และนำคัมภีร์ภาษาบาลีเท่าที่มีอยู่ ไปยังพม่าโดยครบถ้วน

อาคาร Vatadage ในพระราชวังพระเจ้าปรากรมพาหุ ที่ ๑

ระหว่างที่ลังกาอ่อนแอเพราะการต่อสู้แย่งอำนาจระหว่างคนสองเผ่าอยู่นี้ พอถึงประมาณ พ.ศ. ๒๐๕๐ ชนชาติ**โปรตุเกส**ก็เข้ามารุกรานซ้ำเติม **ชนชาติโปรตุเกสเข้ามาค้าขาย พร้อมกันนั้นก็แสวงประโยชน์จากความขัดแย้งของชนสองเผ่านั้น** เข้าครอบครองดินแดนบางส่วนไว้ได้ และพยายามบีบบังคับประชาชนที่อยู่ในยึดครอง ให้เปลี่ยนไปนับถือคริสต์ศาสนานิกายคาทอลิก คราวหนึ่งถึงกับยึดอำนาจกษัตริย์ลังกาได้ สถานการณ์พระพุทธศาสนาเสื่อมทรามลงจนถึงกับต้องนำพระสงฆ์จากพม่ามาประกอบอุปสมบทกรรมอีกครั้งหนึ่ง

ในระยะนี้ **ชาวฮอลันดา**ได้ประกอบการค้าขาย มีอำนาจมากขึ้นในดินแดนแถบนี้ ลังกาจึงต้อนรับชาวฮอลันดา เพื่อให้เข้ามาช่วยขับไล่โปรตุเกสจนสำเร็จใน พ.ศ. ๒๒๐๐ แต่แล้ว **ฮอลันดาก็ครอบครองดินแดนส่วนที่ตนยึดไว้ได้ เข้าแทนที่โปรตุเกส** ฮอลันดาพยายามประดิษฐานคริสต์ศาสนา นิกายโปรเตสแตนท์ และกีดกันพระพุทธศาสนา แต่ไม่สำเร็จ กษัตริย์ลังกาได้รับคำแนะนำจาก**พระสรณังกร** เมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๔ (ไทยนับ พ.ศ. ๒๒๙๓ ตรงกับรัชกาลพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ) ให้**ส่งคณะทูตไปยังประเทศไทย แล้วนำพระภิกษุคณะหนึ่งจำนวน ๑๐ รูป มีพระอุบาลีเป็นหัวหน้า** มาประกอบอุปสมบทกรรม ณ เมืองแคนดี มีผู้เข้ารับการอุปสมบทถึงสามพันคน พระสรณังกรซึ่งได้รับการอุปสมบทใหม่คราวนี้ ได้รับสถาปนาจากพระมหากษัตริย์ ให้เป็นสมเด็จพระสังฆราช **เป็นการประดิษฐานคณะสงฆ์ อุบาลีวงศ์ หรือ สยามวงศ์ หรือ สยามนิกาย ในลังกาทวีป**

ฮอลันดาครองอำนาจอยู่ไม่นานก็เสื่อมลง **อังกฤษ**ได้เข้าครองอำนาจแทนในแถบชายทะเล

มหาวงศ์กับการปกป้องพุทธศาสนาในศรีลังกา

เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔๐ และอีก ๑๙ ปีต่อมา **อำนาจปกครองของอังกฤษก็ขยายออกไปทั่วลังกาทวีป** โดยอังกฤษรบชนะกษัตริย์แห่งแคนดี และกระทำสนธิสัญญารับประกันสิทธิของฝ่ายลังกา และการคุ้มครองพระศาสนา ต่อมา พ.ศ. ๒๓๖๒ เกิดกบฏรุนแรงขึ้น ครั้นอังกฤษปราบกบฏสำเร็จ และดัดแปลงข้อความในสนธิสัญญาเสียใหม่ วงศ์กษัตริย์ลังกาแต่โบราณก็ถึงอวสานลง

เมื่อลังกาทวีปตกอยู่ในปกครองของอังกฤษระยะแรก คณะสงฆ์ได้อิสรภาพมากขึ้น เนื่องมาแต่สนธิสัญญาให้ความคุ้มครองแก่พระพุทธศาสนาดังกล่าวแล้ว ได้มีพระสงฆ์หลายคณะไปรับอุปสมบทกรรมใหม่ในพม่า กลับมาตั้งศูนย์กลางสืบอุปสมบทวงศ์ของตน อิสรภาพของพระพุทธศาสนาเป็นไปได้ประมาณกึ่งศตวรรษเท่านั้น รัฐบาลก็ถูกบีบจากคริสต์ศาสนาให้ยกเลิกความเกี่ยวข้องทุกประการในกิจการพระพุทธศาสนา บาทหลวงคริสเตียนได้ดำเนินการเผยแผ่ศาสนาของตน และต่อต้านพระพุทธศาสนาเป็นการใหญ่ ถึงกับโจมตีพระพุทธศาสนาในที่สาธารณะ นับว่าพระพุทธศาสนาได้รับภยันตรายเป็นอันมากจากขบวนการต่อต้านและทำลายพระพุทธศาสนา ที่รัฐบาลต่างชาติสนับสนุน เป็นเวลากว่า ๓๐๐ ปี **ข้อนี้เป็นเหตุสำคัญให้ชาวลังกาดิ้นรนต่อสู้แสวงหาอิสรภาพเพื่อนำศาสนาประจำชาติของตนกลับคืนมา**

ลังกาได้อิสรภาพเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ (นับแบบไทย พ.ศ. ๒๔๙๐) การโจมตีบีบกดจากผู้เป็นปฏิปักษ์ต่อพระพุทธศาสนา ก่อปฏิกิริยากระตุ้นให้เกิดการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา และทำให้เกิดความเข้มแข็ง กระตือรือร้น และความเอาจริงเอาจังในการคุ้มครองรักษาศาสนาวัฒนธรรมประจำชาติของตนยิ่งขึ้น ซึ่งอาการเช่นนี้เป็นไปอยู่จนถึงทุกวันนี้

คณะสงฆ์ในลังกาปัจจุบันมี ๓ นิกาย คือ **๑. สยามวงศ์** หรือ**อุบาลีวงศ์ ๒. อมรปุระนิกาย** และ **๓. รามัญวงศ์** ข้อแตกต่างกันมีเพียงเล็กน้อย และเป็นเรื่องทางประวัติศาสตร์ คือ เกิดจากการที่ว่าอุปสมบทวงศ์สืบมาจากสายไทยหรือพม่า

ที่มา : จากหนังสือ พุทธศาสนาในเอเชีย
นิพนธ์ของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

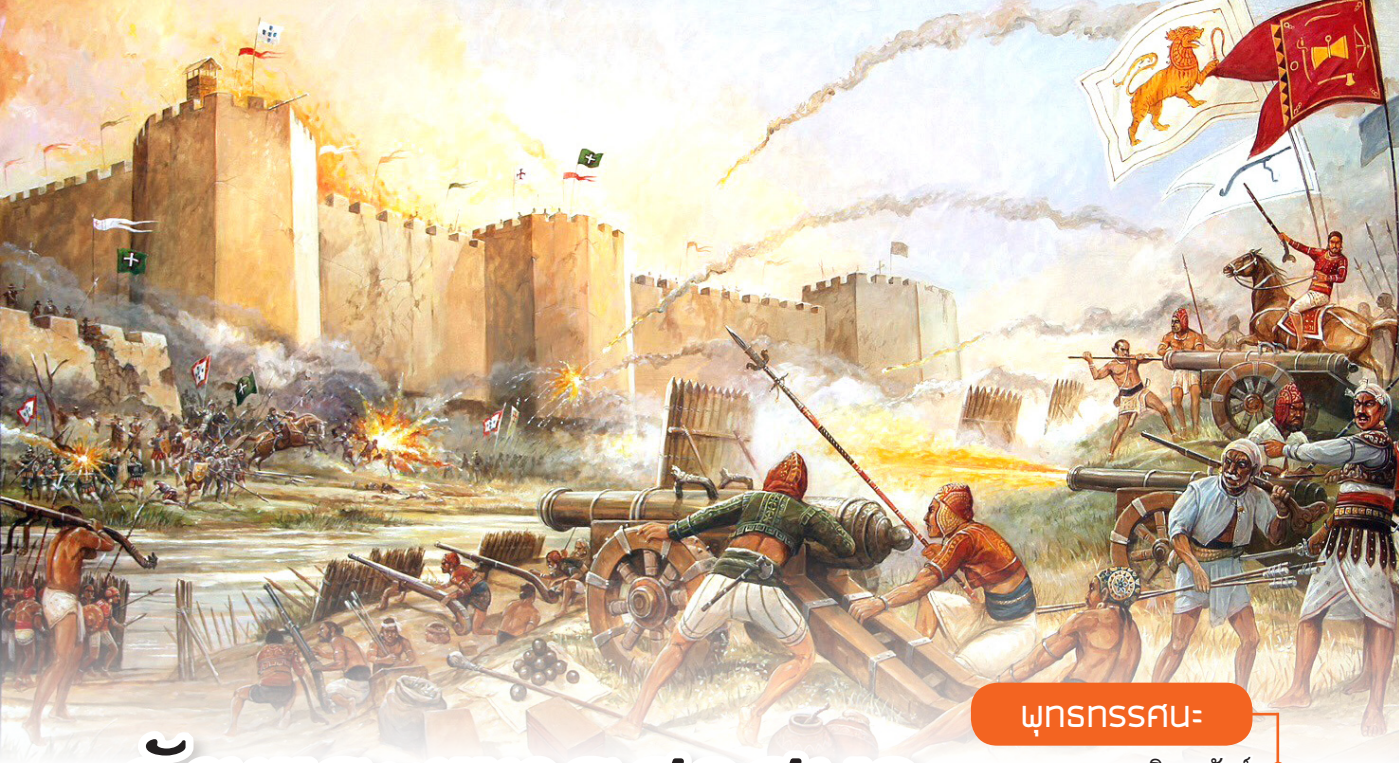

พุทธทรรศนะ

ภัยพระพุทธศาสนา : มองผ่านประวัติศาสตร์ ศรีลังกา

วิเทศทัยย์

เกริ่นนำ

พระพุทธศาสนาเข้าสู่เกาะลังกาตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ประมาณกันว่า พ.ศ. ๒๓๖ จากนั้นได้เจริญรุ่งเรืองแพร่หลายตลอดเกาะลังกา โดยมีสามสถาบันหลักคอยค้ำจุนขับเคลื่อน กล่าวคือ กษัตริย์ พระสงฆ์ และชาวบ้าน กษัตริย์ถวายความอุปถัมภ์พระสงฆ์ เพราะเห็นว่า เป็นองค์กรนำนโยบายของตนไปสั่งสอนชาวบ้าน และสามารถลงสู่การปฏิบัติได้ง่าย ส่วนชาวบ้านถวายความอุปถัมภ์พระสงฆ์ เพราะมองเห็นว่า เป็นต้นแบบแห่งผู้กระทำความดี และเป็นผู้ส่งผ่านบุญกุศลไปให้ผู้วายชนม์ ในขณะที่พระสงฆ์มองว่า การสร้างสังคมให้ผาสุกเป็นอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา

สุภาษิตสิงหลสรุปความร่วมมือของทั้งสามสถาบันไว้ว่า *“แววัย ดากะบัย คามัย ปันสะลัย”* แปลความว่า *“อ่างเก็บน้ำมอบถวายแก่พระเจดีย์ ส่วนบ้านย่อมหนุนเสริมอารามวิหาร”*

ภัยพระพุทธศาสนายุคต้นของศรีลังกาส่วนใหญ่มาจากสาเหตุ ๒ ประการ กล่าวคือ ๑) เกิดจากการบุกรุกทำลายของชาวทมิฬหินชาติอันเนื่องมาจากเกาะลังกาอยู่ใกล้กับอินเดียตอนใต้ ยามใดศรีลังกาอ่อนแอ ย่อมตกเป็นเป้าหมายของกษัตริย์ทมิฬแห่งอินเดียใต้เสมอ และเนื่องจากทมิฬหินชาตินับถือฮินดู ย่อมเป็นธรรมดาที่จะเป็นอริกับพระพุทธศาสนา ผลจึงลงเอยด้วยการเผาทำลายอารามวิหาร และเข่นฆ่าพระสงฆ์อย่างไร้ปรานี และ ๒) เกิดจากการทำลายกันเองระหว่างพระสงฆ์ศรีลังกาซึ่งมีความเห็นต่าง สมัยนั้นพระสงฆ์ศรีลังกามีสองสำนัก กล่าวคือ*มหาวิหาร* และ*อภัยคีรีวิหาร* สำนักมหาวิหาร เน้นยึดถือคำสอนเถรวาทอย่างเคร่งครัด ส่วนสำนักอภัยคีรีวิหาร ปฏิบัติตามคำสอนมหายาน หากสำนักใดได้รับความอุปถัมภ์จากสถาบันกษัตริย์ ย่อมกระตุ้นให้กษัตริย์ทำลายฝ่ายตรงกันข้าม จึงเป็นเหตุให้การณ์พระศาสนาทรุดโทรมเสียหาย

มิหินตะเล สถานที่ประกาศศาสนาของพระมหินทเถระ

ภัยทั้งสองประการแม้จะดูรุนแรงก็จริง แต่มิได้ยืนนาน เพราะกษัตริย์ศรีลังกาสามารถฟื้นฟูบ้านเมืองและการณ์พระศาสนาขึ้นมาใหม่ และอาศัยกระบวนการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพ พระศาสนาจึงสามารถกลับเข้าสู่สภาพเดิมได้อย่างเร็ววัน จึงไม่แปลก หากจะเห็นพระสงฆ์ศรีลังกาทรงปราชญ์และแตกฉานในคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นจำนวนมาก และต่างช่วยกันผลิตผลงานวิชาการ จนเป็นที่รู้จักของนานาอารยวิเทศ

ก่อนการเข้ามาของโปรตุเกสคนเถื่อน แม้เกาะลังกาจะแตกแยกออกเป็นหลายอาณาจักร แต่การณ์พระศาสนากลับรุ่งเรืองแพร่หลาย เพราะกษัตริย์แต่ละอาณาจักรเห็นว่า พระศาสนาเป็นสัญลักษณ์แห่งความเจริญรุ่งเรือง จึงแข่งขันอุปถัมภ์พระสงฆ์อย่างเต็มกำลัง สมัยนี้จึงเกลื่อนกล่นด้วยอารามวิหาร อีกทั้งมากมายด้วยพระสงฆ์ผู้ทรงปราชญ์ ดังเช่น พระโตฏคามุเว ศรีราหุลเถระ พระวนรัตนเถระ พระวีทาคมะ ไมตรียเถระ เป็นต้น เป็นเหตุให้พระสงฆ์ไทยทั้งอาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรล้านนา และอาณาจักรอยุธยา เดินทางไปศึกษาวัตรปฏิบัติและบวชแปลงเป็นสิงหลนิกาย แล้วนำมาเผยแผ่ยังดินแดนมาตุภูมิบ้านเกิด

นี้คือภาพความยิ่งใหญ่ของการณ์พระศาสนาก่อนล่มสลายเพราะฝีมือของชาวตะวันตก

สมัยโปรตุเกสคนเถื่อน

โปรตุเกสเป็นชาวตะวันตกชาติแรกที่มาเยือนประเทศแถบเอเชีย แม้จะมองว่าเป็นเรื่องการค้า แต่หากลงลึกในรายละเอียดจะเห็นว่าโปรตุเกสได้วางกโลบาย*ด้วยทฤษฎีบันได ๓ ขั้น กล่าวคือ ไมตรี การค้าและศาสนา ไม่ว่าจะไปเยือนชาติใด โปรตุเกสจะเริ่มต้นด้วยไมตรีก่อน โดยอ้างเรื่องการค้าเป็นเหยื่อล่อ เนื่องจากโปรตุเกสมีเรือสำเภาขนาดใหญ่ สามารถบรรจุสินค้าจำนวนมากและเดินทางไกลอย่างปลอดภัย จึงอาสาเป็นผู้ช่วยเหลืออาณาจักรน้อยใหญ่ ที่ตนไปปฏิสัมพันธ์ด้วย ถัดมา โปรตุเกสมีกองกำลังที่มีประสิทธิภาพในการรบ และมีทหารที่ได้รับการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ อีกทั้งมีอาวุธที่ทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นปืนใหญ่และปืนยาว ขณะที่อาณาจักรของชาวเอเชียยังใช้อาวุธโบราณกันอยู่ จึงเป็นที่ชอบใจของอาณาจักรน้อยใหญ่ โดยเฉพาะหัวเมืองชายทะเลของอินเดียอนุทวีป

จากนั้นจะแทรกแซงการเมืองด้วยการใช้อำนาจบีบบังคับ

ครั้นเห็นว่าตนสามารถมีอิทธิพลต่ออาณาจักรเหล่านั้นแล้ว ศาสนาจึงเป็นบันไดขั้นสุดท้าย กล่าวคือ โปรตุเกสจะแนะนำชาวเมืองโดยเฉพาะคนชั้นสูงให้หันมานับถือคริสต์ศาสนา นิกายโรมันคาทอลิก จากนั้นจึงจะลงลึกถึงชนชั้นรากหญ้า แต่หากเห็นว่าไม่ได้ผล ก็จะลงเอยด้วยการใช้ความรุนแรง เข้าบังคับ จึงไม่แปลกใจ หากหัวเมืองชายทะเลของอินเดีย จะมีผู้นับถือคริสต์ศาสนาเป็นจำนวนมาก

โปรตุเกสได้สร้างอิทธิพลเหนือบริเวณภาคใต้ของอินเดีย โดยมีเมืองกวมเป็นศูนย์กลาง ก่อนที่จะขยายอาณาเขตไปไกลถึงเมืองมะละกาของ

*__กโลบาย__ คือ กลรวมกับอุบาย ใช้ในทางลบ
(ส่วน __กุศโลบาย__ คือ กุศล รวมกับอุบาย ใช้ในทางบวก)

มาเลเซีย ทั้งหมดนี้ โปรตุเกสได้ดำเนินตามบันได ๓ ขั้น กล่าวคือ **ไมตรี การค้า และศาสนา**

เฉพาะเกาะลังกานั้น โปรตุเกสหมายตามานานแล้ว เพราะเห็นว่าเป็นแหล่งผลิตอบเชยชั้นดี อีกทั้งมีท่าเรือธรรมชาติหลายแห่ง แต่เหตุที่ยังไม่ตัดสินใจเข้ามาทำการค้ากับศรีลังกา เพราะเหตุว่ากษัตริย์ลังกาสมัยนั้นทรงพระเดชานุภาพมาก และมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับอาณาจักรน้อยใหญ่ในเอเชีย การจะดำเนินตามแผนการ ย่อมเป็นเรื่องยาก อีกทั้งอาณาจักรน้อยใหญ่บนเกาะลังกา ต่างมีลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน การจะเข้าแทรกแซง ยุยงให้แตกแยกกัน ย่อมเป็นผลเสียมากกว่าผลดี โปรตุเกสจึงเฝ้ารอให้ถึงเวลาสุกงอมเสียก่อน

พ.ศ. ๒๐๔๘ ความบาดหมางครั้งใหญ่เกิดขึ้นภายในเกาะลังกา อันเนื่องมาจากการแย่งชิงความเป็นใหญ่กันเองของกษัตริย์สิงหล ครั้นทราบข่าวดังนั้น โปรตุเกสจึงส่งกองทัพเรือมาสำรวจความเป็นไปได้เสียก่อน โดยมุ่งเน้นสร้างสัมพันธไมตรีกับกษัตริย์แห่งอาณาจักรโกฏเฏ (ใกล้ท่าเรือโคลัมโบ) แม้กษัตริย์แห่งอาณาจักรโกฏเฏจะคัดค้านในเบื้องต้น ตามคำกราบทูลของพ่อค้าชาวมุสลิม แต่ข้อเสนอของโปรตุเกสทั้งค่าตอบแทนทางการค้าและการช่วยเหลือด้านทหาร ย่อมทำให้กษัตริย์แห่งอาณาจักรโกฏเฏปฏิเสธได้ยาก

โปรตุเกสเผาทำลายวัดเกลาณียราชมหาวิหาร

ว่ากันว่า โปรตุเกสถวายค่าตอบแทนทางการค้าแก่กษัตริย์แห่งอาณาจักรโกฏเฏหลายเท่า

กล่าวตามความจริง แม้กษัตริย์แห่งอาณาจักรโกฏเฏจะได้รับค่าตอบแทนอันงามก็จริง แต่ต้องแลกด้วยการอนุญาตให้โปรตุเกสสร้างโกดังกักเก็บสินค้า ก่อนจะพัฒนาเป็นป้อมปราการ หรือสถานีการค้าต่อไป ซึ่งราชานุญาตดังกล่าวเปรียบเสมือนการปูทางให้โปรตุเกสสร้างฐานอำนาจอย่างมั่นคง โดยเฉพาะป้อมปราการนั้น กลายเป็นฐานที่มั่นสงครามสำหรับต่อรองกษัตริย์สิงหล

ต่อมา ครั้นโปรตุเกสทราบว่า อาณาจักรน้อยใหญ่บนเกาะลังกาต่างต้องการขยายอาณาเขต เพื่อครอบครองเกาะลังกาทั้งหมด โปรตุเกสจึงส่งทหารและอาวุธอันทันสมัย เข้าประจำการเสมอทหารหาญของอาณาจักรโกฏเฏทั้งหมด แม้เบื้องต้นโปรตุเกสจะบอกว่า เป็นผู้รับผิดชอบเงินเดือนทหารตนเองทั้งหมด แต่ภายหลังกลับอ้างว่าเพราะทหารโปรตุเกสทำงานรับใช้กษัตริย์โกฏเฏจึงจำเป็นต้องได้รับค่าแรงจากกษัตริย์โกฏเฏ อย่างสมน้ำสมเนื้อ นับจากนั้นเป็นต้นมาโปรตุเกสจึงรู้เบื้องลึกทั้งหมดของกองทัพแห่งอาณาจักรโกฏเฏ การจะยักย้ายถ่ายเท หรือยึดครองแต่ละเขต จึงเป็นเรื่องง่าย

จากนั้นโปรตุเกสได้แทรกแซงขุนนางผู้ดำรงตำแหน่งหน้าที่การงานชั้นสูง โดยใช้อามิสสินจ้างหลอกล่อ เริ่มต้นจากขุนนางชาวทมิฬเพราะมีแรงสนับสนุนน้อย ก่อนที่จะขยายอำนาจเข้าครอบงำขุนนางชั้นสูงชาวสิงหล จากนั้น จึงหาวิธี

ยักย้ายเอาทหารโปรตุเกสเข้าแทนที่ตำแหน่งชั้นสูง ด้วยข้ออ้างว่าเพื่อความปลอดภัยของสถาบันกษัตริย์ ก่อนที่ชาวศรีลังกาจะรู้ตัวว่าถูกหลอกก็สายเสียแล้ว เพราะตำแหน่งชั้นสูง ล้วนตกเป็นของโปรตุเกสเสียสิ้น

เมื่อกษัตริย์แห่งอาณาจักรโกฏเฏเห็นว่าตกอยู่ในกำมือของโปรตุเกส ย่อมไม่กล้าแสดงตนเป็นปฏิปักษ์ จึงเสนอเงื่อนไขในการสนับสนุนพระมหาอุปราชให้ขึ้นครองราชย์โดยปราศจากการขัดขวางของคนกลุ่มอื่น โดยส่งราชบรรณาการไปถวายพระจักรพรรดิแห่งโปรตุเกส เพื่อขอคำมั่นสัญญาว่าพระมหาอุปราชจะขึ้นเสวยราชย์เป็นกษัตริย์แห่งอาณาจักรโกฏเฏ พระจักรพรรดิแห่งโปรตุเกสส่งพระราชสาสน์แสดงความยินดีพร้อมสนับสนุนพระมหาอุปราชอย่างเต็มกำลัง แต่มีข้อแม้ว่า ขอให้พวกบาทหลวงเข้ามาเผยแผ่คริสต์ศาสนาบนแผ่นดินลังกาอย่างอิสระ

นี้เองคือจุดเริ่มต้นแห่งหายนะของพระพุทธศาสนา

นับจากพวกบาทหลวงก้าวย่างลงบนแผ่นดินลังกา ได้แสดงมิตรไมตรีกับพระมหาอุปราชอย่างเป็นกันเอง ด้วยการทำหน้าที่สั่งสอนพระมหาอุปราชอย่างใกล้ชิด พร้อมแทรกเสริมความเจริญรุ่งเรืองของเจ้าอาณานิคมของชาวตะวันตกและเบี่ยงเบนความดีงามของอารยธรรมสิงหลด้วยอคติ ไม่ช้านาน ครั้นพระมหาอุปราชขึ้นเสวยราชย์แล้ว พระองค์ได้หันไปเข้ารีตเป็นคริสต์ พร้อมมอบถวายอารามวิหารทั้งหมดในอาณาจักรโกฏเฏให้แก่พวกบาทหลวง ในฐานะเป็นผู้นำพระองค์ออกจากที่มืดให้พบกับความสว่างตามเจตนารมณ์ของพระผู้เป็นเจ้า

นับแต่นี้ เป้าหมายของโปรตุเกสคือลบพุทธศาสนาออกจากแผนที่ลังกา

คัมภีร์มหาวงศ์ได้พรรณนาความโหดร้ายป่าเถื่อนของโปรตุเกสไว้ว่า *"การดำเนินการทุกสิ่งทุกอย่างของพวกบาทหลวงไม่มีอุปสรรคขัดขวางแต่อย่างใด วัดวาอารามอันเป็นมรดกของบรรพชน ถูกรื้อเผาทำลาย จนเหลือแต่ซาก ทรัพย์สินของศาสนาถูกรื้อค้นปล้นชิง ห้องสมุดหลายแห่งถูกรื้อเผาทำลาย เศษกระดาษปลิวว่อนตามกระแสลม ผู้ใดกล้าแสดงตนด้วยการกราบไหว้บูชาต่อหน้าสาธารณชนหรือห่มผ้าเหลือง ต้องประสบความตายในบัดดล สถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์อันยิ่งใหญ่ ที่โตฏคามุวะและแคระคะละ ซึ่งสืบสายประเพณีมาจากตักสิลาและนาลันทา ถูกรื้อทำลายจนหมดสิ้น เจ้าอาวาสถูกรุมแทงด้วยหอกและดาบอย่างไร้ปรานี แผ่นดินร้องระงมด้วยความเจ็บปวดทรมาน เมื่อพระสงฆ์รูปแล้วรูปเล่าถูกปลิดชีวิตเหมือนผักปลา"*

ภาพการแต่งกายของชาวศรีลังกาสมัยโปรตุเกส

ความวุ่นวายสมัยนั้นมิได้ต่างจากมิคสัญญีทางพระพุทธศาสนา อาณาจักรโกฏเฏที่เคยรุ่งเรืองงดงามด้วยผ้ากาสาวพัสตร์ ต่างถูกทหารโปรตุเกสตามเข่นฆ่า จนไม่ปรากฏมีพระสงฆ์แม้เพียงรูปเดียว พระสงฆ์ต่างหลบหนีภัยไปอาศัย

อาณาจักรแคนดีบริเวณภูเขาสูง ขณะที่ชาวพุทธถูกโปรตุเกสบังคับขู่เข็ญทุกวิถีทางเพื่อให้หันมาเป็นชาวคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกจนหมดสิ้น

โปรตุเกสใช้วิธีบังคับด้วยการใช้กฎหมาย กล่าวคือ เด็กเกิดใหม่ต้องเปลี่ยนนามสกุลเป็นโปรตุเกส ดังเช่น เปเรรา ฟอนเซกา โรดริโก เฟอร์นานโด ซิลวา โรดิงเกวซ เป็นต้น ด้วยเหตุดังกล่าว ปัจจุบันจึงยังปรากฏเห็นนามสกุลเหล่านี้ในศรีลังกา สำหรับคู่สมรสหากแต่งงาน ต้องเข้าพิธีตามแบบคริสต์เท่านั้น มิเช่นนั้นจะไม่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย เหนือสิ่งอื่นใด ผู้ประสงค์จะเข้าทำงานราชการ ต้องเปลี่ยนเป็นคริสต์ หากเป็นศาสนิกอื่นจะไม่มีการช่วยเหลืออันใด

ที่สำคัญสุดคือ โปรตุเกสจัดระบบการศึกษาแบบใหม่ โดยให้บาทหลวงเป็นผู้ดำเนินการ เน้นเติมข้อมูลเกี่ยวกับความยิ่งใหญ่ของโปรตุเกสเป็นหลัก ขณะที่เรื่องราวของชาวศรีลังกาถูกบิดเบือน ให้เป็นเพียงผู้ด้อยวัฒนธรรมในฐานะผู้พ่ายแพ้

จะเห็นได้ว่า โปรตุเกสเข้าแทรกซึมสถาบันกษัตริย์เป็นเบื้องต้น เพราะเห็นว่าสมัยนั้นเป็นผู้กำชะตากรรมของบ้านเมือง หากเข้าครอบงำสถาบันกษัตริย์ได้ ย่อมเป็นเรื่องง่ายต่อการดำเนินตามแผนการบันได ๓ ขั้น ด้วยเหตุแห่งความอ่อนแอของสถาบันกษัตริย์หนึ่ง ด้วยขาดความสามัคคีของกลุ่มขุนนางหนึ่ง ซึ่งกอปรด้วยชาวสิงหลและชาวทมิฬ จึงเปิดช่องให้โปรตุเกสสามารถเข้าแทรกแซง ครอบงำอาณาจักรโกฏเฏได้

สถาบันสงฆ์เอง แม้จะรู้ว่าบ้านเมืองมีภัยและพยายามชี้นำให้สถาบันกษัตริย์ทราบถึงภยันตราย แต่เสียงสะท้อนมิได้เข้มแข็งเหมือนอดีต อีกทั้งไม่มีมาตรการอันใดเพื่อผลักดัน

ภาพขุนนางโปรตุเกส

สถาบันกษัตริย์ให้เห็นภยันตรายอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากเดิมเคยเป็นผู้กำกับการศึกษาของราชสำนัก แต่ครั้นบาทหลวงโปรตุเกสเข้าควบคุมแทนที่ ความไว้เนื้อเชื่อใจจึงตกแก่โปรตุเกส

เป็นเรื่องแปลกประหลาดคือ เหตุใดกษัตริย์แห่งอาณาจักรโกฏเฏจึงปูทางมอบบัลลังก์ให้แก่โปรตุเกส ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ศรีลังกา สันนิษฐานว่าพระองค์อาจอ่อนแอเกินกว่าจะทัดทานอาณาจักรอื่น ผู้แสดงเจตจำนงขึ้นครองราชย์สืบแทนพระองค์ หรือพระองค์อาจเห็นว่า ผู้จะสามารถค้ำบัลลังก์ลังกาได้ ก็มีเพียงโปรตุเกสเท่านั้น เพราะมากพร้อมด้วยทหารหาญผู้ชำนาญในการรณรงค์สงคราม และเพียบพร้อมด้วยอาวุธอันทันสมัย

แต่การดำเนินราโชบายอันผิดพลาดครั้งนี้ ทำให้เกาะลังกาเสื่อมโทรมถอยหลัง ยากต่อการฟื้นฟูให้รุ่งเรืองมั่นคงเหมือนอดีต ชาวศรีลังกาทุกรูปนาม ไม่ว่าพระสงฆ์และคฤหัสถ์ ต่างถูกกดขี่ข่มเหงอย่างโหดร้ายป่าเถื่อน จนกล่าวกันว่าสมัยนั้นแผ่นดินลังกาชุ่มด้วยเลือดของชาวศรีลังกา ผู้ปรารถนาเรียกร้องความเป็นอิสระให้แก่บ้านเมือง

ชาวศรีลังกาต้องก้มหน้าทนทุกข์ ภายใต้โปรตุเกสคนเถื่อนถึง ๑๕๑ ปี

สมัยพ่อค้าฮอลันดา

ฮอลันดาเป็นเสือตัวใหม่ผู้ปรารถนาดีแต่เบื้องต้น แต่เจตนาร้ายในตอนปลาย เพราะมีความโหดร้ายเย็นชามิต่างจากโปรตุเกสคนเถื่อน กล่าวตามความจริง ชาวตะวันตกทั้งสองชาติต่างแข่งขันทางการค้าหลายทศวรรษ โดยเป้าหมายหลักคือการค้าเครื่องเทศ ดินแดนแรกที่โปรตุเกสมาเยือนคืออินเดียตอนใต้ ก่อนที่จะขยายอิทธิพลไปยังมะละกาและปัตตาเวีย

ฮอลันดาทราบแน่ชัดว่าเกาะลังกาเป็นแหล่งพักสินค้าชั้นดี เพราะมีท่าเรือธรรมชาติหลายแห่ง อีกทั้งเป็นแหล่งผลิตอบเชยคุณภาพดีที่สุดในโลก และทราบว่ากษัตริย์สิงหลแห่งอาณาจักรแคนดีปรารถนาตลอดเวลา ที่จะผลักดันโปรตุเกสคนเถื่อนออกจากเกาะลังกา จึงส่งนายพลเรือนามว่า **สปิลเบอร์ก (Admiral Spilberg)** เข้ามาเจรจากับกษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดี เพื่อหาทางช่วยเหลือขับไล่โปรตุเกสคนเถื่อนให้พ้นจากเกาะลังกา

แต่กษัตริย์แห่งแคนดีเห็นจะทราบความเจ้าเล่ห์ของชาติตะวันตก จึงรับมิตรไมตรีฮอลันดาด้วยการต้อนรับเชิงการทูตเท่านั้น มิได้เจรจาถึงราชการความเมืองแต่อย่างใด แต่ฮอลันดามิได้จบเพียงเท่านั้น พยายามขอสร้างป้อมปราการเพื่อเก็บสินค้า พร้อมเสนอการขนส่งสินค้าของกษัตริย์ลังกา พร้อมเปิดทำการค้ากับชาวลังกาอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน เหตุผลเช่นนี้ดูเหมือนว่า สอดรับกับความต้องการของกษัตริย์ลังกา เนื่องจากว่าการค้าทุกสิ่งอย่างอยู่ภายใต้การควบคุมของโปรตุเกส เพื่อต้องการหลุดพ้นพันธนาการ กษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดีจึงทำสัญญาการค้ากับฮอลันดา

นายพลสปิลเบอร์กชาวฮอลันดาเข้าเฝ้ากษัตริย์แคนดี

นี้คือก้าวแรกของฮอลันดา ก่อนที่จะขยับเข้าใกล้เป้าหมาย

หลังจากสร้างป้อมปราการในอาณาเขตของอาณาจักรแคนดีได้แล้ว ฮอลันดาก็ถือโอกาสรุกล้ำพื้นที่ครอบครองของโปรตุเกสทีละเล็กละน้อย แม้โปรตุเกสจะพยายามป้องกันอย่างเต็มกำลัง แต่สถานการณ์มิได้เอื้อต่อตนเองมากนัก เพราะสมัยนั้น ทหารโปรตุเกสเริ่มอ่อนแรงลง อาจเป็นเพราะปัญหาภายในดินแดนบ้านเกิด หรืออาจเป็นเพราะระบบการปกครองของโปรตุเกสในเกาะลังกาผุกร่อนด้วยการฉ้อฉล จึงทำให้ความยิ่งใหญ่ของโปรตุเกสทลายลงไป

ฮอลันดานั้นเป็นเสือตัวใหม่ กระหายอำนาจยิ่งกว่าโปรตุเกส อาศัยว่าตนมีพลานุภาพมากกว่าโปรตุเกสหลายเท่า อีกทั้งได้แรงสนับสนุนจากชาวศรีลังกาทุกหมู่เหล่า ซึ่งคอยเป็นหูเป็นตาจับความเคลื่อนไหวของโปรตุเกสทุกย่างก้าว ครั้นเห็นว่าโปรตุเกสอ่อนล้าหมดแรงแล้ว ฮอลันดาจึงทำสัญญากับพระเจ้าราชสิงหะที่ ๒ แห่งอาณาจักรแคนดี เพื่อแบ่งกองกำลังทหารเข้าโจมตีเมืองน้อยใหญ่ จนกระทั่งโปรตุเกสถอยร่นไปอาศัยป้อมปราการเมืองโคลัมโบก่อนที่จะยอมแพ้ ถูกขับไล่ออกจากเกาะลังกาในที่สุด

ซากคฤหาสน์ของขุนนางแห่งเมืองจัฟฟ์นา

แต่ฝันร้ายของชาวศรีลังกาก็ตามมา เมื่อพ่อค้าฮอลันดาเข้ายึดอาณาบริเวณของโปรตุเกส แล้วไม่ส่งมอบให้แก่ชาวศรีลังกาตามสัญญาที่เคยตกลงกันไว้ *ภาวะดังกล่าว จึงไม่ต่างอะไรกับไล่เสือออกไป แต่ได้จระเข้เข้ามาแทน* ชาวศรีลังกาต่างโพนทะนาว่า *"เหมือนเอาเกลือไปแลกพริก"*

นับแต่นั้นมา หัวเมืองชายทะเลก็ประสบกับความทุกข์ครั้งใหม่

เบื้องต้น ฮอลันดาเข้าควบคุมการค้าทั้งหมดรอบเกาะลังกา หากกษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดีจะขายสินค้า ต้องผ่านพ่อค้าฮอลันดาก่อน ราคาสินค้า ก็อยู่ที่ความพอใจของฮอลันดา กษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดี ก็มิได้ต่างอะไรกับนกน้อยในกำมือราชาแห่งป่า นับจากนั้นเป็นต้นมา สินค้าที่ทำกำไรให้แก่อาณาจักรแคนดีเป็นกอบเป็นกำล้วนอยู่ในความควบคุมของฮอลันดาทั้งสิ้น

ด้านพระพุทธศาสนานั้น ฮอลันดาทราบว่าการใช้กำลังเข้าบีบบังคับ ย่อมเป็นผลเสียมากกว่าผลดี จึงวางแผนปรับเปลี่ยนชาวพุทธให้หันมานับถือคริสต์อย่างแยบยล กล่าวคือจัดระบบการศึกษาแบบยุโรป โดยใช้กฎหมายควบคุมอีกชั้นหนึ่ง

พระสงฆ์ที่อยู่ในเขตอาณานิคม ไม่อนุญาตให้จัดระบบการศึกษา พร้อมทั้งไม่อนุญาตให้จัดกิจกรรมทางศาสนานอกวัด จะดำเนินการสิ่งใดต้องขออนุญาตจากรัฐบาลฮอลันดาเท่านั้น เมื่อระบบการศึกษาคณะสงฆ์ ที่เป็นศูนย์รวมของอารยธรรมสิงหลถูกปิดกั้น ความรู้จึงไหลไปรวมกันที่โรงเรียนของพวกมิชชันนารี แห่งนิกายโปรเตสแตนท์

สิ่งที่โปรตุเกสวางรูปแบบเอาไว้ ได้รับการปรับปรุงสืบต่อโดยฮอลันดา

ลูกหลานชาวศรีลังกาที่เคยถูกล้างสมองโดยโปรตุเกส ก็เปลี่ยนมือมาเป็นฮอลันดา การสืบต่อศาสนทายาทที่เคยสืบต่อพระพุทธศาสนาด้วยการออกบวชก็หมดสิ้นไป มีแต่ฆราวาส ผู้ห่มผ้าขาวประกอบพิธีกรรม นำทรัพย์มาเลี้ยงดูบุตรและภรรยา อารามวิหารที่ถูกเผาทำลายโดยโปรตุเกสก็กลายเป็นป่ารกดงเสือถิ่นช้าง ถูกอนุชนรุ่นหลังหลงลืม จนกลายเป็นวัตถุโบราณเท่านั้น

สิ่งหนึ่งซึ่งฮอลันดาเดินตามวิธีการของโปรตุเกส คือ**การออกกฎหมาย** โดยเฉพาะผู้จะดำรงตำแหน่งทางราชการ จะต้องหันมานับถือคริสต์นิกายโปรเตสแตนท์เท่านั้น อีกทั้งเด็กเกิดใหม่และพิธีแต่งงาน ต้องผ่านพิธีกรรมของคริสต์ศาสนาอย่างเดียว ด้วยเหตุดังกล่าว ลูกหลานชาวพุทธสิงหลที่ถูกโปรตุเกสบังคับขู่เข็ญ ก็มาสำเร็จเป็นรูปธรรมสมัยฮอลันดานี้เอง กล่าวคือหาได้มีชาวพุทธหลงเหลืออยู่ในเกาะลังกาแห่งนี้อีกไม่

เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้บางเมืองฮอลันดาจะเปิดกว้างเพื่อพุทธศาสนาก็จริง แต่หากศึกษาอย่างละเอียด จะเห็นว่า เป็นกโลบายทางการเมืองมากกว่าอย่างอื่น โดยเฉพาะกษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดีเลือกที่จะคบอังกฤษเพื่อกดดันฮอลันดา จึงเป็นเหตุให้ฮอลันดาเปิดกว้างอ้าแขนยอมรับพระสงฆ์มากกว่าที่เป็นอยู่

อีกประการหนึ่ง ฮอลันดาก็พร้อมที่จะช่วยเหลือกษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดี เพื่อนำพระสงฆ์แห่งสยามประเทศมาฟื้นฟูพระพุทธ

พิธีแห่แหนของขุนนางแคนดี

ศาสนาบนเกาะลังกา ซึ่งทรุดโทรมเสื่อมหายไปหลายศตวรรษ แต่แท้จริงแล้วฮอลันดาหวังผลประโยชน์การค้ากับสยามประเทศเป็นหลัก การชักจูงให้อาณาจักรพุทธทั้งสองแห่งเป็นไมตรีกันย่อมเป็นผลดีต่อฮอลันดา ในการเสนอตัวทำการค้ากับสยามประเทศ ซึ่งสมัยนั้นสยามประเทศทำการค้ากับโปรตุเกสแต่ฝ่ายเดียว

สำหรับสถานการณ์พระพุทธศาสนาบริเวณหัวเมืองอาณานิคมของฮอลันดานั้น พวกมิชชันนารีต่างได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดียิ่ง โดยเฉพาะการให้สิทธิพิเศษเพื่อโจมตีพุทธศาสนาอย่างอิสระเสรี อาวุธอันทรงประสิทธิภาพของพวกมิชชันนารีคือเครื่องพิมพ์ เนื่องจากเป็นของแปลกใหม่และเป็นเครื่องมือทันสมัยมากสุดในยุคนั้น จึงเสมือนอาวุธทางปัญญาคอยทำลายความน่าเชื่อถือแห่งคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างทรงประสิทธิภาพ ขณะที่พระสงฆ์นอกจากไม่อนุญาตให้เผยแผ่หรือประกอบพิธีกรรมนอกอารามวิหารแล้ว การจะแสวงหาเครื่องพิมพ์เพื่อตอบโต้พวกมิชชันนารีย่อมเป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง ความอ่อนล้าหมดแรงของพุทธศาสนาจึงเริ่มปรากฏเห็นเด่นชัดสมัยฮอลันดานี้เอง ขณะที่พวกมิชชันนารีได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ แต่พระสงฆ์กลับถูกเจ้าอาณานิคมปฏิเสธ

สถานการณ์พุทธศาสนาในอาณาจักรแคนดีนั้น แม้จะมีการฟื้นฟูจนกลายมาเป็นสยามวงศ์ก็จริง แต่คณะสงฆ์ขัดแย้งกันเองภายใน ความแตกร้าวอย่างเป็นรูปธรรมปรากฏเห็นชัดเจนภายหลังการสิ้นพระชนม์ของพระสังฆราชสรณังกรเถระ ผู้ผลักดันจนเกิดเป็นสยามวงศ์แห่งแคนดี นอกจากนั้น พระสงฆ์ยังเข้าไปมีส่วนร่วมก่อกบฏล้มราชวงศ์นายักกร์ ผู้เป็นทมิฬ โดยพระเถระผู้ใหญ่บางรูปเป็นผู้วางแผน พร้อมมีขุนนางผู้ใหญ่หลายท่านเข้าร่วม ความขัดแย้งดังกล่าวกลายเป็นรอยร้าวระหว่างกษัตริย์กับคณะสงฆ์จนกลายมาเป็นจุดอวสานของลังกาในสมัยต่อมา

ข้อดีของพ่อค้าฮอลันดาคือจัดการปกครองอย่างเป็นระบบ โดยให้ชาวศรีลังกาปกครองกันเอง แต่มีฮอลันดาควบคุมอีกต่อหนึ่ง ขุนนางชาวศรีลังกาชั้นสูงสุด เรียกว่า *มหามุดาลิยาร์* ทำหน้าที่ปกครองหัวเมืองใหญ่ ถัดมาเป็น *มุดาลิยาร์* ทำหน้าที่ปกครองหัวเมืองขนาดเล็ก (เทียบเท่าตำบลของไทย) และตำแหน่ง*วิทาเน* ทำหน้าที่ดูแลหมู่บ้านเทียบเท่าผู้ใหญ่บ้าน โดยตำแหน่งดังกล่าว มีอำนาจลดหลั่นกันลงไป และขึ้นตรงต่อขุนนางผู้ใหญ่ตามลำดับ

วิธีการดังกล่าวลดทอนความหวาดระแวงของชาวศรีลังกาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการทุกสิ่งทุกอย่างบริหารปกครองโดยชาวศรีลังกากันเอง ฮอลันดาจะเข้าไปควบคุมเฉพาะผลผลิตทางการเกษตรเท่านั้น ส่วนการตัดสินคดีความเป็นหน้าที่ของขุนนางตามลำดับ ด้วยลักษณะดังกล่าว จึงทำให้ชาวศรีลังกาพอใจ สังเกตได้จากตลอดระยะเวลาเกินศตวรรษที่ฮอลันดาปกครองหัวเมืองชายทะเล หาได้มีการก่อจลาจลต่อต้านบ่อยครั้ง เหมือนสมัยของโปรตุเกสไม่

ตอนปลายยุค ฮอลันดาผ่อนปรนกับพระพุทธศาสนาบริเวณหัวเมืองชายทะเลมากขึ้น แต่ห้ามการทำพิธีกรรมนอกอารามวิหารเช่นเดิม เพราะเห็นว่าอังกฤษส่งทูตเข้ามาเจรจากับกษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดีบ่อยครั้งขึ้น ผลการเจรจาเปิดให้อังกฤษเข้ามาตั้งสถานีการค้าบริเวณท่าเรือสำคัญหลายแห่งในเขตอาณาจักรแคนดี การเข้ามาของอังกฤษกระทบฮอลันดาหลายทาง โดยเฉพาะทางการค้า กษัตริย์ศรีลังกาส่งสินค้าขายให้แก่อังกฤษเพียงเจ้าเดียว อีกทั้งสามารถรุกคืบดินแดนภายในเขตปกครองของฮอลันดาด้วย

ด้วยเหตุดังกล่าว การณ์พระศาสนาบริเวณหัวเมืองชายทะเล จึงมีการผ่อนปรนมากกว่าที่เคยเป็น แต่เป็นที่น่าเสียดาย แทนที่พระสงฆ์จะเร่งสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ชาวพุทธ แต่พระสงฆ์โดยเฉพาะสยามวงศ์กลับขัดแย้งกัน จนกลายเป็นความบาดหมาง ไม่ลงรอยกัน สถานการณ์พระพุทธศาสนาที่สามารถดำเนินไปได้ด้วยดีก็จบลงเพียงระยะเวลาอันสั้น อีกทั้งเปิดช่องให้เกิดนิกายใหม่ขึ้นในสมัยหลัง การจะฟื้นฟูพระศาสนาให้มั่นคงดังเดิมก็มลายหายสิ้นไป โดยเฉพาะการเชื่อมโยงระหว่างพระสงฆ์ในเขตปกครองของฮอลันดา กับสยามวงศ์แห่งเมืองแคนดีเกิดความร้าวฉานอย่างรุนแรง

พ่อค้าฮอลันดาปกครองหัวเมืองชายทะเลเป็นเวลา ๑๔๐ ปี

รูปถ่ายของ Gal Vihara โปโลนนารุวะ

สมัยอังกฤษเจ้าเล่ห์

อังกฤษเจ้าเล่ห์รู้จักเกาะลังกาเป็นอย่างดี เหตุที่ยังไม่เข้ามาติดต่อลังกา เพราะเห็นว่าฮอลันดาทรงอิทธิพลอยู่ จึงเป็นมิตรกับโปรตุเกสเพื่อคานอำนาจฮอลันดา อีกทั้งกำลังขยายอาณาเขตเข้ายึดครองอาณาจักรน้อยใหญ่ในอินเดียอนุทวีป ขณะเดียวกัน ก็คอยส่งทูตเข้ามาเจรจา เพื่อหาช่องสร้างมิตรไมตรีกับกษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดีหลายครั้ง แต่สิ่งที่ได้รับคือความไม่ไว้วางใจ เพราะชาวศรีลังกามีประสบการณ์จากความเจ้าเล่ห์ของชาติตะวันตกหลายต่อหลายครั้ง บาดแผลยังฝังลึกภายในจิตใจของชาวลังกา ยากต่อการลืมเลือน

ต่อมาครั้นอังกฤษทราบว่าราชวงศ์นายักกร์ผู้เป็นทมิฬ เข้ามาปกครองเหนืออาณาจักรแคนดีและเริ่มแสดงความบาดหมางกับชาวสิงหล ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ จึงเสนอตัวเข้ามาช่วยประสานทั้งสองฝ่ายโดยยกเรื่องขับไล่ฮอลันดาออกจากเกาะลังกาบังหน้า อีกทั้งเสนอตัวเข้าช่วยเหลือด้วยกำลังทหาร โดยไม่ต้องการผลประโยชน์อันใดเลย เพทุบายนี้ ตรงกับใจของชาวศรีลังกาทุกผู้คน

แต่มีข้อแม้ว่า *ขอท่าเรือตรินโคมาลี* เพื่อพักเรือเท่านั้น

กษัตริย์ทมิฬแห่งราชวงศ์นายักกร์เห็นว่าอุบายนี้สามารถยึดครองใจชาวสิงหลจำนวนมากได้ จึงตกลงทำสัญญากับอังกฤษ เพื่อขับไล่ฮอลันดาออกจากเกาะลังกา ซึ่งสมัยนั้นฮอลันดาก็ไม่ต่างอะไรกับต้นไม้รากเน่า รอวันล้มเท่านั้นเอง เพียงทหารอังกฤษจำนวนน้อย เข้าปิดล้อมป้อมปราการตามหัวเมืองชายทะเล ฮอลันดาก็ยอมแพ้โดยไม่ต่อสู้ขัดขืน อีกสาเหตุหนึ่งเป็นเพราะสมัยนั้น บริษัทการค้าของฮอลันดาส่วนใหญ่เป็นสมบัติของชาวอังกฤษผู้ถือหุ้นใหญ่

จากนั้นอังกฤษก็ส่งทหารเข้ายึดครองหัวเมืองชายทะเลทั้งหมด

ก้าวแรกของอังกฤษ คือสร้างความเป็นมิตรกับกษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดี เริ่มต้นจากการผ่อนปรนการค้า สมัยฮอลันดานั้น อาณาจักรแคนดีถูกปิดล้อมทั้งหมด จำต้องทำการค้ากับฮอลันดาเท่านั้น ชะรอยอังกฤษคงทราบเรื่องนี้ จึงเปิดท่าเรือหลายแห่งให้กษัตริย์ศรีลังกาทำการค้าได้อย่างเสรี โดยไม่มีข้อผูกมัดอันใด สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นการผ่อนปรนความตึงเครียด อันเนื่องจากอังกฤษใช้กำลังเข้ายึดครองหัวเมืองชายทะเล แล้วปกครองแทนที่ฮอลันดา

แต่ต่อมาครั้นเห็นว่า กษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดีหันไปคบค้าสมาคมกับฝรั่งเศสและสเปน อังกฤษก็ปิดท่าเรือเสีย แม้จะถูกฝรั่งเศสส่งกองเรือเข้าโจมตีท่าเรือสำคัญหลายแห่ง โดยมีกษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดีเป็นกำลังหนุน แต่ก็พ่ายแพ้ยุทธวิธีอันชาญฉลาดของอังกฤษ นับแต่นั้นเป็นต้นมา อาณาจักรแคนดีก็ถูกจำกัดขอบเขต ไม่ให้พบกับโลกภายนอกอีกเลย

อังกฤษเจ้าเล่ห์มองเห็นว่า การปล่อยให้อาณาจักรแคนดีเป็นมิตรกับชาติตะวันตกประเทศอื่น ย่อมจะเป็นผลเสียมากกว่าผลดี จึงเริ่มวางเพทุบายเข้าครอบครองอาณาจักรแคนดีด้วยการยุยงให้อัครเสนาบดีก่อการจลาจลล้มราชบัลลังก์นายักกร์ชาวทมิฬเสีย พร้อมสนับสนุนให้อัครเสนาบดีขึ้นครองราชย์เหนืออาณาจักรแคนดีในฐานะเชื้อสายกษัตริย์สิงหล แม้เบื้องต้นอัครเสนาบดีจะปฏิเสธ แต่ครั้นนานวัน ความสงบเสงี่ยม ย่อมไม่สามารถต้านทานความปรารถนาภายในได้ อัครเสนาบดีจึงเริ่มต้นวางแผนการณ์อันเป็นความลับกับอังกฤษ

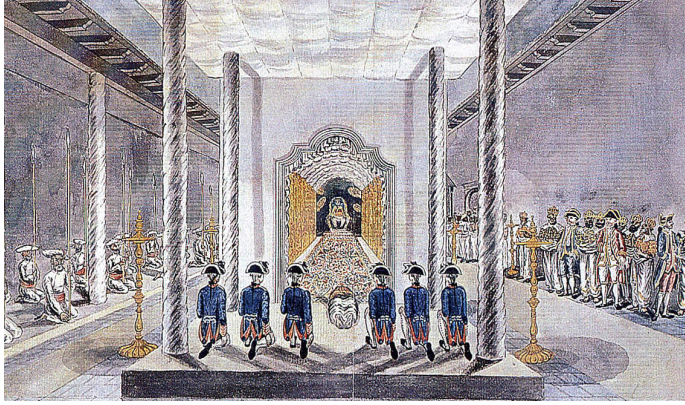

กษัตริย์แคนดีทรงต้อนรับฮอลันดา

แต่เป็นโชคของกษัตริย์ทมิฬนายักกร์ที่ล่วงรู้แผนประทุษกรรมของอังกฤษและอัครเสนาบดี จึงวางแผนลวงจับอัครเสนาบดีแล้วประหารเสีย ความหวังของอังกฤษก็มลายแต่ต้นมือ

กรรมของอาณาจักรแคนดีมาสำแดงผล เมื่อพระเจ้าศรีวิกรมราชสิงหะโปรดแต่งตั้งอัครเสนาบดีคนใหม่ ซึ่งเป็นหลานของอัครเสนาบดีคนเดิม แม้อัครเสนาบดีคนใหม่จะแสดงออกถึงความจงรักภักดีก็จริง แต่ในใจกลับเร่าร้อนโกรธแค้นกษัตริย์ทมิฬยิ่งนัก เหตุเพราะประหารลุงแห่งตน อัครเสนาบดีท่านนี้เรียนรู้จุดบกพร่องของลุง จึงย้ายไปอยู่หัวเมืองรอบนอก ติดกับอาณาเขตของอังกฤษ โดยอ้างว่า ต้องการสะสมกำลัง พร้อมสืบข่าวความเคลื่อนไหวของอังกฤษ กษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดีอนุญาตด้วยความยินดี แต่ได้ส่งขุนนางคนไว้ใจให้เป็นผู้ช่วยเหลือ ไม่นานอัครเสนาบดีได้โอกาส จึงสังหารขุนนางคนนั้นเสีย แล้วนำทหารข้ามฝั่งไปเข้ากับอังกฤษ พระเจ้าแผ่นดินลังกาทรงพิโรธยิ่งนัก โปรดให้จับครอบครัวของอัครเสนาบดีทรมานแล้วฆ่าเสียอย่างโหดร้ายทารุณอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์ศรีลังกา

พฤติกรรมดังกล่าวเป็นเสมือนฟางเส้นสุดท้ายระหว่างสิงหลกับทมิฬ

ครั้นต่อมา อังกฤษโดยการนำของอัครเสนาบดี ยกทัพเข้าเมืองแคนดี จึงไม่มีทหารลังกาออกต่อสู้ ต่างเปิดทางให้อังกฤษเข้าเมือง

แคนดีอย่างง่ายดาย ครั้นแล้วได้จับตัวกษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดีและครอบครัว ส่งไปยังประเทศมอลตา ทางยุโรปตอนใต้ นับแต่นั้นเป็นต้นมา เกาะลังกาทั้งมวล ล้วนตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษแต่เพียงผู้เดียว

จากนั้นอังกฤษเริ่มเพทุบายด้วยการสลับตำแหน่ง เพื่อให้ขุนนางชั้นสูงหวาดระแวงกันเอง ครั้นรู้ว่า ขุนนางท่านใดแสดงอาการเอาใจออกหาก ก็ใส่ร้ายว่าเป็นกบฏ พร้อมลงโทษประหารชีวิตเสีย ขุนนางน้อยใหญ่นับแต่อัครเสนาบดีจึงเริ่มร่วงหล่นไปทีละคนสองคน เฉพาะขุนนางเกปเปฏิโปละนั้น ล่วงรู้อุบายของอังกฤษแต่ต้นจึงรวบรวมผู้คนชาวสิงหล ผู้รักชาติบ้านเมืองออกต่อสู้เรียกร้องเอกราช โดยมีพระสงฆ์ผู้ใหญ่คอยเป็นกำลังใจร่วมเดินทางไปด้วย แต่สุดท้ายก็พ่ายแพ้ถูกจับและประหารชีวิตเสีย เพราะชาวสิงหลทรยศหักหลังกันเอง

โศกนาฏกรรมครั้งนั้น มีพระสงฆ์ร่วมชะตากรรมหลายรูป

ครั้นกำจัดขุนนางผู้ใหญ่ได้หมดสิ้นแล้ว อังกฤษก็เริ่มปกครองด้วยการใช้กฎหมายพิเศษ โดยอ้างว่าเพื่อป้องการชาวสิงหลลุกฮือประท้วง

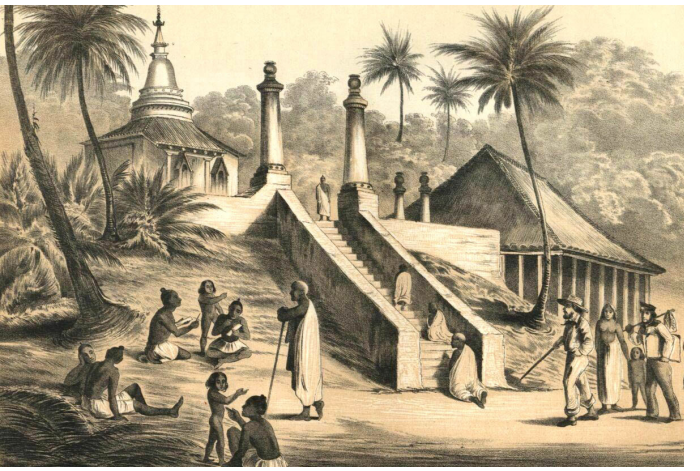

อารามวิหารสมัยอังกฤษ

ต่อต้านรัฐบาลอังกฤษ แต่ถึงกระนั้น ก็ยังมีชาวสิงหลอ้างว่า เป็นเชื้อสายกษัตริย์ศรีลังกา พาผู้คนออกต่อสู้กับอังกฤษอีกหลายครั้ง โดยมีพระสงฆ์คอยเป็นผู้ส่งข่าวและช่วยเหลือ แต่ก็พ่ายแพ้อังกฤษเสียทุกครั้ง

อังกฤษพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้วเห็นว่า หากตนอยู่เมืองแคนดี ก็มิได้ต่างจากอยู่ท่ามกลางศัตรูผู้คอยหาโอกาสเข้าทำลาย ด้วยเหตุนั้นจึงย้ายเมืองหลวงไปอยู่ที่ท่าเรือโคลัมโบ หนึ่งนั้นเป็นการง่ายต่อการควบคุมเกาะลังกา และอีกหนึ่งนั้น ง่ายต่อการขนถ่ายสินค้าส่งไปมาตุภูมิ และเพื่อต้องการคานอำนาจพวกคนชั้นสูงชาวสิงหล อังกฤษจึงสนับสนุนคนชายทะเล ให้ทำการค้า และส่งเสริมให้เข้ารับราชการในตำแหน่งชั้นสูง

สำหรับการณ์พระศาสนานั้นก็ประสบกับความลำบากไม่แพ้บ้านเมือง เพราะอังกฤษมองว่าผู้อยู่เบื้องหลังสถาบันกษัตริย์และชาวบ้านคือพระสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์มีอิทธิพล สามารถแนะนำและผลักดันให้บ้านเมืองขับเคลื่อนไปข้างหน้าได้ สิ่งแรกที่อังกฤษลงมือกระทำคือ การยึดครองวัดพระเขี้ยวแก้ว เมืองแคนดี ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธศรีลังกา เพราะเห็นว่าพระสงฆ์ใช้เป็นสถานที่นัดแนะขุนนางและผู้ร่วมต่อต้านอังกฤษ แต่ครั้นต่อมา ถูกกดดันจากชาวศรีลังกาทุกหมู่เหล่า จึงยอมคืนให้พระสงฆ์เช่นเดิม

ต่อมารุกเข้าไปสู่การยึดครองที่ดินของสงฆ์ โดยตรากฎหมายปฏิรูปที่ดิน ด้วยเห็นว่า ที่ดินสงฆ์ทั่วเกาะลังกามีเป็นจำนวนมาก จึงเห็นว่าการยึด และนำมาทำประโยชน์แก่สาธารณะน่าจะส่งผลดีต่อชาวบ้าน แม้จะมีผู้เห็นด้วยแต่กระแสดังกล่าวกลับเปลี่ยนไปในทางลบ โดยชาวศรีลังกาส่วนใหญ่มองว่าเป็นการเบียดเบียน

ขุนนางแคนดี

พระสงฆ์ อังกฤษจึงเปลี่ยนแผนใหม่ ออกกฎหมายเก็บภาษีที่ดิน แต่ถึงกระนั้นก็กระทบต่อพระสงฆ์เป็นอย่างมาก วัดหลายแห่งขายที่ดินเพื่อลดภาระ

กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน เป็นผลให้พระสงฆ์ทั่วเกาะลังกาไม่พอใจ เป็นอีกสาเหตุหนึ่งผลักดันให้พระสงฆ์หันไปให้ความช่วยเหลือฝ่ายต่อต้าน จนกลายเป็นการจลาจลครั้งใหญ่ นับแต่นั้นมาอังกฤษมองเห็นว่า เพทุบายดังกล่าวไม่สามารถกำชัยเหนือคณะสงฆ์ได้ จึงปรับวิธีการใหม่ด้วยการสร้างความแตกแยกภายในคณะสงฆ์ โดยสนับสนุนพระสงฆ์กลุ่มหนึ่ง ซึ่งไม่พอใจพระสงฆ์สยามนิกาย ที่อนุญาตผู้เข้าบวชเฉพาะวรรณะโคยิคามะเท่านั้น ได้พากันไปบวชที่ประเทศพม่าแล้วตั้งกลุ่มขึ้นใหม่ นามว่า *อมรปุรนิกาย* และ *รามัญนิกาย*

นิกายทั้งสามที่บังเกิดขึ้นบนเกาะลังกาเริ่มทะเลาะเบาะแว้งกัน จนกลายเป็นเรื่องราวใหญ่โต นับตั้งแต่วิธีการบวช สถานที่บวช เดือนอธิกมาส การนั่งฟังธรรม การห่มผ้าจีวร ฯลฯ เรื่องเหล่านี้ ล้วนเป็นเหตุให้เกิดการแตกแยก นำพาให้ชาวพุทธเกิดความสับสน จนกลายเป็นความหมางเมินกันและกัน ตลอดการปกครองของอังกฤษ

นอกจากนั้น อังกฤษยังทุ่มเทสรรพกำลังทั้งหมด ด้วยการสนับสนุนให้บาทหลวงพากันศึกษาพระพุทธศาสนา เพื่อหาช่องว่างโจมตีโดยมีเป้าหมายคือ ทุกคนบนเกาะลังกาต้องหันมานับถือคริสต์ศาสนา อาวุธที่ทันสมัยที่สุดสมัยนั้นคือเครื่องพิมพ์ ด้วยการสนับสนุนอย่างเต็มที่และอุปกรณ์การประกาศศาสนาอันทันสมัย จึงเป็นเหตุให้ชาวพุทธทยอยหันมาสนใจคำสอนของพระเยซูเจ้าเป็นจำนวนมาก ส่วนพระสงฆ์ผู้ไม่ชำนาญวิธีการสมัยใหม่ก็เก็บตัวภายในวัดศึกษาเรียนรู้เฉพาะคัมภีร์พระพุทธศาสนาเพียงลำพัง ผลกระทบครั้งใหญ่เกิดขึ้นกับพุทธศาสนาเมื่อมี*การปฏิรูปโดโนวก์มอร์* (Donoughmore Commission) จุดประสงค์หลักของการปฏิรูปครั้งนี้ ต้องการดึงชาวศรีลังกาทุกคนเข้าสู่ระบบการศึกษาแบบอังกฤษ เด็กทุกคนต้องเข้าโรงเรียนภายใต้การควบคุมของพวกมิชชันนารี โดยหลักสูตรเน้นสอนวัฒนธรรมของอังกฤษ ขณะที่การศึกษาแบบอื่นถูกระงับพร้อมสั่งห้ามเพราะผิดกฎหมาย นับแต่นั้นเป็นต้นมา การศึกษาของคณะสงฆ์ในฐานะจุดกำเนิดอารยธรรมของชาวสิงหลก็เริ่มหดหายไป จนไม่สามารถฟื้นฟูกลับมาได้ดังเดิม ตลอดการปกครองของอังกฤษ แม้พระสงฆ์บางกลุ่มจะพยายามผลักดันหลายต่อหลายครั้ง แต่ผลก็ลงเอยด้วยความสูญเปล่า จนกระทั่งการเข้ามาของ**พันเอกสตีล ออลคอตต์** (Colonel Henry Steel Olcott) พระพุทธศาสนาจึงเริ่มต้นฟื้นคืนชีพอีกครั้ง

อังกฤษเจ้าเล่ห์ปกครองศรีลังกา เป็นเวลา ๑๕๒ ปี

โบสถ์เซ็นต์เซาบาสเตียน แห่งเมืองเนกอมโบ

การต่อสู้ของชาวพุทธศรีลังกา

เป็นที่น่าสนใจว่า ตลอดการปกครองของอาณานิคมตะวันตกเกือบห้าศตวรรษ ชาวพุทธที่ก้มหน้ามองดิน ไม่กล้าประกาศตนว่าเป็นชาวพุทธต่อสาธารณชน แต่ครั้นประกาศเอกราชจากอังกฤษแล้ว สถานการณ์กลับพลิกฟื้นคืนมา มีชาวพุทธถึง ๗๔ เปอร์เซ็นต์ การศึกษาประเด็นนี้ น่าจะเป็นประโยชน์ไม่น้อย โดยเฉพาะชาวพุทธไทยซึ่งไม่เคยประสบปัญหาทางศาสนามาก่อน

ชาวพุทธในศรีลังกาต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมตะวันตกด้วย**วิธีกำแพงวัฒนธรรม** (Cultural Wall) ด้วยเห็นว่าสถานการณ์ข้างนอกไม่สามารถควบคุมได้ เพราะทุกสิ่งอย่างถูกกำหนดโดยเจ้าอาณานิคม การจะต่อต้านขัดขืน รังแต่จะเกิดผลเสียหาย ชาวพุทธศรีลังกาจึงปรับยุทธวิธีด้วยการรักษาประเพณีภายในเคหาสน์แห่งตน โดยนำพาสมาชิกในครอบครัวสมาทานศีล สวดมนต์ไหว้พระ เสมือนชาวพุทธที่ดีทั่วไป ขณะเดียวกันก็สั่งสอนบุตรธิดา ให้รู้ว่าอารยธรรมชาวสิงหลสมัยบรรพกาล ยิ่งใหญ่มากน้อยเพียงใด

ขณะอยู่ในโรงเรียนชาวคริสต์ แม้บุตรธิดาจะรับรู้ว่าวัฒนธรรมของชาติตะวันตกยิ่งใหญ่ล้นฟ้าเพียงใด แต่ครั้นกลับเข้าสู่เคหสถานบิดามารดาและปู่ย่าตายายก็จะพร่ำสอนลูกหลานให้ดำรงตนและยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยใช้วิธีการตามประเพณีเป็นหลักยึด ด้วยเหตุดังกล่าว ประเพณีและวัฒนธรรมเชิงครอบครัวของชาวพุทธศรีลังกาจึงมั่นคงแข็งแรง ยากที่จะถูกทำลายได้ง่าย ส่วนคนชั้นสูง กลับตรงกันข้ามกับชาวบ้านสามัญ เพราะต่างเห็นดีเห็นงาม ยอมตามเจ้าอาณานิคมหมดสิ้น เพลิดเพลินกับอามิสที่เจ้าอาณานิคมหยิบยื่นให้ แล้วพอใจในการกดขี่ข่มเหงชาวศรีลังกากันเอง

อีกประการหนึ่ง ขณะพระสงฆ์ถูกเข่นฆ่าและถูกทำลายทุกอย่างจนเรี่ยวแรงอ่อนล้า คฤหัสถ์ก็หันมาทำหน้าที่แทนพระสงฆ์ ด้วยการศึกษาคัมภีร์พระไตรปิฎกและรักษาจารีตปฏิบัติอันพึงทำได้ภายในเคหสถานตนเอง โดยเฉพาะประเพณีการสวดพระปริตรนั้น ดูเหมือนว่าจะยังคงเอกลักษณ์อย่างเด่นชัด ครั้นต่อมา บ้านเมืองประกาศเอกราชแล้ว คฤหัสถ์ก็พร้อมสนับสนุนพระสงฆ์เฉกเช่นเดิม เพราะต่างเห็นว่า พระสงฆ์เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า

ประเด็นสำคัญคือ **การเปิดโรงเรียนสำหรับชาวพุทธ** สมัยตอนปลายอังกฤษปกครองเกาะลังกานั้น ขบวนการประกาศเอกราชบ้านเมืองทรงอิทธิพลมากขึ้น จึงสามารถต่อรองอังกฤษได้หลายอย่าง หนึ่งในนั้นคือ การสร้างโรงเรียนสำหรับชาวพุทธแทนโรงเรียนคริสต์ศาสนา ผู้มีส่วนร่วมสำคัญคือพันเอกสตีล ออลคอตต์ ซึ่งได้แนะนำช่วยเหลือชาวพุทธศรีลังกาออกเรี่ยไรปัจจัย เปิดโรงเรียนสำหรับลูกหลานชาวพุทธ สร้างหลักสูตรความเป็นชาวสิงหล โดยเฉพาะความยิ่งใหญ่สมัยอดีต ให้กลับมารุ่งเรืองดังเดิม

โรงเรียนชาวพุทธนี้เอง เป็นอาวุธอันทรงพลังยิ่ง บวกกับความกระตือรือร้นและความรักชาติของพระสงฆ์และฆราวาส ทำให้เกิดมีโรงเรียนชาวพุทธเป็นจำนวนมากทั่วเกาะลังกา สามารถเปลี่ยนบรรยากาศจากความเป็นทาสทางปัญญาของตะวันตก หันมาสร้างความเป็นพุทธสิงหลอย่างแท้จริง แต่น่าเสียดายที่คนชั้นสูงโดยเฉพาะกลุ่มขุนนางเก่าและพ่อค้าผู้มั่งคั่ง ยังมั่นคงในคริสต์ศาสนาเช่นเดิม หาได้เปลี่ยนมานับถือพุทธศาสนาเหมือนบรรพชนไม่ จนกระทั่งเข้าสู่ถนนประชาธิปไตย คนเหล่านั้นจึงเปลี่ยนใจหันมาเป็นชาวพุทธ แต่เพื่อเหตุผลทางการเมืองเท่านั้น

พระธรรมเทศนา

พระอาจารย์ชยสาโร (พระราชพัชรมานิต วิ.)

ธุดงค์อินเดีย

เป้าหมายที่ท้าทาย

เมื่อเดือนที่แล้ว อาตมาได้เดินทางไปประเทศอินเดีย จุดประสงค์ในการเดินทางไปอินเดียครั้งนี้ก็เพื่อเดินธุดงค์ อาตมาตั้งใจเดินธุดงค์จากพุทธคยา ซึ่งเป็นที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ถึงเมืองกุสินารา ซึ่งเป็นที่ปรินิพพานของพระพุทธองค์

ถ้าเดินทางโดยทางรถยนต์ ระยะทางก็เกือบ ๔๐๐ กิโลเมตร แต่อาตมาทำการบ้านก่อน หาทางเล็กทางน้อยลัดไป ระยะทางโดยประมาณก็ ๓๒๐ กว่ากิโลเมตร อาตมาต้องการจะทดสอบตัวเองด้วยกิจกรรมที่ทำได้ยาก เพราะอะไรที่ทำได้ง่าย ทำแล้วก็จะไม่ค่อยภูมิใจเท่าไหร่ อยากจะตั้งเป้าที่มีความท้าทายพอสมควรให้กับตัวเอง

อาตมาอายุมากแล้ว ออกเดินทางคนเดียว แล้วพระสงฆ์เราไม่ถือเงิน ค่ำที่ไหนก็นอนที่นั่น ส่วนมากนอนอยู่ใต้ต้นไม้ อยู่ในเรือนว่าง ถ้าบิณฑบาตอยู่เมืองไทย ไม่ว่าธุดงค์ที่ไหนก็มั่นใจได้ว่า เข้าไปในหมู่บ้านก็คงได้อาหารพอฉัน แต่ที่อินเดีย เขาไม่รู้จักพระ แล้วเราก็พูดภาษาเขาไม่ได้ด้วย จะอธิบายอะไรก็อธิบายยาก ฉะนั้นจึงมีความท้าทายหลายอย่าง ดินฟ้าอากาศช่วงนั้นถ้ากลางวันสบายๆ ๒๐ กว่าองศา แต่กลางคืนหนาวมาก ต้องอดทนอย่างมาก

แล้วอาตมาก็ประสบความสำเร็จ แต่แรกก็ไม่แน่ใจว่าต้องใช้เวลากี่วัน เพราะไม่รู้ว่าถ้าเดินจริงๆ แล้ว ร่างกายของเรา สังขารของเราจะไหวหรือเปล่า สุดท้ายก็เดินวันหนึ่งหลายชั่วโมง บางวันเริ่มเดินตั้งแต่ตี ๔ ตี ๕ จบลงตอน ๖ โมงเย็น ก็มีพักบ้าง เดินไม่เร็ว เดินไปเรื่อยๆ แต่ดีตรงที่เป็นพื้นที่ราบ ไม่มีภูเขา เดินไปสบายๆ ในพื้นที่ของรัฐพิหารซึ่งเป็นรัฐที่จนที่สุดในอินเดีย อาตมาเลือกทางเดินที่เป็นทางเล็กๆ ระหว่างหมู่บ้าน บางทีเดินบนทางเกวียน บางทีเดินบนคันนา หลงทางก็มีเหมือนกัน และที่พึ่งสำคัญก็คือโทรศัพท์ ญาติโยมขอร้องให้พกโทรศัพท์ติดตัวไว้สำหรับเหตุฉุกเฉิน สิ่งสำคัญก็คือแผนที่ เพราะโทรศัพท์ได้ลง Google Map แบบ Offline ไว้ ทำให้ระบบ GPS สามารถใช้ได้ทั้งที่ไม่มีสัญญาณโทรศัพท์ ฉะนั้นเมื่อเราหลงทาง ก็สามารถเปิดโทรศัพท์ดูได้ว่าเราอยู่ตรงไหนอย่างไร ก็พอหาทางที่ถูกต้องได้

ภาชนะเดียว

เย็นวันแรก อากาศเริ่มหนาวแล้ว อาตมาก็เริ่มมองซ้ายมองขวา หาที่ที่จะได้หลบไปพักผ่อนตอนกลางคืน เห็นอาคารชั้นเดียวอยู่กลางทุ่งนา พอมั่นใจว่าไม่มีใครเห็น ก็เดินเข้าไปดู ปรากฏว่าเป็นโรงเรียน ไม่ทราบว่าเป็นเพราะปิดเทอมหรือว่าไม่ได้ใช้แล้ว โรงเรียนไม่มีประตู ไม่มีหน้าต่าง ข้างในก็ว่าง จึงค้างคืนแรกที่นั่น ส่วนการบิณฑบาต ได้เดินบิณฑบาตอย่างเป็นทางการ เหมือนอยู่ในเมืองไทยเพียงครั้งเดียว

อาหารพื้นบ้านอินเดีย มีซุปถั่ว (Dal) และจาปาตี (แป้งทอด)

เพราะชาวบ้านไม่รู้จักว่าบิณฑบาตคืออะไร เวลาอาตมาเดินเข้าไป ก็จะมีคนถามว่า มาทำอะไรอยู่ที่นี่ ต้องการอะไรแบบไหน อาตมามีสมุดจดซึ่งลูกศิษย์ชาวอินเดียได้เขียนอธิบายไว้ว่า เราเป็นพระในพุทธศาสนา เป็นพระธุดงค์ ฉันมื้อเดียว ไม่ถือเงิน เป็นต้น พอคนอ่านแล้ว เขาก็จะนิมนต์ไปฉันในบ้านเกือบทุกวันเลย

อาหารคนอินเดีย ไม่ว่ารวยว่าจน จะเหมือนกันทุกวัน มีข้าว โรตี หรือจาปาตี กับแกง ซึ่งมักจะเป็นแกงมันฝรั่งเสียส่วนใหญ่ กับซุบถั่วที่เรียกว่า Dal อันนี้ก็ฉันเป็นประจำทุกวัน คนอินเดียเองก็ทานข้าวในถาด เรียกว่าภาชนะเดียว ฉะนั้นวันไหนที่เขานิมนต์ไปฉันในบ้าน อาตมาก็ฉันในถาดเลย เพราะถือได้ว่าเป็นภาชนะเดียวเหมือนบาตร สะดวกกับเขา

สัปดาห์แรก อาตมาเดินในชนบทของรัฐพิหาร แล้วก็ข้ามไปรัฐอุตตรประเทศ ซึ่งแต่ละรัฐก็มีประชากรมาก ของรัฐพิหาร ๑๐๐ ล้านคนประมาณนั้น แต่รัฐอุตตรประเทศมี ๒๓๐ ล้านคน มากกว่าเมืองไทยหลายเท่าตัว ส่วนมากทำการเกษตร ช่วงเดือนธันวาคมเก็บเกี่ยวเพิ่งจะเสร็จ

พอเขาเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ไม่กี่วันก็เริ่มปลูกผัก ปลูกข้าวสาลี ไม่ได้หยุดเลยในช่วงหน้าหนาว จุดเด่นของรัฐพิหารกับรัฐอุตตรประเทศคือน้ำ ทั้งสองรัฐมีแม่น้ำสายใหญ่ไหลผ่านหลายสาย ที่เรารู้จักก็คือแม่น้ำคงคา (Ganga) แล้วก็ยังมีแม่น้ำโซน (Sone) แม่น้ำฆาฆรา (Ghaghara) ซึ่งอาตมาต้องเดินธุดงค์ผ่านแม่น้ำสายใหญ่ทั้ง ๓ สายนี้ เลยแบ่งการเดินธุดงค์ออกเป็น ๔ ช่วง ข้ามสะพานข้ามแม่น้ำแต่ละสายนี้ ซึ่งยาวมากเกือบ ๒ กิโลเมตร เฉพาะตัวสะพาน

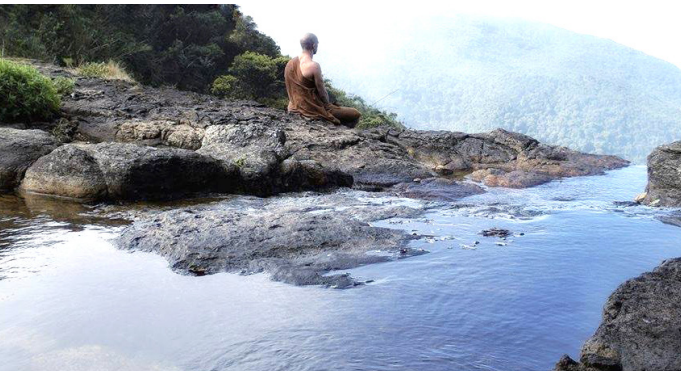

ข้อดีของการเดินธุดงค์ในเดือนนี้ก็คือ มีกองฟางเต็มไปหมด เพราะฉะนั้น เวลากลางคืนอาตมาจะพยายามหากองฟาง นำมาทำเป็นที่นอน มันอุ่นดี แล้วใช้ผ้าใบคลุมผ้าจีวร เพราะอาตมาไม่ได้เอากลดไป แถวนั้นไม่มีต้นไม้ และไม่อยากให้ใครเห็น ฉะนั้นก็มีแต่ผ้าจีวรกับผ้าสังฆาฏิเป็นผ้าห่ม และผ้าใบ ถ้าหากองฟางได้ ก็ใช้ฟางเป็นที่นอนได้ ผ้าใบทำหน้าที่กันน้ำค้าง เพราะน้ำค้างแรงมาก แต่ดีที่สุดคือเอาผ้าใบคลุมแล้วเอาฟางมาโรยข้างบน เพื่อดูดน้ำค้างอีกที อย่างไรก็ตามก็ยังหนาวอยู่ แต่ต้องอดทน

นะโม พุทธายะ

ตอนเดิน อาตมาจะมีความสุขมาก เพราะพื้นที่แถวนั้นกันดารอย่างยิ่ง หลายๆ หมู่บ้านถือว่ากันดารที่สุดในอินเดีย เป็นครั้งแรกในชีวิต

ที่เขาได้เห็นพระในพุทธศาสนา ถือว่าเหมือนกับเป็นการวางเมล็ดพันธุ์ในสัญญาความทรงจำของเขา และอาตมาก็ยังเจอชาวพุทธบ่อยผิดปกติ อันที่จริงชาวพุทธมีไม่มากในแถวนั้น อย่างวันหนึ่ง อาตมาเดินเข้าไปในตลาดของหมู่บ้านเล็กๆ แล้วมีผู้ชาย ๒ - ๓ คน ถามว่ามาจากไหน จะไปไหน ทุกคนก็ถาม พอดีมีนักเรียน ม.๒ คนหนึ่ง กำลังถีบจักรยานไปโรงเรียน เขาลงจากจักรยาน เอามือวางที่หัวใจ แล้วทักทายว่า *“นะโม พุทธายะ”* คำนี้เป็นเครื่องหมายของชาวพุทธในอินเดีย เขาบอกว่า *“ผมเป็นชาวพุทธ”* แล้วพอเขาทราบว่าอาตมาฉันมื้อเดียวและฉันก่อนเที่ยง เขาจึงขอนิมนต์ไปที่บ้าน วันนั้นเขาคงไม่ได้ไปโรงเรียนของหมู่บ้าน ซึ่งห่างออกไป ๒ - ๓ กิโลเมตร พอเดินไปถึงหมู่บ้าน ปรากฏว่าเป็นหมู่บ้านชาวพุทธ ชาวบ้านดีอกดีใจที่มีพระสงฆ์มา แล้วก็นิมนต์เข้าไปในบ้านของเด็กนักเรียนคนนี้ เดี๋ยวคนนั้นมา คนนี้มา

หลายปีที่ผ่านมา อินเดียมีความเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก แต่เห็นอย่างหนึ่งก็คือโทรศัพท์มือถือ แม้แต่ในหมู่บ้านที่ยากจนก็มีโทรศัพท์มือถือ มีเยอะเหมือนกัน เป็นโทรศัพท์เครื่องเล็กๆ แต่พอเป็นโทรศัพท์ที่ถ่ายรูปได้ ใครๆ ก็อยากถ่ายรูปด้วย บางทีอาตมาเดินอยู่ในทางเกวียน ในที่ห่างจากความเจริญ ก็ยังมีเด็กหนุ่มมาขอเซลฟี่ด้วย ตอนแรกอาตมาฟังไม่เข้าใจ ไม่นึกว่าเขาจะพูดคำนี้ จนเขาเอาโทรศัพท์ยกขึ้นมา แล้วบอกว่า “เซลฟี่ๆ”

นอกจากนั้น ที่เปลี่ยนแปลงในอินเดียหลังๆ นี้ก็คือ ห้องน้ำห้องส้วม ซึ่งก่อนหน้านี้ ชาวบ้านจะไม่มีส้วมเลย ทุกวันนี้ก็ยังเป็นอย่างนี้ ถ้าเป็นผู้หญิงที่ต้องออกไปทำกิจ จะต้องเข้าไปในทุ่งนาตั้งแต่เช้ามืดเลย ถ้าเป็นผู้ใหญ่สุขภาพไม่ค่อยดีก็น่าสงสาร แต่ตอนนี้รัฐบาลรณรงค์ ให้เงินสร้างส้วมอยู่ในบ้าน ทีนี้คนไทยมักจะคิดว่าคนอินเดียสกปรก แต่ถ้าเข้าไปในบ้านเขาจริงๆ จะเห็นว่าสะอาดมาก สะอาดจริงๆ ยิ่งจน ยิ่งสะอาด ผู้หญิงที่นี่แทบจะไม่หยุดพักเลย ทำความสะอาดปัดกวาดตลอดเวลา

คนอินเดียขยันทำงาน งานผู้หญิงตอนเช้าคือ เก็บขี้วัวขี้ควาย วัวควายเขากินของธรรมชาติ ขี้ก็ไม่น่าเกลียดเท่าไหร่ เขาเอามาเป็นก้อนใหญ่ เอามาผสมกับฟาง ทำเป็นก้อน ใส่บุ้งกี๋ แล้วก็เอาไปติดไว้ที่กำแพง เหมือนโรตี แต่ว่าเป็นขี้วัวผสมฟาง เอาไว้ใช้เป็นเชื้อเพลิง เพราะว่าไม่มีไม้ บางแห่งทำขายในเมืองก็มี นี้คืองานช่วงเช้าของผู้หญิง คนอินเดียเขาไม่ได้ทานอะไรกันแต่เช้า ส่วนมากก็จะหุงข้าวกินหลัง ๙ โมงเช้า ฉะนั้นอาตมาจะบิณฑบาตตอนเช้าเหมือนเมืองไทยไม่ได้ เสียเวลาเปล่าๆ จะบิณฑบาตตอน ๙ - ๑๐ โมงเช้า จึงจะเหมาะสม

เรื่องตื่นเต้นหลังกองฟาง

การพักในกองฟางมีเรื่องตื่นเต้นอยู่ วันหนึ่งพอดีเริ่มมีหมอก หมอกลงหนามาก แค่ ๒ เมตรก็มองไม่เห็นหน้ากัน ช่วง ๔ วันสุดท้าย มีหมอกทั้งวันทั้งคืน วันแรกที่มีหมอก พอค่ำลงก็มองไม่เห็นที่ที่จะพัก คือปกติจะหากองฟาง หรือต้นไม้ที่ห่างจากทางเดิน ๕๐ เมตร ใครที่เดินตามถนนหรือขับรถมาจะได้มองไม่เห็น วันนั้นหาไม่ได้และก็มืดแล้ว ไม่มีใครแล้ว เห็นกองฟางใหญ่ข้างทางเกวียน คิดว่าไม่เป็นไร อาตมาเลยเข้าไปข้างหลัง แล้วก็ไปทำที่นอน นึกว่าดีแล้ว พอสัก ๔ ทุ่มปรากฏว่ามียามมาสำรวจดู เพราะกองฟางที่ติดถนนมักจะโดนขโมย มีผู้ชาย ๒ คนถือไม้ จะมาตีจะไล่เอา อาตมาก็งัวเงีย พยายามอธิบายว่าเราเป็นพระ ดูเขาไม่พอใจเรามาก ที่เข้าไปในที่ของเขา เขาไล่ “ไปๆ” สุดท้ายอาตมาก็หยิบข้าวของวิ่งไป กลัวเขาจะตีเอา พอเดินไปสัก ๕๐ เมตร อ้าวตายแล้ว ! ไฟฉายก็ไม่มี หมวกก็ไม่มี ถุงเท้าหายไปข้างหนึ่ง ของหายไปเยอะ จะกลับไปเอาก็ไม่ได้ นี่เรียกว่าตื่นเต้นที่สุดตอนกลางคืน

ต่อมามีอยู่วันหนึ่งที่หมอกลงหนามาก จำวัดอยู่ใต้ต้นไม้ก็เปียกหมด ไม่ค่อยดี ก็เดินออกจากเมืองเล็กเมืองหนึ่ง มีคนเป็นห่วง ถามว่าจะไปไหน เขาถามว่ามาพักที่บ้านผมได้ไหม พรุ่งนี้เช้าค่อยเดินต่อ อาตมาก็เลยยอมรับนิมนต์โยมไปเป็นบ้านที่ดีหน่อย เขานิมนต์ให้ไปใช้ห้องน้ำ ไปสรงน้ำ แล้วเขาก็พูดจากข้างนอกว่า “น้ำร้อนอยู่ก๊อกขวา” อาตมาคิดว่าฟังไม่ถนัด ไม่นึกว่าจะมีน้ำร้อนให้สรง ก็โอ้ ! มีจริง โอ้ ! เหมือนขึ้นสวรรค์เลย นี่คือเรื่องของน้ำ

อาตมาเดินทาง ๑๓ วัน ท้องไม่เสียเลยแม้แต่ครั้งเดียว เพราะอาหารในบ้านเขาสะอาด ถ้าคนไปอินเดียท้องเสีย มักจะเป็นเพราะทาน

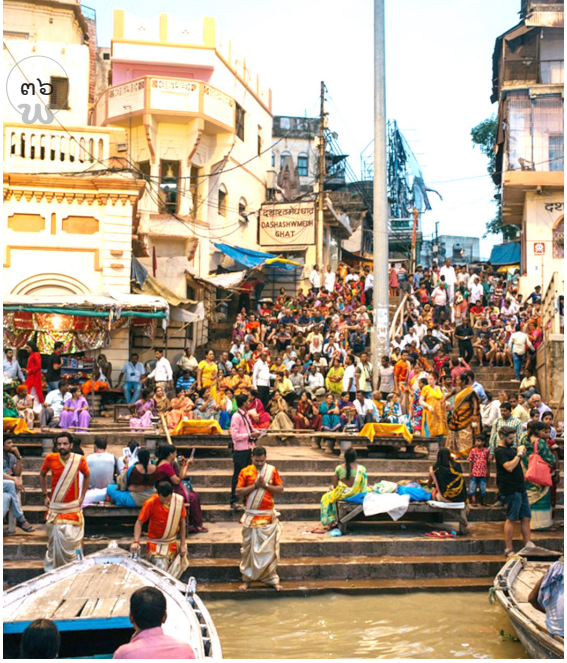

อาหารข้างถนน แต่ถ้าเข้าไปในบ้านคนจน อาหารจะสะอาด แล้วก็จะมีปั๊มน้ำอยู่เป็นระยะๆ ในหมู่บ้าน หน้าบ้านคนก็มี เป็นของสาธารณะก็มี ในทางเกวียน ทางเล็กทางน้อย ระหว่างหมู่บ้านก็จะมีปั๊มน้ำสาธารณะ ปั๊มน้ำนี้เป็นระบบปิด จะต้องปั๊มน้ำขึ้นมาจากข้างล่าง ฉะนั้นน้ำจะสะอาด รสชาติดี เลยไม่ต้องเป็นห่วงในเรื่องน้ำ แล้วอาตมาก็มีขันน้ำติดตัว ขันน้ำอเนกประสงค์ เวลาจะสรงน้ำ ถ้าอยู่ข้างทาง ไม่ค่อยมีคนมาก ก็จะสรงน้ำอยู่ตรงนั้น ปั๊มน้ำใส่ขันน้ำ อาบ แล้วเช็ดตัว ก็พอเอาตัวรอดได้

น้ำใจคน

วันหนึ่งอาตมาไปเจอคนแปลกๆ หน่อย อาจเป็นโรคจิตก็ได้ แต่ว่าเป็นโรคจิตในทางที่ดี น่ารักมาก เขาขอเดินตามอาตมา เขาศรัทธา เวลาเขาฟังเสียงเพลงศาสนาฮินดู ที่ออกมาจากลำโพงของหมู่บ้าน เขาจะเดินไปตามถนน แล้วก็ทำท่าอย่างนี้คือ ยกมือขึ้นมาข้างหนึ่ง แล้วก็หมุนตัวไปตามจังหวะเพลง สนุกมาก เขามาขอเดินไปด้วย พอเดินไป เขาก็ขอถือกระเป๋าให้ เขาอยากเดินไปส่งที่ปั๊มน้ำข้างหน้า พอถึงปั๊มน้ำแล้ว ก็อยากให้อาตมาสรงน้ำ พอสรงน้ำ ถูตัว ดูผ้าจีวร ปรากฏว่ามีรอยขาดยาวอยู่ ๒ ที่ อาตมาก็ไปเอาเข็มมาเย็บ เขาก็ขอทำให้ มีผู้ใหญ่คนหนึ่งที่เดินตามมาเพราะเป็นห่วงอาตมา พยายามอธิบายว่าคนนี้เขาเป็นโรคจิต ระวังตัวนะ อาตมาก็บอกว่าโรคจิตอย่างนี้ดี เขาขอเย็บผ้าให้ ทำอะไรให้ อาตมาก็เจอความเมตตา น้ำใจคนตลอดทาง ที่ประทับใจมากคือเยาวชน ถีบจักรยานก็ดี ขับมอเตอร์ไซด์ก็ดี พอเห็นอาตมาก็จะจอด แล้วถามว่ามีปัญหาอะไรไหม จะให้ผมช่วยอะไรไหม ถามตลอดทาง

วันหนึ่งตอนท้าย ที่ว่าหมอกหนามากๆ จำวัดข้างนอกลำบาก ก็ได้รับนิมนต์ให้ไปค้างในบ้านคนคนหนึ่งที่เป็นพราหมณ์ เขาเป็นนักธุรกิจ แต่พอกลับถึงบ้านแล้ว เขาจะแต่งตัวเป็นพราหมณ์ ทำพิธีทางศาสนาตอนเย็นและตอนเช้า มีลูกชายอายุ ๑๖ ปี พูดภาษาอังกฤษได้บ้าง พอดีเท้าอาตมาแตก มีแผลด้วย ขอน้ำร้อนเขาแช่เท้า เขาก็เอาน้ำร้อนมา ขออนุญาตล้างเท้าให้ด้วย แล้วก็ให้อาตมานั่ง พอพ่อเสร็จจากพิธี ก็เอาน้ำมันมานวดขา ดูแลอย่างดี ตอนเช้าก็ให้อาหารก่อนเดินทาง ก็ได้ประสบการณ์ที่ดีหลายอย่าง ในการเดินตอนหลังหมอกลงมาก จะนั่งพักผ่อนก็ไม่น่านั่ง ก็เลยเอาแต่เดิน เดินประมาณ ๓๐ กิโลต่อวัน ก็รู้สึกมีกำลังดี เพราะว่าวันสองวันแรกพอใกล้ค่ำจะหมดแรงแล้ว แต่พอเดินนานวันไปก็เริ่มมีกำลังมากขึ้น

การธุดงค์นี้เป็นการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระสงฆ์เรา การที่ญาติโยมเห็น เขาได้รู้จักวิถีชีวิตของพระ เขาเห็นความสันโดษ ความมักน้อย ความอดทน ความใจสู้ เขาจึงได้ศรัทธาพุทธศาสนาในระดับหนึ่ง แท้ที่จริงแล้ว ชาวฮินดูถือว่าพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของฮินดู เขาถือว่าเป็นศาสนาเดียวกัน หรือว่าเป็นพวกเดียวกัน ก็เป็นมิตรกับเราอยู่แล้ว อาตมาจึงได้ฝึกตนในชีวิตของชาวพุทธ ถือว่าได้มีการฝึกตน มีการลองอย่างอาตมาอยู่ในผ้าเหลืองมานานแล้ว และก็เป็นพระผู้ใหญ่ มีลูกศิษย์ลูกหามาก มีคนเคารพ

นับถือมาก ฉะนั้นเราก็ต้องระมัดระวัง ไม่ให้เราประมาท ไม่ให้หลงอยู่กับโลกธรรมในฝ่ายดี อย่างน้อยก็ต้องมีการทดสอบตัวเอง อาตมาก็เลยไปเดินคนเดียว โดยไม่มีลูกศิษย์ลูกหาดูแล ทำสิ่งที่ทำได้ยาก ต้องใช้ความอดทนมาก

มีความสุขที่ได้ประสบความสำเร็จ แล้วก็ได้พิสูจน์กับตัวเองเป็นที่พอใจว่า ถ้ามีผู้อุปัฏฐากอุปถัมภ์ เราก็ไม่ขัดข้อง แล้วเราก็ยินดีในบุญกุศลที่เขาได้ทำไว้ แต่ถ้าอยู่องค์เดียว ไม่มีใครรู้จัก ไม่มีใครสนใจ เราก็อยู่ได้ มีความสุขไปด้วย อันนี้ก็เป็นคติธรรมของพวกเราด้วยว่า ถ้ามีกัลยาณมิตร มีผู้สนับสนุน มีผู้ให้ความรัก ให้ความช่วยเหลือ เป็นสิ่งที่ดี แต่อย่าประมาท เราก็ต้องมีความมั่นใจในตัวเองด้วยว่า ถ้าสิ่งแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย ถ้าเราขาดจากสิ่งที่เราคุ้นเคย หรือสิ่งสะดวกสบาย เราก็ยังเอาตัวรอดได้เหมือนกัน

ที่มา : พระธรรมเทศนา โดยพระอาจารย์ชยสาโร ในวาระอบรมนักเรียนและครูปัญญาประทีป ณ โรงเรียนปัญญาประทีป ปากช่อง นครราชสีมา วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๑

แจกหนังสือ "ตายปิฎก"

หนังสือ **"ตายปิฎก"** เป็นหนังสือเล่มแรกของ คณะทำงานติปิฎกสิกขาลัย ซึ่งมีที่ทำการอยู่ ณ วัดจากแดง จ.สมุทรปราการ ด้วยวิสัยทัศน์ของกลุ่มพุทธบริษัทผู้ตระหนักในคุณค่าแห่งพระธรรมตามพระไตรปิฎก จึงผลักดันโครงการต่างๆ ทั้งภาคปริยัติและปฏิบัติ ทั้งได้ดำริจัดพิมพ์ **"ตายปิฎก"** เล่มนี้ เป็นคู่มือหนึ่งในการทวนกระแส **"พิธีกรรม"** มาสู่ **"พิธีธรรม"** สำหรับชาวพุทธที่ยังต้องตายอยู่บ่อยๆ เพื่อใช้เป็นคู่มือทบทวนข้อธรรมแห่งความไม่ประมาท ซึ่งไม่ต้องรอให้ถึงวันนั้น เราก็สามารถหยิบมาศึกษาได้ทุกค่ำเช้า วารสารโพธิยาลัยยินดีมอบหนังสือนี้ให้ทุกท่าน ที่เขียนจดหมายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวารสารโพธิยาลัยเพื่อคณะผู้จัดทำจักได้นำความคิดเห็นนั้น มาปรับปรุงคุณภาพของวารสารต่อไป ส่งความคิดเห็นไปที่ **ทพญ.อัจฉรา กลิ่นสุวรรณ์** อีเมลล์ **acharak7153@gmail.com** หรือ เขียนเป็นจดหมายส่งไปรษณีย์ถึงที่ **ชมรมกัลยาณธรรม เลขที่ ๑๐๐ ถนนประโคนชัย ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๒๗๐** วงเล็บมุมซองว่า **(วารสารโพธิยาลัย)** หนังสือมีจำนวนจำกัด โปรดส่งข้อคิดเห็นของท่านมาก่อนหนังสือจะหมด โปรดแจ้งชื่อและที่อยู่และเบอร์โทรศัพท์ของท่านให้ชัดเจน เพื่อความสะดวกในการส่งหนังสือถึงท่านอย่างรวดเร็ว

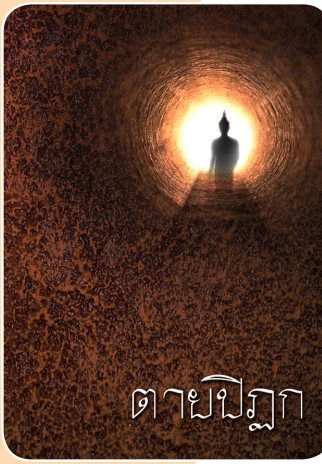

แนะนำหนังสือ

คณะทำงานติปิฎกสิกขาลัย

ตายปิฎก

ในยุคที่ผู้คนเหินห่างศาสนา หันมาบูชากามวัตถุ หลายคนจะเข้าวัด ก็ต่อเมื่อมีญาติ เพื่อน หรือคนที่รู้จักเสียชีวิตลงเท่านั้น ความตายคงจะเหลือเป็นที่มั่นสุดท้าย ที่ทำให้คนตื่นขึ้นมาน้อมระลึกถึงความไม่เที่ยง และความหมายที่แท้จริงของชีวิตกันบ้าง แต่คนส่วนใหญ่ที่เข้าวัดไปงานศพก็ทำไปตามพิธีกรรมเท่านั้น ถ้าไม่คุยกันเวลาพระสวด ก็มักนั่งหลับ ไม่ค่อยได้ประโยชน์เท่าใดนัก

ติปิฎกสิกขาลัยจึงเห็นความจำเป็นที่จะปรับธรรมเนียมพิธีกรรมที่ทำกันอยู่ในงานศพ ให้ผู้ที่มาร่วมได้รับประโยชน์มากขึ้น โดยให้มีส่วนในการร่วมสาธยายบทพุทธพจน์ที่คัดสรรมาจากพระไตรปิฎก น้อมระลึกถึงพุทธวจนะที่เกี่ยวกับความตาย เพื่อเตรียมตัวให้พร้อมไว้ เมื่อเวลา

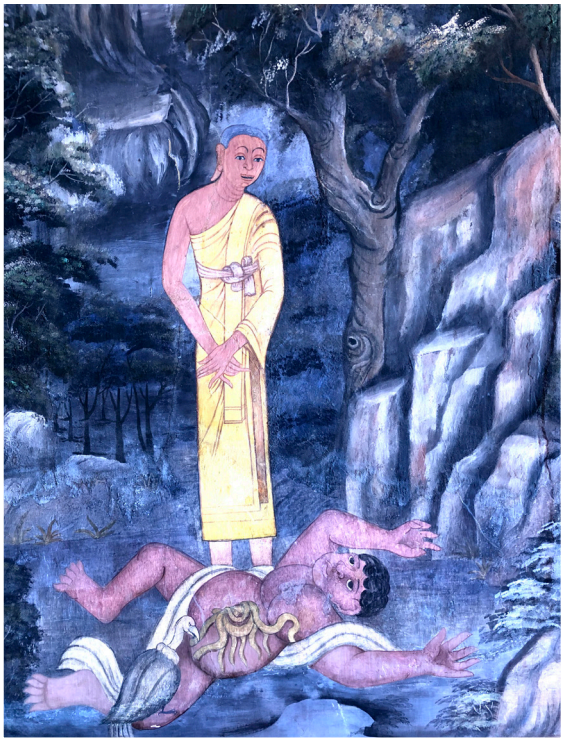

ของเรามาถึง ดีกว่าจะปล่อยกันไปตามยถากรรม โดยไม่มีการเตรียมตัวอะไรไว้บ้างเลย

มีบางท่านไม่สบายใจที่ใช้คำว่า **"ตาย"** ในหนังสือตายปิฏกนี้ เพราะเป็นห่วงว่า อาจจะมีความหมายไปในแง่ลบ แล้วคนจะไม่กล้าหยิบอ่าน จึงเสนอให้ใช้คำอื่นที่ไพเราะกว่า เพื่อหลีกเลี่ยงคำว่า "ตาย" เช่นคำว่า ปรายนปกรณ์* เป็นต้น แม้ว่าทางคณะผู้เรียบเรียงจะเห็นด้วยส่วนหนึ่ง แต่ความเห็นส่วนใหญ่ ยังเห็นว่าควรให้คงคำว่าตายไว้ ด้วยเหตุผลที่จะอธิบายต่อไป

ก่อนอื่นขออธิบายความหมายของคำว่า ตาย ให้เข้าใจตรงกันก่อน

คำว่า ตาย มาจากภาษาบาลี (อ่านว่า ตา-ยะ) ตั้งวิเคราะห์ได้ว่า

ติภวํ อยติ คจฺฉตีติ ตาโย

(ติ บทหน้า + อิ ธาตุ อิ เป็น เอ เอ เป็น อย ติ+อย ลบสระหน้า ทีฆะสระหลัง + ณ ปัจจัย ได้เป็น ตาย)

*ปรายน แปลว่า ผู้ไปสู่ภพหน้า

ตาย จึงแปลว่า ***"ผู้กำลังไปสู่ภพสาม"****

องค์ธรรมคือ ผู้ตาย (ผู้กำลังไปสู่ภพสาม) ขอให้เทียบกับ

ปรโลกํ เอติ คจฺฉตีติ เปโต

ป บทหน้า อิ ธาตุ ต ปัจจัย (ป คือปรโลก) เปต จึงแปลว่า ***"ผู้ไปแล้วสู่ปรโลก"***

ตามวิเคราะห์นี้ คนตายคือพวกเราทุกคน (ยกเว้นพระอรหันต์) ที่กำลังเดินทางไปสู่ภพทั้งสาม ส่วนคนที่ไปสู่ภพทั้งสามคือปรโลกแล้ว ต้องเรียกว่าเปรต แต่ปัจจุบันในภาษาไทยที่ใช้กันอยู่ เรากลับไปเรียกศพว่าคนตาย ที่จริง ศพก็คือศพ เป็นรูปขันธ์ที่ปราศจากวิญญาณครองแล้ว ส่วนคนที่เคยถือครองรูปนั้น หรือโดยปรมัตถ์คือนามขันธ์ ที่สันตติของเขาตอนนี้ ไปสู่ภพสาม ภพใดภพหนึ่งตามกรรมแล้ว ต้องเรียกเขาเหล่านั้นว่า*เปตชน* จึงจะถูก

***ภพทั้งสาม** หมายถึง อบายภูมิ กามสุคติภูมิ และพรหมภูมิ

มีตัวอย่างการใช้คำว่าคนตายเป็นพระพุทธพจน์ ในธรรมบท

อปฺปมาโท อมตํ ปทํ ปมาโท มจฺจุโน ปทํ
อปฺปมตฺตา น มียนฺติ เย ปมตฺตา ยถา มตา

ความไม่ประมาท เป็นทางเครื่องถึงอมตนิพพาน ความประมาทเป็นทางแห่งความตาย ชนผู้ไม่ประมาท ย่อมไม่ตาย ส่วนชนเหล่าใดประมาทแล้ว ย่อมเป็นเหมือนคนตาย

ตาย จึงมิใช่คำที่มีความหมายในแง่ลบ แต่ใช้สำหรับคนที่ยังประมาทอยู่ คนที่ยังต้องระหกระเหินเดินทางไปในภพทั้งสาม อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เหมือนคำว่า**สัมภเวสี** ที่คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็นผีล่องลอยไปหาที่เกิด แต่ที่จริงเราทุกคน (ยกเว้นพระอรหันต์) ต่างก็เป็นสัมภเวสีด้วยกันทั้งสิ้น เพราะยังแสวงหาที่เกิดกันอยู่ มีแต่พระอรหันต์ที่เรียกว่า**ภูต** เพราะเป็นแล้ว (ไม่เป็นอีก) จึงไม่แสวงหาที่เกิดในภพใดๆ อีก

ส่วนผู้ที่เข้าใจแจ้งแทงตลอด ก็หมดความปรารถนาที่จะเดินทางต่อ สิ้นกิเลส ที่เรียกว่าสอุปาทิเสสนิพพาน คือ **"วางได้แล้ว"** ก็ใช้ขันธ์ที่หมดอุปาทานแล้วนั้น ทำประโยชน์ให้ผู้อื่นต่อไป (เพราะตนเองเสร็จสิ้นกิจแล้ว) ตราบจนภพปัจจุบันของเขาสิ้นสุดลง ก็ถึงอนุปาทิเสสนิพพาน คือ **"ได้วางแล้ว"** คือได้ปล่อยวางภาระ คือขันธ์ทั้งหมด และไม่ถือเอาขันธ์ใดๆ ขึ้นมาใหม่อีกต่อไป เขาจึงพ้นจากความตาย ไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป

ใน **อุทัยสูตร สังยุตตนิกาย สคาถวรรค** มีเรื่องที่กล่าวไว้ว่า *"ครั้งหนึ่งที่กรุงสาวัตถี ในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนุ่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปยังที่อยู่ของอุทัยพราหมณ์ ลำดับนั้น อุทัยพราหมณ์เอาข้าวใส่บาตรถวายพระผู้มีพระภาคจนเต็ม แม้ครั้งที่ ๒ ... แม้ครั้งที่ ๓ เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนุ่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปยังที่อยู่ของอุทัยพราหมณ์ แม้ในครั้งที่ ๓ อุทัยพราหมณ์เอาข้าวใส่บาตรถวายพระผู้มีพระภาคจนเต็มแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า พระสมณโคดมนี้ติดในรส (ติดใจในอาหาร) จึงเสด็จมาบ่อยๆ*

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสว่า กสิกรย่อมหว่านพืชบ่อยๆ ฝนย่อมตกบ่อยๆ ชาวนาย่อมไถนาบ่อยๆ แว่นแคว้นย่อมบริบูรณ์ด้วยธัญชาติบ่อยๆ ยาจกย่อมขอบ่อยๆ ทานบดีก็ให้บ่อยๆ ทานบดีให้บ่อยๆ แล้ว ก็เข้าถึงสวรรค์บ่อยๆ ผู้ต้องการน้ำนมย่อมรีดนมบ่อยๆ ลูกโคย่อมเข้าหาแม่โคบ่อยๆ บุคคลย่อมลำบากและดิ้นรนบ่อยๆ คนเขลาย่อมเข้าถึงครรภ์บ่อยๆ สัตว์ย่อมเกิดและตายบ่อยๆ บุคคลทั้งหลายย่อมนำซากศพไปป่าช้าบ่อยๆ ส่วนผู้มีปัญญา ถึงจะเกิดบ่อยๆ ก็เพื่อได้มรรค แล้วไม่เกิดอีก ดังนี้แล”

จะเห็นว่าพระผู้มีพระภาคจะหยิบยกเรื่องความตายมาให้น้อมคิดพิจารณาอยู่เสมอ เพราะปุถุชนส่วนใหญ่ไม่อยากคิดถึงเรื่องความตาย เนื่องจากระลึกถึงความตายไม่ถูกวิธี คือไม่ตั้ง**สติสังเวค** (ความสลดสังเวชใจ) และ**ญาณ** (สัมปชัญญะ ความรู้ตัว) เอาไว้ เมื่อไม่ตั้งสติเอาไว้จึงเกิดความโศก (เมื่อคนรักตาย) หรือเกิดความบันเทิง (เมื่อศัตรูตาย) เมื่อไม่ตั้งสังเวคะ เอาไว้จึงเกิดความท้อแท้ห่อเหี่ยว เมื่อระลึกถึงความตาย เมื่อไม่ตั้งญาณ เอาไว้ จึงเกิดความสะดุ้งกลัวความตาย เพราะไม่รู้ว่า สิ่งที่ตายนั้นไม่ใช่ตัว แต่เป็นแค่รูปนามที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปตามธรรมชาติ

ส่วน **“ตัวตน”** ที่ปุถุชนเข้าใจกันว่า มีเพราะไม่ได้พิจารณาให้ถ่องแท้นั้น ไม่เคยมีตอนปัจจุบันนี้ก็ไม่มี และจะไม่มีในอนาคตด้วย เมื่อละสักกายทิฏฐิได้ ใจจึงน้อมไปสู่ธรรมชาติที่ไม่ผันแปร ที่เรียกว่าพระนิพพาน อันเป็นสัจจะจริงแท้เสมอมา แต่เรามองไม่เห็น เพราะขาดกัลยาณมิตรอย่างเช่นพระพุทธเจ้า ที่จะมาแนะนำเรา

ผู้เรียบเรียงจึงหวังว่า หนังสือตายปิฎกนี้จะใช้เป็นคู่มือแง่คิดแนวพุทธสำหรับผู้ที่ยังตายกันอยู่บ่อยๆ ให้น้อมนำเอาส่วนหนึ่งที่สำคัญของพระไตรปิฎกมาสาธยายและขบคิดไปพร้อมๆ กัน ถ้าได้ปัญญาหลุดพ้น ก็จะได้แก่นสารสาระของชีวิตกลับไป แต่ถึงจะยังไม่เกิดปัญญาขั้นสูงสุดนั้น อย่างน้อยก็จะได้ศรัทธาในพระรัตนตรัย เป็นเสบียงใจไว้ ก่อนจะเดินทางต่อไปสู่สัมปรายภพ เพื่อแสวงหาความสิ้นทุกข์กันทุกท่านทุกคนเทอญ

Pdf file book

ไฟล์เสียงสาธยาย on SoundCloud

ธรรมกถา

พระไพศาล วิสาโล

เรียนรู้จากความเสื่อม ของ พุทธศาสนาในอินเดีย

ความเจริญและความเสื่อมของนาลันทา

เราได้มาสถานที่แห่งนี้ ถ้าเราจินตนาการย้อนไปประมาณพันปีที่แล้ว เราจะเห็นภาพของมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ มีอาคารมากมาย ผู้คนโดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์จากที่ต่างๆ เดินทางมาเรียนกันนับหมื่น ในสมัยพุทธกาล ศูนย์กลางการศึกษาอยู่ที่ตักศิลา ซึ่งอยู่บริเวณประเทศปากีสถานในปัจจุบัน ตักศิลานี้เป็นศูนย์กลางการศึกษาที่บุคคลชั้นสูง หรือแม้แต่คนทั่วไปจากมากมายหลายที่มาเรียนกัน เช่น พระเจ้าปเสนทิโกศล หรือเสนาบดีคู่ใจของท่านชื่อพันธุละที่มีเชื้อเจ้าของเวสาลี เป็นธรรมเนียมว่า ผู้นำแว่นแคว้นต่างๆ ก็ส่งลูกหลานไปเรียนกันคนเก่งๆ หลายคน อย่างหมอชีวกก็ไปเรียนที่นั่น ถ้าสมัยนี้ คนที่มีการศึกษา มีฐานะ จะส่งลูกไปเรียนที่ฮาร์วาร์ด หรือมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียง เช่น ออกซ์ฟอร์ด เคมบริดจ์ อะไรทำนองนั้น

ในสมัยพุทธกาล ตักศิลาก็ถือว่ายิ่งใหญ่ แต่ก็ยังเทียบไม่ได้กับนาลันทา เทียบไม่ได้เลยในแง่ความยิ่งใหญ่ ในแง่การรวมสรรพวิชาความรู้ โดยเฉพาะเรื่องปรัชญาที่ลึกซึ้ง แต่ตอนนี้นาลันทาเหลือแค่ซากปรักหักพัง เราก็ได้มาเห็นสัจธรรมประการหนึ่งว่า อะไรก็ตามที่เจริญ มันก็ย่อมมีความเสื่อม ไม่ช้าก็เร็ว จะเจริญยิ่งใหญ่แค่ไหนเรียกว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลก ในที่สุดก็ต้องเสื่อมไป สิ่งใดมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา ย่อมดับไปเป็นธรรมดา ซึ่งก็รวมความไปถึงว่า สิ่งใดมีความเจริญ ในที่สุดก็ย่อมมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เมื่อเราได้มาเห็น เราก็อย่านึกเสียดาย อย่านึกเสียใจว่า นาลันทาที่เคยยิ่งใหญ่ ปัจจุบันมีสภาพเหลือแค่ซากปรักหักพัง แค่เรารู้สึกเสียดาย เสียใจ มันก็มีแต่ความทุกข์หรือความเศร้าหมอง แต่ถ้าเรามองว่า “อ๋อ! นี่แหละ สัจธรรมความจริง” มันก็จะเกิดปัญญา ความเสื่อมของ

มหาวิทยาลัยนาลันทา ก็สามารถสอนธรรมให้แก่เราได้ ฉะนั้นถ้าเรามองในแง่นี้ ความเสื่อมของนาลันทาก็ไม่ใช่สิ่งที่สูญเปล่า มันสอนธรรมให้แก่เราได้

เหมือนกับเวลาเราเจ็บเราป่วย ถ้าเราเอาแต่บ่นโวยวาย ตีโพยตีพาย *"ทำไมต้องเป็นฉัน"* ป่วยกายแล้วทุกข์ใจด้วย คิดแบบนี้ก็ซ้ำเติมตัวเอง ถ้าคนฉลาด เขาจะป่วยกาย แต่ใจเขาไม่ป่วย นอกจากใจไม่ป่วยแล้ว ใจก็เกิดปัญญาด้วย คือได้เห็นสัจธรรมจากความเจ็บป่วยของตัวว่า นี่นะสังขารไม่เที่ยง ทำให้เกิดความไม่ประมาทว่าวันนี้เราป่วยเท่านี้ วันหน้าอาจจะหนักกว่านี้ เพราะฉะนั้นอย่ามามัวตีอกชกหัว หรือว่าตัดพ้อต่อว่าชะตากรรม ในเมื่อตอนนี้ยังมีเวลา ก็ต้องรีบทำความดี สร้างความเพียร เพื่อเตรียมรับมือกับความเจ็บป่วยครั้งหน้า ที่อาจจะหนักหนากว่านี้

ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า **"สังเวชะ"** สังเวชะคือสังเวช เป็นสังเวชแบบพุทธนะ ไม่ใช่สังเวชแบบไทยที่แปลว่าหดหู่ แล้วก็หมดอาลัยตายอยากกับชีวิต อุตส่าห์ทำความดี สร้างบุญสร้างกุศล ทำไมมาเป็นมะเร็งตอนอายุ ๕๐ อันนี้เราขาดทุนนะ ป่วยทั้งกาย ป่วยทั้งใจ แต่คนที่เขาฉลาด เมื่อเจอความเสื่อมที่มาในรูปของความเจ็บความป่วยก็ดี ความแก่ก็ดี หรือว่าธุรกิจตกต่ำ อยู่ในภาวะขาลงก็ดี กลับเกิดความกระตือรือร้น เกิดความไม่ประมาท หรือว่าเกิดปัญญาขึ้นมา

เราต้องฉลาดในการมองความเสื่อมให้เป็น แม้ว่าความเสื่อมนั้น มันจะเป็นความเสื่อมของสิ่งที่เรารัก หรือว่าสิ่งที่เราศรัทธานับถือ เช่น มหาวิทยาลัยนาลันทานี้ ชาวพุทธเราผูกพันกับสถานที่นี้ เป็นความภาคภูมิใจของชาวพุทธทั้งมวล ถ้าเราเป็นคนศาสนาอื่น เราอาจจะไม่ได้รู้สึกอะไร แต่เราเป็นชาวพุทธก็จะรู้สึกหวั่นไหวเป็นพิเศษ ถ้าเราวางใจไม่เป็น มีท่าทีไม่ถูก เราก็จะไม่ได้อะไรเลยจากเหตุการณ์เหล่านี้ มีแต่ความเสียใจและความคับแค้น แต่ถ้าเรามีปัญญาวางท่าทีได้ถูก เราก็จะเห็นสัจธรรมความจริงที่ไม่มีใครหนีพ้น เป็นบทเรียนคติธรรมในการดำเนินชีวิตของเรา หรือการเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเล็กหรือใหญ่

จุดเสื่อมสลายของพุทธศาสนาในอินเดีย

ตอนนี้ ถ้าเราพิจารณาไปมากกว่านี้ นอกจากเรื่องของสัจธรรมแล้ว เรามาพิจารณาถึงความเป็นมาและความเป็นไปของมหาวิทยาลัยนาลันทานี้ ในแง่หนึ่งเราก็ย่อมรู้สึกเสียดายว่านี้คือจุดเสื่อมสลายของพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เพราะหลังจากการถูกเผาทำลายของมหาวิทยาลัยนาลันทา ก็ตามมาด้วยการฆ่าพระภิกษุสงฆ์เป็นจำนวนมาก เผาทำลายคัมภีร์ที่มีค่า ซึ่งถ้าหากไม่มีการผลิตซ้ำ แล้วไปเก็บไว้ที่อื่น มันก็จะสูญสลาย แบบหาทางเอากลับคืนมาไม่ได้ ภาวะเช่นนี้มีผลกระทบต่อพุทธศาสนามากมาย หลายท่านถือว่า นี่คือเหตุแห่งความเสื่อมสูญของพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ตั้งแต่ พ.ศ. ๑๗๐๐

กุสินารา สถานที่ปรินิพพาน

ซากปรักหักพังของมหาวิทยาลัยนาลันทา ที่เคยยิ่งใหญ่ในอดีต สอนพระไตรลักษณ์เป็นอย่างดี

เกือบพันปีที่แล้ว เมื่อเราทราบแบบนี้ ก็จะเกิดความคับแค้น เกิดความโกรธกองทัพชาวเติร์กนี้ แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อคิดว่า ทำไมศาสนาอื่นที่โดนกองทัพชาวเติร์ก หรือบางทีเราก็เรียกว่ากองทัพมุสลิมนี้ทำลายเช่นเดียวกัน และโดนไม่น้อยไปกว่าพระพุทธศาสนา ทำไมเขายังอยู่ได้ เช่น ศาสนาฮินดูก็โดนไปไม่ใช่น้อย แม้แต่ศาสนาเชน ซึ่งไม่เคยมีความยิ่งใหญ่อย่างศาสนาพุทธในอินเดีย ทุกวันนี้ก็ยังมีคนนับถือกันไม่ใช่น้อย ทำไมจึงจำเพาะพุทธศาสนาที่สูญหายไปจากอินเดีย มันแปลว่าอะไร

มันแปลว่า จะต้องมีเหตุปัจจัยมากกว่านั้นมากกว่าการบุกรุกทำลายของกองทัพเติร์ก สิ่งนี้เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณา บางทีเรามักจะไปโทษกองทัพเติร์กหรือกองทัพมุสลิม โดยไม่ได้มองเปรียบเทียบว่า ศาสนาอื่นเขาก็โดนไม่น้อยไปกว่าพุทธศาสนาเหมือนกัน แต่ทำไมเขายังอยู่ได้

ถ้าพิจารณาโดยรวมจะพบว่ามันมีเหตุปัจจัยอื่น เหตุปัจจัยอื่นที่สำคัญก็คือ ก่อนที่กองทัพเติร์กนี้จะมารุกรานทำร้ายพุทธศาสนา พุทธศาสนาเองก็อ่อนแอไปมากแล้ว เพราะถูกศาสนาฮินดูกลืน ศาสนาฮินดูนี้เริ่มกลืนตั้งแต่ ๕๐๐ ปีเป็นอย่างน้อย ก่อนการบุกทำลายของกองทัพเติร์ก เพราะศาสนาฮินดูที่จริงก็คือศาสนาพราหมณ์ หลังจากมีพุทธศาสนา เขาก็มีการปฏิรูปตัวเองว่าเป็นศาสนาฮินดู เราจะได้ยินคำ ๒ คำ ศาสนาพราหมณ์กับศาสนาฮินดู ศาสนาฮินดูก็คือศาสนาพราหมณ์หลังพุทธกาลที่เขาเริ่มปรับตัว มีการปฏิรูป แล้วเขาก็ยืมเอาคำสอนของพุทธศาสนามาใช้หลายอย่าง รวมทั้งคำสอนเรื่องอหิงสา แต่ก่อนนี้พราหมณ์บูชายัญ ฆ่าสัตว์กันเป็นจำนวนมาก แต่พอมาเป็นศาสนาฮินดู เขาไม่ฆ่าวัวเลย เขาถือว่าวัวเป็นเทพเจ้า แล้วหลายคนก็ไม่กินเนื้อสัตว์ เรียกว่านำคำสอนของพุทธศาสนามาใช้ในการประยุกต์ ปรับปรุงตัวเอง รวมทั้งการมีนักบวช

พุทธศาสนาถูกกลืน

แต่ก่อนพราหมณ์ไม่มีธรรมเนียม ไม่มีบุคคลหรือสถานะที่เราเรียกว่านักบวช หรือผู้ปลีกตัวหลีกเร้น พราหมณ์มีครอบครัว แต่พอเป็นศาสนาฮินดู จะเริ่มมีนักบวชที่เรียกว่าสันยาสี หรือพวกที่ประพฤติพรหมจรรย์ ออกไปปฏิบัติปลีกวิเวก เป็นการหยิบยืม หรือว่าเลียนแบบพุทธศาสนาในบางเรื่อง เมื่อปรับตัวแล้วเขาก็เข้มแข็งขึ้นมา เข้มแข็งขึ้นมาไม่พอนะ เขาก็ยังสามารถที่จะเผยแผ่คำสอนที่ทำให้พุทธศาสนากลายเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาฮินดูไปทีละน้อย

ศาสนาพุทธเอง จะว่าไปก็ไม่ได้รักษาหลักการเลยถูกกลืนไปได้ง่ายๆ หลักการที่ว่าคืออะไร คือหลักการพึ่งความเพียรของตัว ก็คือ**หลักกรรม** หลักกรรมนี้ ในพุทธศาสนาเน้นการอาศัยการกระทำของตัวเอง ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งการกระทำ ศาสนาแห่งความเพียรในสมัยพุทธกาลมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “วิริยวาท” วิริยวาท คือคำสอนที่เน้นเรื่องความเพียร พระพุทธเจ้าตรัสว่า *“บุคคลย่อมล่วงทุกข์ได้*

เพราะความเพียร” ศาสนาพุทธจะไม่เน้นการร้องขอ ไม่เน้นการวิงวอน ไม่มีการวิงวอนร้องขอ แต่จะเน้นเรื่องการกระทำ แต่พุทธศาสนาในระยะหลังนี้ อาจจะเรียกว่าถูกกลืน หรือได้รับอิทธิพลของศาสนาฮินดู เริ่มมีการร้องขอมากขึ้น มีการร้องขอเทพต่างๆ รวมทั้งที่สร้างขึ้นมาใหม่ หรือว่านำมาปรับปรุงให้มีลักษณะคล้ายเทวดา คือพระโพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์ของพุทธศาสนาเดิมทีเป็นผู้ที่ทำความเพียร บำเพ็ญบารมีเพื่อการบรรลุธรรมเป็นพระพุทธเจ้า แต่ต่อมาตอนหลังพระโพธิสัตว์กลายสภาพคล้ายเทวดา ที่มีหน้าที่หนึ่งก็คือ ตอบสนองคำอธิษฐาน หรือการร้องขอของชาวพุทธ

ที่จริงคำว่า “อธิษฐาน” นี้ความหมายเดิมเป็นบารมี เป็นความดี หมายถึงความตั้งใจแน่วแน่ที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ไปๆ มาๆ คำว่าอธิษฐานนี้พอมาเป็นภาษาไทยแปลว่า “ขอ” ตรงกันข้ามเลยนะ อธิษฐานเดิมเป็นบารมี ที่จะทำให้บุคคลปุถุชนเป็นพระพุทธเจ้า หมายถึงความแน่วแน่เด็ดเดี่ยว ที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นความดี แต่พอกลายเป็นอธิษฐานของไทย กลายเป็นว่าร้องขอ

บริเวณพระมหาโพธิเจดีย์พุทธคยา

ลุมพินี สถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า

พุทธศาสนาในอินเดียก่อนหน้าที่กองทัพเติร์กจะมารุกราน ก็ถูกกลืนไปเป็นส่วนหนึ่งของศาสนาฮินดูเรื่อยๆ หรือมิเช่นนั้นก็ย่อหย่อนคลาดเคลื่อนจากหลักธรรมไปทีละน้อย แทนที่จะเน้นการพึ่งตนเอง พึ่งความเพียร กลับไปเน้นเรื่องการร้องขอ เรื่องนี้เป็นหลักสำคัญที่ทำให้พุทธศาสนาอ่อนแอ พอมาเจอกองทัพเติร์ก ก็เหมือนกับที่เรียกว่า “ฟางเส้นสุดท้าย” ก็ว่าได้ ทำให้พังพินาศไป

ฉะนั้นเวลาเราจะไปโทษกองทัพเติร์ก บางทีเราก็ต้องกลับมาดูว่า พุทธศาสนานี้มีความอ่อนแอภายในอย่างไรบ้าง ดูว่าคำสอนหรือการปฏิบัติของชาวพุทธมันคลาดเคลื่อนจากหลักธรรมมากขึ้นเรื่อยๆ ถ้าชาวพุทธในสมัยนั้นรักษาคำสอนเดิมแท้ของพระพุทธเจ้าไว้ได้ เป็นชาวพุทธที่แท้มันก็คงยากที่จะเสื่อมสลาย สาบสูญไปจากอินเดียเพียงเพราะถูกกองทัพเติร์กทำลายและคุกคาม ที่จริงแล้วมหาวิทยาลัยนาลันทานี้ ก็มีส่วนให้

บริเวณมหาเจดีย์พุทธคยา ศูนย์รวมศรัทธาของชาวพุทธ

เกิดความเสื่อมของพุทธศาสนา คือ ในความเจริญมันก็มีเมล็ดพันธุ์แห่งความเสื่อมฝังอยู่ เนื่องจากมหาวิทยาลัยนาลันทา เป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาในอินเดียและในภูมิภาคนี้ ฉะนั้นพระภิกษุสงฆ์จำนวนไม่น้อยต่างมาศึกษา มาเรียนกันที่นี่ ทำให้เกิดสภาพที่เรียกว่า รวมศูนย์ คือพระตามชนบทรอบนอกก็จะน้อยลง ต่างหลั่งไหลกันมาที่ศูนย์กลางคือนาลันทา ความอ่อนแอได้เกิดขึ้นแล้ว เพราะว่า ชนบทรอบนอกนี้ พุทธศาสนาไม่เข้มแข็ง เพราะพระสงฆ์พากันมาที่ศูนย์กลาง เป็นส่วนใหญ่

นอกจากนี้ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ก็มาเรียนกันในเชิงปริยัติ เป็นการเรียนในเรื่องปรัชญาที่โต้เถียงกัน เน้นเรื่องการโต้เถียงมากกว่าในการปฏิบัติ พูดอีกอย่างก็คือ การปฏิบัติถูกลดความสำคัญลง ไปเน้นเรื่องการศึกษาในเชิงปริยัติและการถกเถียงกันทางปรัชญา

คราวนี้พอนาลันทาถูกทำลาย พระสงฆ์จำนวนมากถูกฆ่า ชนบทที่อ่อนแออยู่แล้ว พอศูนย์กลางเสื่อมโทรมไป เพราะถูกทำลาย จึงมีปัญหาเรื่องการสืบต่อ สืบทอดพระพุทธศาสนา อีกประการหนึ่ง เนื่องจากพระสงฆ์ในนาลันทาได้รับการอุปถัมภ์จากพระราชา พอพระราชาถูกกองทัพเติร์กทำลาย การสนับสนุนจากพระราชาก็หมดไป ตรงนี้เองที่ทำให้พุทธศาสนาเสื่อมไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งเหตุการณ์แบบนี้ เงื่อนไขแบบนี้มันไม่ได้เกิดขึ้นกับศาสนาฮินดูและศาสนาเชน

พุทธศาสนาในประเทศไทย

ถ้าเรานึกภาพอยุธยาตอนที่ถูกทำลาย วัดวาอารามถูกเผา ถูกเผาเหมือนกัน แต่ทำไมพุทธศาสนาจึงสามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว ในสมัยรัชกาลที่ ๑ เพราะว่าชนบทยังมีพระจำนวนมากที่ยังปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ขณะที่ส่วนกลาง พระในอยุธยา เรียกว่าฟุ้งเฟ้อเห่อเหิม พอถูกทำลายไป พุทธศาสนาในเมืองไทยจึงไม่ถูกกระทบมากเท่าไร ยังมีพระดีอีกมากมาย อย่างพระสังฆราชองค์แรกในสมัยรัชกาลที่ ๑ นี้ ก็ได้รับการนิมนต์มาจากนครศรีธรรมราช เรายังมีพระดีอยู่ตามชนบท ตามจังหวัดหัวเมืองต่างๆ มากมาย เป็นลักษณะของพุทธศาสนาในประเทศไทย แม้ว่าศูนย์กลางถูกทำลาย แต่ว่าการฟื้นตัวเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะชนบทรอบนอก หรือว่าหัวเมืองไม่ได้ถูกกระทบกระเทือนไปมากนัก

ตรงกันข้ามกับนาลันทา ที่ศูนย์กลางมีพระมากเป็นหมื่น แต่รอบนอกชนบทมีพระน้อย แล้วพระก็ไม่ค่อยได้สัมพันธ์กับสังคมชุมชนเท่าไร พูดง่ายๆ คือ พุทธศาสนาในนาลันทา พระสงฆ์ได้รับการอุปถัมภ์จากประชาชนน้อย แต่ได้รับการอุปถัมภ์จากพระราชามาก พอพระราชาถูกกำจัด กองทัพมุสลิมมาบุกรุกทำลาย พระในส่วนกลางก็ถูกทำลายเหมือนกัน ไม่สามารถฟื้นตัวได้เลย ในแง่นี้แปลว่า พุทธศาสนาในสมัยนาลันทาหรือก่อนนาลันทาด้วยซ้ำ มีความอ่อนแอและ

สารนาถ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

เปราะบางอยู่แล้ว ภาพลักษณ์ภายนอกดูเข้มแข็ง แต่ว่าข้างในอ่อนแอ

ในแง่นี้ก็ไม่ต่างจากพุทธศาสนาในเมืองไทย เรามีวัดตั้ง ๓ หมื่น ๔ หมื่นวัด แต่ละวัดในเมืองในกรุงก็มีอาคาร มีโบสถ์หลังใหญ่ โบสถ์บางแห่งราคาเป็นพันล้าน แต่ว่าเบื้องหลังภาพลักษณ์ภายนอกนี้ มันก็มีความเปราะบาง พระที่มีคุณภาพสามารถสอนญาติโยมได้ ก็มีน้อยลงไปเรื่อยๆ ระบบการศึกษาคณะสงฆ์ก็ไม่ได้รับความใส่ใจเดี๋ยวนี้พระหรือเณรที่จะเรียนนักธรรมหรือบาลีก็น้อยลงไปเรื่อยๆ แล้วที่เรียนอยู่นี้ ก็เรียนด้วยความทุกข์ ถึงเวลาจะสอบทีหนึ่ง ก็ลอกข้อสอบกันทุจริตกันในห้องสอบ เพียงเพื่อจะได้ชื่อว่าสอบผ่าน จนกระทั่งคณะสงฆ์พยายามทำทุกวิธี ให้พระยังสามารถที่จะเรียนนักธรรมบาลีกันได้เยอะๆ เพราะแรงจูงใจในการเรียนมีน้อย ยังไม่พูดถึงความประพฤติที่ย่อหย่อน มีข่าวคราวมากมาย มันเป็นภาพลวงตา เราต้องไม่ประมาท ต้องตระหนัก

ในส่วนของนาลันทา จริงๆ แล้ว กองทัพเติร์กหรือกองทัพมุสลิมเป็นปัจจัยภายนอก หรือเป็นปัจจัยท้ายๆ ก่อนหน้านั้นมันมีความเสื่อมอยู่แล้ว ฉะนั้น ถ้าเราเข้าใจแบบนี้ เราจะเข้าใจสถานการณ์ที่เป็นจริง และขณะเดียวกันก็สามารถเชื่อมโยงกับสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อที่เราจะได้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เพราะทุกวันนี้มีการปล่อยข่าวลือว่ามุสลิมจะมาทำลายพุทธศาสนา แล้วชาวพุทธเราไม่น้อยก็เชื่อกันว่า พุทธศาสนาเสื่อมโทรม หรือว่าอ่อนแอไปเพราะมุสลิม เป็นแผนของมุสลิม ยิ่งเราฟังข่าว หรือได้ยินเรื่องราวว่าศาสนาพุทธในอินเดียสูญสลายไปเพราะกองทัพมุสลิม มายาภาพนี้จะทำให้เราหันไปมอง ไปเพ่งโทษภายนอก *แต่เราลืมที่จะมาดูมาตรวจสอบตัวเราเอง ว่าเรามีความเข้มแข็ง หรือมีความอ่อนแอแค่ไหน*

วิถีพุทธในยุคบริโภคนิยม (ศาสนาใหม่ ภัยของชาวพุทธ)

ศาสนา "บริโภคนิยม"

ทุกวันนี้ศาสนาพุทธไม่ได้ถูกกลืนโดยศาสนาฮินดูเหมือนเมื่อก่อน แต่กำลังถูกกลืนด้วยศาสนาใหม่ คือ *"ศาสนาบริโภคนิยม"* ศาสนาบริโภคนิยมกำลังกลืนพุทธศาสนาในระดับที่น่ากลัวไม่น้อยไปกว่าศาสนาฮินดู

ศาสนาบริโภคนิยมคือศาสนาที่เน้นเรื่องวัตถุ พระจำนวนไม่น้อย ชาวพุทธจำนวนไม่น้อยไปเน้นเรื่องวัตถุกันมากขึ้น เราเอาวัตถุเป็นสรณะ เราปฏิบัติธรรม นับถือพุทธศาสนาไม่ใช่เพื่อความสุขทางจิตใจ แต่เพื่อความมั่งคั่งร่ำรวย เวลาเราไปทำบุญ ชาวพุทธจำนวนไม่น้อย อยากได้ยินคำพูดสั้นๆ จากพระว่า "รวย รวย รวย" อยากได้ยินเท่านี้ พระก็ตอบสนอง "รวย รวย รวย" การทำบุญของชาวพุทธจำนวนไม่น้อยก็เพื่อความมั่งคั่ง เพื่อความร่ำรวย และพระเองจำนวนไม่น้อยก็ตกอยู่ในอำนาจของความคิดแบบนี้ พระเองก็แข่งกันรวย เน้นในเรื่องวัตถุมากขึ้น

อันนี้ก็เรียกว่าเป็นศาสนาใหม่ที่กำลังครอบงำพุทธศาสนา เรามัวไปมองไปเพ่งโทษข้างนอก แต่นั่นคือ เรากำลังหลงทางมากกว่า พระพุทธเจ้าตรัสว่า **"เรือล่มเพราะต้นหน ไม่ใช่เพราะพายุ"** หมายความว่า พายุเป็นปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในคือต้นหน ต้นหนอ่อนแอ เรือก็ล่ม พุทธ

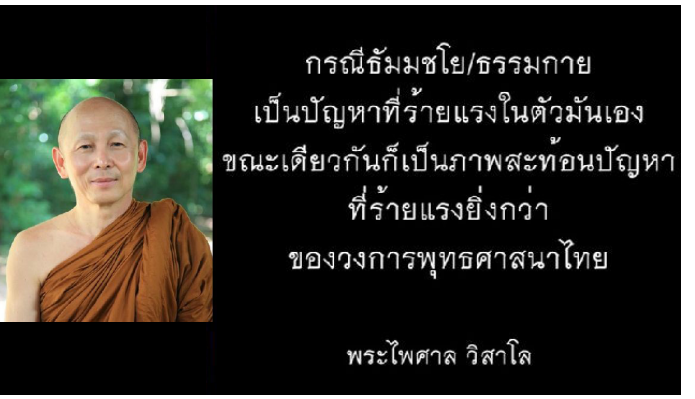

ศาสนาจะเสื่อมได้ ไม่ใช่เพราะใคร เพราะพุทธบริษัทย่อหย่อน หรือว่าเราอ่อนแอกันเอง อันนี้เป็นเรื่องที่ต้องตระหนักเอาไว้ อย่าไปโทษปัจจัยภายนอกมากเกินไป เพราะปัญหาที่แท้จริงคือปัจจัยภายใน

วิสัยของชาวพุทธ

อย่างไรก็ตาม เมื่อเรามาที่นาลันทา ได้ทราบถึงความเสื่อมของมหาวิทยาลัยเพราะกองทัพมุสลิม เราก็ตั้งจิตรักษาใจของเราให้ดี อย่าให้ความโกรธ ความเกลียด ความอาฆาตพยาบาทครอบงำจิตใจของเรา เพราะที่จริงแล้ว ถ้าเราให้ความโกรธ ความเกลียด มันครอบงำจิตใจ ถือว่าเรายังไม่ได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง พระพุทธเจ้าตรัสว่า *"แม้ว่าโจรจะเอาเลื่อยมาเลื่อยเราให้อวัยวะขาด แต่เมื่อไรก็ตาม ถ้าเรามีจิตคิดร้าย หรือว่ามีจิตแปรผัน เพียงแค่กล่าววาจาชั่วหยาบ ก็ถือว่าไม่ได้ปฏิบัติตามคำสอนของพระองค์"* สิ่งที่เราควรจะมีก็คือการรู้จักอดกลั้นและมีจิตเมตตา ไม่กล่าววาจาชั่วหยาบ ปรารถนาที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลด้วยความเมตตา ด้วยความเอ็นดู เป็นวิสัย เป็นคุณธรรมของชาวพุทธ คือมีความเมตตากรุณา ไม่ใช่เฉพาะกับผู้ที่ทำดีกับเรา หรือผู้ที่เรารัก แม้กระทั่งผู้ที่ทำร้าย มุ่งร้ายกับเรา ถึงขั้นทำร้ายอวัยวะมุ่งร้ายชีวิต ถ้าเป็นชาวพุทธ จะอดกลั้น ไม่ปล่อยให้ความโกรธ ความเกลียด เข้ามาครอบงำจิตใจ หรือทำได้มากกว่านั้นยิ่งดี คือมีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเกื้อกูล แม้จะเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก แต่ก็เป็นเรื่องที่เราสมควรจะทำให้ได้ เพราะว่าสิ่งเหล่านี้ ทำให้กุศลธรรมเจริญงอกงามในใจของเราอย่างแท้จริง นี้คือวิสัยของชาวพุทธ

ฉะนั้น เราต้องระมัดระวัง พอได้ยินได้ฟังหรือว่าประสบพบเห็นผู้ที่มุ่งร้ายเรา หรือว่ามุ่งร้ายสิ่งที่เรารักสิ่งที่เรานับถือ รวมทั้งจาบจ้วงพระพุทธเจ้า เราก็ต้องรักษาใจของเราให้ดี ระลึกถึงคำสอนของพระองค์ ที่สอนให้เราไม่ปล่อยให้ความโกรธ ความเกลียดครอบงำใจ สมัยพุทธกาลเคยมีคนลัทธิต่างๆ จาบจ้วงพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ก็โกรธ พระพุทธเจ้าก็เตือนว่า เมื่อใดก็ตามที่มีคนจาบจ้วงพระองค์ ถ้าหากภิกษุมีความโกรธเคือง โทษจะเกิดขึ้นกับตน คือ นอกจากจะมีความทุกข์ใจแล้ว ก็ยังพลาดโอกาสในการที่จะชี้แจงว่า ความไม่จริงคืออะไร แล้วอะไรคือความจริง เพียงแค่โกรธที่เขากล่าววาจาจาบจ้วง โทษก็เกิดขึ้นกับตนแล้ว สิ่งที่ควรทำก็คือ แทนที่จะโกรธเคือง ควรชี้แจงว่าความจริงคืออะไร อะไรคือสิ่งที่ไม่จริง

นี้คือวิสัยของชาวพุทธ อาจจะทำได้ยากนะ แต่ว่ามันก็เป็นแบบฝึกหัดที่จะถือเป็นหลักยึด ที่จะช่วยทำให้เราสามารถจะเอาชนะกิเลส หรืออารมณ์อกุศลในใจของเราได้ ลองพิจารณาเวลาเรามาสถานที่แห่งนี้ หรือเวลาเราได้ฟังเรื่องราวต่างๆ ลองวางจิตวางใจให้ถูก แล้วก็ใช้ทั้งปัญญาและกรุณา เพื่อที่จะใช้ประโยชน์จากเหตุการณ์เหล่านี้

ที่มา : แสดงธรรมที่มหาวิทยาลัยนาลันทา แคว้นมคธ อินเดีย เมื่อ ๒๒ พ.ย. ๒๕๖๑

สัมภาษณ์

ธีรปัญโญ

เสียงจากศรีลังกา

สัมภาษณ์พระอาจารย์ปสาทิกะ Ven. Pasādika (ชาวศรีลังกา)

พุทธศาสนาเถรวาทของไทยเรารับมาจากศรีลังกา เรียกว่า เป็นพุทธแบบ "ลังกาวงศ์" แต่เราไม่เคยมีประสบการณ์แบบศรีลังกา ถึงแม้ว่าเราจะเคยเสียเมืองให้กับพม่า แม้เมืองจะถูกพม่าเผา แต่เราก็ยังเป็นพุทธอยู่ เราไม่มีประสบการณ์ที่โดนครอบงำจากศาสนาอื่น ดังนั้นเราสามารถเรียนรู้จากศรีลังกาได้

ก่อนหน้านั้น พุทธศาสนาในไทยสมัยอยุธยารุ่งเรืองมาก ดูจากวัดวาอาราม ตำรับตำราแล้วรุ่งเรืองถึงขีดสุด จากนั้นก็ถูกพม่าเผา การเผาเมืองสมัยนั้น เป็นการต่อสู้กันเองเพื่อหาเมืองขึ้นซึ่งเป็นเมืองพุทธทั้งสองฝ่าย ไม่เหมือนกรณีที่มีศาสนาอื่นพยายามเข้ามาครอบงำ ซึ่งเราไทยไม่เคยเจอประสบการณ์แบบที่ต้องสูญเสียพุทธศาสนาไปเกือบหมด แล้วต้องฟื้นฟูศาสนากลับขึ้นมาใหม่อีกครั้ง

ดังนั้น จึงอยากทราบว่า "ภัยของเรื่องนี้อยู่ตรงไหน" "เราควรต้องกลัวในเรื่องใดบ้าง" ก็เลยอยากจะนิมนต์ให้ท่านพูดผ่านมุมมองด้านประวัติศาสตร์สักหน่อยว่า "เกิดอะไรขึ้นในศรีลังกา แล้วพวกเขาเรียนรู้จากประสบการณ์นั้นอย่างไร และฟื้นตัวขึ้นมาได้อย่างไร"

พระอาจารย์ปสาทิกะ : ถ้าจะดูประวัติศาสตร์อันยาวนานของศรีลังกา เริ่มขึ้นที่ประมาณปี พ.ศ. ๓๐๐ ตั้งแต่พระมหินทเถระนำพระพุทธศาสนาจากอินเดียสู่ศรีลังกา ในสมัยพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ เรื่อยมา จนถึงยุคของโปโลนนารุวะ ประมาณปี พ.ศ. ๑๗๐๐ ช่วงนั้น เป็นยุคที่พุทธศาสนารุ่งเรือง มีการแปลพระไตรปิฎกฉบับบาลีเป็นฉบับภาษาสิงหล รวมทั้งอรรถกถาด้วย ซึ่งต่อมาพระพุทธโฆษาจารย์ต้องเดินทางจากอินเดีย มาแปลพระไตรปิฎกในส่วนของอรรถกถาฉบับสิงหล กลับไปเป็นภาษาบาลี

หลังยุคของพระพุทธโฆษาจารย์ ศรีลังกาก็เริ่มเขียนฎีกา และมีการจารลงในใบลานคัมภีร์สังคหะ อรรถาธิบายขยายความต่าง ๆ ซึ่งเป็นสไตล์การรักษาพระพุทธพจน์ของศรีลังกาในยุคต้นๆ หลังจากแยกกันตามสายวัดบ้านและสายวัดป่า ปริยัติและปฏิบัติ ก็ได้รับการอนุรักษ์สืบทอดคู่กันมาเป็นอย่างดีในศรีลังกา แต่มีช่วงเสื่อม เมื่อราวปี พ.ศ. ๑๘๐๐ และ ปี พ.ศ. ๒๑๐๐ ช่วงที่เสื่อม ก็ไปนำเอาพุทธศาสนามาจากพม่าและไทย ช่วงที่อุปสมบทวงศ์ยังไม่ขาด ก็ได้รับการอุปถัมภ์จากชาวพุทธด้วยกันในต่างเมือง

ในช่วงราวปี พ.ศ. ๑๙๐๐ - ๒๐๐๐ เป็นยุคทองของพุทธศาสนาในศรีลังกาอีกครั้ง มีการส่งพระไปไทยและพม่า (ส่วนมากไปพม่า) กัลยาณีมหาสีมาที่พม่า ก็ได้รับการก่อตั้งโดยคณะพระสงฆ์จากศรีลังกา แล้วหลังจากนั้นพุทธศาสนาในศรีลังกาก็เริ่มเสื่อมลงอีกครั้ง จนประมาณปี พ.ศ. ๒๑๐๐ ในช่วงนั้นพวกโปรตุเกสเข้ามารุกราน พระเจ้าแผ่นดินในยุคนั้นก็ไม่สนับสนุนพุทธศาสนามากนัก เพราะเหตุนี้เราก็เลยต้องผจญกับปัญหามากมาย

ช่วงนั้นพุทธศาสนาก็เกือบจะสูญหายไปจากศรีลังกา เป็นอีกครั้งที่เรานำพุทธศาสนากลับมาจากประเทศไทยและพม่า ดังนั้น พุทธศาสนาในปัจจุบันที่เรามีอยู่ จึงอยู่ในขั้นที่สอง หมายความว่าเรานำพุทธศาสนามาจากไทยก่อน ที่เรียกว่า "สยามนิกาย" แล้วต่อมาก็จากพม่า สมัยก่อนนี้มีสองประเทศคือ ประเทศพม่าตอนเหนือ "อมรปุระนิกาย" และพม่าตอนใต้คือ "รามัญนิกาย" เรามีทั้งสองแบบ

หลังจากนำทั้งสามนิกายนี้เข้ามาแล้วระยะหนึ่ง พระทั้งสามนิกายก็ต้องการเริ่มปฏิบัติแบบสายวัดป่า (Forest Traditions) พระพากันสนใจกรรมฐานสายวัดป่า เพราะพวกท่านต้องการเน้นการปฏิบัติ ก็เหมือนอย่างพระไทยที่เรียนปริยัติแล้วก็ตระหนักว่า ตนสามารถที่จะใช้ปริยัติเพื่อเป็นฐานของการปฏิบัติได้ มีตัวอย่างในยุคนี้ก็คือ หลวงปู่มั่น หลวงพ่อชา ในเมืองไทย แล้วเราก็ยังมีท่านพระอาจารย์มหาสีสยาดอ พะอ๊อกตอยะสยาดอ สวามินสยาดอ ท่านเหล่านี้อยู่ในพม่าทั้งหมด จะเห็นว่า เมื่อเราพูดถึงกรรมฐาน พระเหล่านี้จะเป็นพระกรรมฐานสายวัดป่า พวกท่านเรียนปริยัติมาแล้วทั้งนั้น แล้วก็เรียนได้ดีด้วยก่อนที่จะมาเริ่มสอนสมาธิ

ถ้าพูดตามตรง ในปัจจุบันนี้ลังกาไม่มีสายปฏิบัติดั้งเดิม ตามแนวทางเก่าแก่ของพระมหาเถระ ทั้งหมดที่เราฝึกเป็นแนวใหม่ วัดป่าที่มีอยู่ปัจจุบันนี้มีอายุไม่เกินสองร้อยปี อาจจะแค่ร้อยปีก็ได้ ในศรีลังกาก็ได้รับอิทธิพลนี้เหมือนกัน ศรีลังกาเริ่มมีสายวัดป่า สยามนิกาย มีการฝึกกรรมฐานเฉพาะของตัวเอง รามัญนิกายและอมรปุระนิกาย ก็มีการฝึกกรรมฐานเฉพาะของตัวเอง เพราะฉะนั้น พระก็มีกรรมฐานเฉพาะตัวของท่าน

ในบรรดานิกายเหล่านี้ ผมเป็นตัวแทนขององค์กรที่สังกัด"รามัญนิกาย" องค์กรนี้ตั้งขึ้นมา หลังจากที่ศรีลังกาได้รับอิสรภาพจาก

อังกฤษแล้ว สาขาแรกเป็นเพียงวัดธรรมดา มีจุดประสงค์หลักก็คือสอนพระในวัดทั้งหมดให้รักษาและปฏิบัติตามพระวินัยที่ถูกต้องตรงกัน พระเหล่านี้ ท่านจะรักษาวินัยข้อไม่จับเงิน ไม่ฉันมื้อเย็น รักษาศีลทุกข้อ ไม่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง ท่านรักษาศีลทั้ง ๒๒๗ ข้อ อย่างเคร่งครัดและชาญฉลาด นี่คือจุดประสงค์หลักของพระมหาเถระ ผู้ริเริ่มสายปฏิบัตินี้

หลังจากนั้นก็มีอีกหลายสายการปฏิบัติ ที่เริ่มขึ้นในศรีลังกา ซึ่งมีจุดประสงค์เดียวกัน เช่น กรรมฐานสายวัดป่าของสยามนิกาย รามัญนิกาย และอมรปุระนิกาย ทั้งหมดเกิดขึ้นหลังจากปี พ.ศ. ๒๔๙๐ พระเหล่านี้ท่านเห็นว่า ท่านสามารถทำตามพระวินัยได้ดีและฝึกกรรมฐาน (meditate) ได้ ก็เลยเริ่มต้นขึ้น หลังจากนั้น โชคดีว่ามีการปฏิบัติกรรมฐานหลงเหลืออยู่ในกลุ่มมหาเถระของศรีลังกา มหาเถระกลุ่มนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากวิสุทธิมรรค และสติปัฏฐานสูตร เริ่มสอนสมาธิแนวพุทธให้กับเยาวชนและคฤหัสถ์ ก็ได้รับความนิยมมาก เพราะว่าญาติโยมที่ได้อ่านพระสูตรนี้ ก็จะทราบว่า พระควรประพฤติปฏิบัติตัวอย่างไร แล้วพวกเขาก็เห็นว่า พระท่านประพฤติตัวเป็นแบบอย่าง เป็นที่น่าเลื่อมใส พวกเขาก็เลยเริ่มสนับสนุน

ในช่วงต้นของสายวัดป่าของศรีลังกา ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๙๐ มันกระท่อนกระแท่นมาก แรกๆ คนเข้าใจกันว่า พระกลุ่มนี้แค่อยากอวดตนให้เห็นว่าตัวเองปฏิบัติ จึงไม่ได้ศรัทธาอะไร แต่ต่อมาเริ่มสังเกตเห็นว่าท่านปฏิบัติดี ก็เลยน้อมไปในทางจะเกื้อกูล และให้การสนับสนุนพระ ซึ่งเป็นการดีมาก

หลังจากนั้น ก็ค่อยๆ พัฒนาไปจนถึงระดับที่พระสามารถเข้าใจธรรมะได้ดีมาก แล้วท่านก็เริ่ม

สอนพระสูตร พระวินัย และพระอภิธรรม ในยุคแรกของสายวัดป่าในศรีลังกา ทุกๆ สายนั้น ท่านเริ่มจากปริยัติ แม้แต่ที่ Yogashrama Samstha ซึ่งเป็นองค์กรของผม ในตอนแรกก็มีศูนย์ที่เรียกว่า **"ธัมมายตนะ"** วัดป่าที่ดี จะมีการสร้างธัมมายตนะไว้ใกล้ๆ สถานที่ปฏิบัติ ธัมมายตนะหมายถึง สถานที่ที่เอาไว้สอนพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม อย่างเดียวกันกับของพระอาจารย์พะอ๊อกตอยะสยาดอที่พม่า คือเมื่อมีศูนย์สมาธิใหญ่ๆ เพื่อฝึกนักกรรมฐาน ใกล้ๆ กันก็จะมีศูนย์ปริยัติคู่กันไปเสมอ

สำหรับสายพะอ๊อกฯ มีต่างกันตรงที่เขาสอนให้นักกรรมฐานฝึกกรรมฐานก่อน เมื่อเก่งกรรมฐาน เรียนกรรมฐานจบแล้ว จึงส่งไปเรียนที่ศูนย์ปริยัติ แต่ที่ศรีลังกาทำกลับกัน คือเราพยายามสอนพระเรื่องพื้นฐานก่อน สายวัดป่าเราจะมีการสอบที่ Sri Kalyani Yogashrama Samstha

ในศรีลังกา ถ้าท่านต้องการบวชพระ ท่านต้องสอบผ่านพระวินัย ไม่เหมือนอย่างไทยหรือพม่า ไม่ใช่ว่า จู่ๆ ท่านจะสามารถบวชพระได้ตามประสงค์ ท่านต้องเรียนพระวินัย และต้องพิสูจน์ว่าท่านรู้พระวินัยโดยการสอบ ถ้าท่านรู้เรื่องปาราชิกและสังฆาทิเสสดีมาก ก็พอเพียงที่

จะสอบผ่านแล้ว การทำคะแนนเกิน ๓๐ ไม่ใช่เรื่องใหญ่ แค่ ๓๐ จาก ๑๐๐ ก็ผ่าน ถ้าต่ำกว่า ๓๐ ก็ไม่ผ่าน

ข้อสอบถูกออกมาเพื่อส่งเสริมให้พระศึกษาเรื่องปาราชิกและสังฆาทิเสสเป็นอย่างน้อย ท่านไม่ต้องจำพระวินัยทั้งหมด ซึ่งดีมากสำหรับพระบวชใหม่ เพราะไม่ต้องไปอ่านพระวินัยทั้งหมด ขณะเดียวกัน พระจะต้องมีเวลาทำกรรมฐานทุกวัน ก็แล้วแต่ว่าจะนั่งสมาธิกี่ชั่วโมง ตามแต่จะกำหนด

ตอนนี้ที่ศูนย์สมาธิกรรมฐานของเราก็มีระบบที่ดีมาก บนศูนย์ปฏิบัติบนยอดเขา มีการปิดวาจา ปฏิบัติกรรมฐานตั้งแต่เช้ายันค่ำ ขณะที่ศูนย์ปริยัติบนพื้นล่าง มีศูนย์ศึกษาและทำงานต่างๆ แล้วถ้าเต็มรูปแบบ จะมีทั้งหมดสามส่วน เช่นที่ วัดป่า นา อูยานะ จะมีส่วนที่พระต้องออกบิณฑบาต ฉันวันละมื้อเดียว ถือข้อวัตรปฏิบัติเหมือนกับพระป่า แยกออกไปเป็นส่วนที่สาม

ศูนย์ปริยัติทุกศูนย์จะสอนทั้งพระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรมรวมอยู่ในปริยัติ ก่อนที่พระจะเข้าป่าเพื่อไปปฏิบัติกรรมฐานตามลำพัง อย่างน้อยต้องรู้พระวินัยภายใน ๕ พรรษา และต้องมีความรู้ในอุบายกรรมฐานอย่างพอเพียงด้วย ท่านต้องรู้เทคนิคในการเจริญกรรมฐาน (Meditation Techniques) อย่างเช่น ถ้าท่านฝึกอานาปานสติ ก็ต้องรู้พื้นฐานเทคนิคในการเจริญกรรมฐานแบบนั้น

แค่มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพระอภิธรรมก็ช่วยท่านได้ในการปฏิบัติ อย่างน้อยควรมีความรู้ระดับวิสุทธิมรรคในอภิธรรม หรือไม่ก็ต้องรู้มหาสติปัฏฐานสูตร พร้อมทั้งอรรถกถา หลังจากนั้นก็รู้ในระดับอภิธรรม ที่อธิบายเกี่ยวกับกายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา คือรู้อภิธรรมพื้นฐานเกี่ยวกับวิธีการเจริญกรรมฐานอย่างใดอย่างหนึ่งก็นับว่าเพียงพอแล้ว

เหมือนอย่างที่พูดกันว่า ถ้าจะเข้าใจการทำงานของจิต ก็ต้องรู้จิตตุปปาทกัณฑ์ อย่างน้อย เรื่องจิต เจตสิกต้องรู้ แต่พระส่วนมากที่ออกธุดงค์ในป่า ผู้ที่ทำกรรมฐานเก่ง ท่านจะเก่งอภิธรรมและเก่งวินัยด้วย แล้วก็ปฏิบัติตามพระวินัยได้เป็นอย่างดี พระสูตรท่านก็ศึกษา ผมคิดว่าพระส่วนมาก ท่านศึกษาพระสูตรจากการอ่านจากพระไตรปิฎก โดยอ่านคำอธิบายในพระอรรถกถา มีพระจำนวนน้อยมากที่จะเข้าไปเรียนพระสูตรในชั้นเรียน ส่วนพระวินัยและพระอภิธรรม ท่านเรียนกับครูบาอาจารย์

แล้วถ้าท่านอยากสอบอภิธรรมก็ได้ หรือไม่ต้องสอบก็ได้ *มีเฉพาะพระวินัยที่บังคับต้องสอบ คือพระวินัยในส่วนของพระปาติโมกข์* แต่ว่าไม่ได้ให้ตำแหน่งอะไร ถ้าอยากจะเป็นพระวินัยธรต้องไปสอบ พระวินัย ๓ ปี แล้วก็สอบเป็นพระธรรมธร ในส่วนของพระสูตร ๓ ปี แล้วก็สอบพระอภิธรรมอีก ๓ ปี หลังจากสอบครบ ๙ ปี ท่านก็จะได้เป็น **"พระตรีปิฎกโกวิทะ"** (พระอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญพระไตรปิฎก) แล้วถ้าเรียนจบคอร์สกรรมฐานด้วย ท่านก็มีคุณสมบัติพร้อมที่จะเป็นพระกัมมัฏฐานาจารย์ (พระอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญกรรมฐาน) ก็สามารถมีตำแหน่งคุณวุฒิได้ ดังที่ว่ามานี้

แต่ก็ไม่จำเป็นว่า ท่านต้องได้ทั้งหมดที่ว่ามานี้ พระบางท่านก็สอบพวกนี้ได้ก่อนแล้วสอน พระบางท่านก็สอนเลย ขึ้นอยู่กับตัวท่านเอง ครูบาอาจารย์จะเป็นผู้ตัดสินใจว่า ท่านสามารถที่จะสอนได้หรือยัง ความรู้สิ่งเดียวที่บังคับว่าต้องสอบผ่านคือ พระวินัย การสอบอื่นไม่บังคับ แต่ว่า ๙๐% ของพระที่เป็นพระกรรมฐานใน

ศรีลังกาซึ่งผ่านองค์กรของผม เราส่งเสริมให้เรียนพระสูตร พระวินัย และพระอภิธรรม พระส่วนใหญ่ท่านก็ปฏิบัติตามแนวทางในวิสุทธิมรรค และถึงแม้ว่า ท่านจะปฏิบัติตามสติปัฏฐานสูตร หรือสูตรอะไรก็แล้วแต่ แต่ความรู้ในเรื่องอภิธรรมก็ยังสำคัญอยู่ เพราะเมื่อดูอรรถกถา ก็จะเห็นว่าคำอธิบายเกี่ยวกับพระสูตรต่างๆ ต้องโยงมาถึงความรู้เกี่ยวกับอภิธรรมด้วย ซึ่งจะเป็นขั้นเป็นตอนเป็นลำดับๆ ไปจนถึงพระนิพพาน ซึ่งถ้าเป็นอย่างนี้ก็หมายความว่า เราควรจะได้เรียนรู้พระอภิธรรมในระดับหนึ่ง ก่อนที่เราจะออกธุดงค์ไปปฏิบัติเองในป่าตามลำพัง

สำหรับยุคปัจจุบัน ท่านมองภัยพระพุทธศาสนาในศรีลังกาเป็นอย่างไร

พระอาจารย์ปสาทิกะ : ในศรีลังกา ก็เหมือนกันกับประเทศอื่น ในพม่าและในไทยก็มีปริยัติและปฏิบัติ ในศรีลังกาเราใช้ทั้ง Forest Traditions และ Temple Traditions (อรัญญวาสี และคามวาสี) ไม่ทราบว่า ทำไมในไทยและพม่าจึงมักพูดถึงสายปฏิบัติและปริยัติแยกกัน

ในศรีลังกาทั้งสองแบบนี้เรียนทั้งปริยัติและปฏิบัติ แล้วจากนั้นก็แบ่งเป็นฝ่ายคามวาสี (บ้าน) และอรัญญวาสี (ป่า) "ฝ่ายคามวาสี" ศึกษาเล่าเรียนปริยัติที่โรงเรียน ที่ภาษาศรีลังกาเรียกว่า "ปริเวณะ" ซึ่งเป็นศูนย์ปริยัติ พระจะเรียนภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาสิงหล ทุกภาษาเรียนไปถึงระดับที่ไปต่อไวยากรณ์ในพระไตรปิฎกได้ พระเหล่านี้ ท่านก็จะทำกรรมฐาน คือปฏิบัติไปด้วย แต่ว่าเน้นที่ปริยัติมากกว่า ปฏิบัติก็นิดหน่อย ขณะเดียวกัน ก็มีงานให้พระวัดบ้าน (คามวาสี) ทำ เมื่อพระอยู่ที่วัดก็อาจต้องไปงานพิธีศพ งานถวายสังฆทาน ชาวพุทธทั้งหลาย จะนิมนต์พระไปทำกิจต่างๆ ต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองหลายสิ่งหลายอย่างมาก

ส่วน "อรัญญวาสี" นั้น ท่านเน้นปฏิบัติมากกว่าปริยัติ ท่านเป็นอิสระจากกิจต่าง ๆ ท่านก็เลยไม่มีภัยในเรื่องนี้ แต่ภัยที่ว่านี้ พระบ้านหรือคามวาสีในศรีลังกา ท่านต้องประสบ เพราะความลำบากด้านเศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน และปัญหาในชุมชนที่ท่านอยู่ เพราะท่านอยู่ในเมือง ถึงแม้พระต้องการจะฝึกกรรมฐานแบบเข้มข้น มันก็เป็นการยาก พระเหล่านี้บางครั้งก็รู้สึกผิด ที่ทำอะไรไม่ตรงกับพระวินัย นั่นเป็นปัญหาหนึ่งที่พระบ้านท่านต้องประสบ เพราะท่านไม่มีเวลาพอที่จะทำกรรมฐาน ไม่มีพื้นที่ที่จะทำกรรมฐาน นั่นก็เป็นภัยข้อหนึ่งของท่าน

อีกอย่าง ตอนนี้พระก็ต้องมีบทบาทใหม่ๆ มากเหลือเกินในสังคมทุกวันนี้ ตั้งแต่อายุพรรษายังน้อย ทำให้ท่านได้รับอิทธิพลจากภายนอกมากดดันมาก เผชิญภัยอันตรายมาก เพราะว่าท่านอยู่ใกล้กับเทคโนโลยีสมัยใหม่

ถ้าไปดูพระป่า จะเห็นว่าภัยของท่านน้อยกว่า เพราะว่าท่านใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในวัดและชุมชนสงฆ์ คนที่มาวัดสายวัดป่า ก็เข้าใจว่าต้องมาทำงานร่วมกับพระป่า อาจจะช่วยสนับสนุนให้พระป่าได้รักษาวินัยได้เคร่งครัด พระใหม่ก็เลยได้รับอิทธิพลเรื่องข้อวัตรปฏิบัติจากพระสายวัดป่าไปมากกว่า

แต่ว่าสำหรับพระป่าในศรีลังกาทุกวันนี้มีเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต อะไรเหล่านี้ มันเหมือนกับว่ามีโรงมหรสพไว้กับตัวเอง อยากจะดูอะไรเมื่อไรก็ดูได้ อยากทำอะไรเมื่อไร ก็ทำได้ ถ้ามีสมาร์ทโฟนอย่างเดียว แม้แต่เรื่องการเงินก็ทำได้ ซื้อของออนไลน์ อะไรพวกนี้มันค่อนข้างอันตรายทีเดียว เพราะเหตุนี้เราเลยตระหนักว่าเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์เหล่านี้ เป็นภัยคุกคามใหญ่ในหมู่พระป่าสมัยนี้

อีกอย่างก็คือ ตอนนี้เรามีพระป่ามากกว่าในอดีต นับว่าโชคดี พระป่าเริ่มเพิ่มจำนวน มีคนสนใจการปฏิบัติกรรมฐานสายวัดป่า และได้รับการสนับสนุนเพิ่มขึ้นด้วย แต่เมื่อท่านได้รับลาภสักการะเพิ่มขึ้น เป็นที่ยอมรับของสังคมกว้างขวางขึ้น มันก็เป็นภัยอีกข้อหนึ่ง เพราะลาภสักการะเหล่านั้น สามารถเปลี่ยนใจท่านผู้ปฏิบัติได้ง่าย

สิ่งนี้ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างช้าๆ พระบางรูปก็เริ่มห่างจากสายวัดป่าไปแล้ว มีความโน้มเอียงมาทางสายวัดบ้านในเมืองมากกว่า เพราะว่ามีผู้สนับสนุน มีผู้บริจาคทาน พระท่านก็ชอบที่จะรับนิมนต์ไปที่บ้านโยมเพื่อรับถวายทาน สวดมนต์ สวดงานศพ กิจนิมนต์ต่างๆ สิ่งเหล่านี้เป็นการส่งเสริมให้พระหนุ่มๆ คลุกคลีกับชุมชนมากขึ้นและออกห่างจากการปฏิบัติภาวนาบนมรรควิถี ซึ่งก็เป็นปัญหามากอีกข้อหนึ่ง

สรุป ภัยสำหรับพระป่ากรรมฐานในศรีลังกา *ข้อแรก*ก็คือการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์และอะไรจำพวกนั้น *ข้อสอง* พระกรรมฐานเข้าไปวุ่นวายกับชุมชนมากเกินควร *ข้อสาม* เราให้ความสำคัญกับเงินทองที่ได้รับจากญาติโยม

แต่ผมก็ไม่กลัวที่จะบอกว่า *ผมอยากให้คนช่วยเหลือเกื้อกูลพระด้วยการสร้างกุฏิดีๆ ถวาย* ยกตัวอย่าง สมัยก่อนพระเราอยู่กุฏิที่สร้างจากดินโคลน มีหลังคาใบจาก บางครั้งก็มียุงเข้ามา งูก็เข้ามากัดพระตายได้ อันตราย ! ในช่วงหลังนี้ที่พระได้รับความช่วยเหลือดี ก็มีการสร้างกุฏิซีเมนต์สร้างห้องปูกระเบื้อง บางทีมีแอร์ บางทีก็มีทำห้องน้ำคุณภาพดีอยู่ข้างในกุฏิเลย ผมไม่มีปัญหาในเรื่องนี้ เพราะคิดว่าทำให้มีโอกาสสร้างบุญได้มากขึ้นพระที่ท่านได้ให้มามาก ท่านก็ได้รับมากก็เพราะมีผลบุญมาก ท่านทำบุญมาดี ถ้าญาติโยมสามารถจะช่วยให้พระได้อยู่ดีขึ้น มันก็ย่อมเป็นการดี

มีความเชื่อที่ผิดอยู่อย่างหนึ่งในหมู่คฤหัสถ์ว่า พระควรจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ซอมซ่อ ที่ไม่ค่อยดี นั่นผิดแล้ว ชาวบ้านอยู่ในบ้านที่สะดวกสบาย พระก็เหมือนกัน ถ้าเป็นไปได้ก็ควรให้พระอยู่ในที่สะดวกสบายได้บ้าง เพราะท่านก็จะได้ทำกรรมฐานได้ดี สัปปายะ นั่นเป็นเรื่องดี

แต่ว่ามีปัญหาตรงที่ว่า ยิ่งได้รับลาภสักการะเงินทองมาก เงินบริจาคพวกนี้ มาจากประเทศทางเอเชีย เช่น สิงคโปร์ จีน มาเลเซีย ไต้หวัน อินโดนีเซีย เพราะมีเงินบริจาคพวกนี้ ทำให้พระป่าตอนนี้เริ่มคิดด้วยเหมือนกันว่า จะเอาเงินไปทำอะไร เพราะมีเงินมาก การปลูกสร้างนี่เป็นเรื่องดี ไม่มีปัญหา ซื้อรถก็พอโอเคอยู่ เพราะพระจะได้เดินทางสะดวก ท่านสามารถสร้างศาลาที่สะดวกสบาย วิหารสำหรับบูชาพระพุทธรูป กุฏิกรรมฐาน มีรถยนต์ดีๆ สักสองสามคันถ้าเป็นวัดใหญ่ แต่ถ้ามากไปกว่านั้น อย่างเช่น สร้างโรงพยาบาล หรือโครงการอะไรใหญ่ๆ ยิ่งไปกว่านั้น บางทีอาจจะเป็นไปได้ว่า ต่อไปพระจะเอาเงินมาลงทุนในตลาดหุ้น หรืออาจจะสร้างหรือลงทุนอะไรต่างๆ นานา ผมก็เลยคิดว่าเป็นการดีที่จะมาคุยกันในประเด็นนี้ เรื่องนี้มันเพิ่งเริ่มเกิดขึ้น แต่ปัญหาคงจะตามมาแน่

โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในศรีลังกา คือหนึ่งในวิถีพุทธที่ส่งต่อสืบทอดกันมาชัดเจน

ภัยอีกด้านหนึ่งของพระป่ากรรมฐานก็คือ พระจะต้องพยายามตอบสนองความต้องการของชุมชน แทนที่จะได้ทำกรรมฐานเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ อันเป็นงานของพระป่า ตอนนี้เรากำลังเผชิญกับปัญหานั้นอยู่ เวลาออกไปข้างนอกก็ต้องไปช่วยคนข้างนอก แทนที่จะได้กระทำกิจอันควร กลับกลายเป็นเดินออกนอกเส้นทางมรรค

ส่วนอีกมุมหนึ่งในทางกลับกัน เป็นภัยที่ผมสังเกตเห็นก็คือ *พระป่าพยายามแยกตัวออกจากพระอื่น บอกว่า "เราเป็นพระป่า เราไม่เหมือนพระอื่นๆ " ไม่ควรจะคิดอย่างนั้น* เพราะว่า ทำอย่างนั้น จะมีอันตรายมากๆ ในระยะยาว ยิ่งแบ่งแยกเป็นกลุ่มเล็กกลุ่มน้อย สถานการณ์ยิ่งจะตึงเครียด ใครก็ตาม ไม่ว่ามาจากสายวัดเมืองหรือวัดป่า สามารถที่จะเข้าป่าไปปฏิบัติกรรมฐาน และก็สามารถที่จะเข้าเมือง เพื่อศึกษาเล่าเรียนหรือทำกิจต่างๆ ได้ ไม่ควรที่จะขึ้นทะเบียนว่าเราเป็นพระป่า เราเป็นพระบ้าน

ถ้าหากแบ่งแยกกันมาก ว่าท่านเป็นพระบ้าน ท่านไม่ต้องมาปฏิบัติกรรมฐานที่นี่ หรือท่านเป็นพระป่า ท่านไม่ต้องเข้ามายุ่งกับเรื่องในเมือง ไม่ควรจะมีอะไรแบบนั้น ตัวอย่างเช่น มีพระบางรูปที่เดินบนมรรควิถีจริงๆ ท่านก็ไปบิณฑบาต ทำไมถึงไปบิณฑบาต "เพื่อที่จะได้ลดตัวตน" แต่ถ้าตอนไปบิณฑบาตคิดว่า เราเป็นพระบิณฑบาต เราไม่เหมือนพระอื่น นี่เท่ากับสร้าง "มานะ" เพิ่มขึ้นมาแล้ว แทนที่จะลดมานะ ฉันใดก็ฉันนั้น

ในแง่ของภัยจากศาสนาอื่น

ถ้าพูดถึงเฉพาะสายวัดป่า พระป่าเราไม่มีภัยคุกคามโดยตรงจากมุสลิม คริสเตียน ทมิฬ ฮินดู เพราะสายวัดป่าจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ไม่ได้เข้าไปมีบทบาทผลักดันอะไรในสังคม จะ*กลับกันด้วยซ้ำ คือชาวมุสลิม ชาวคริสต์ ชาวฮินดู ก็มาเรียนกรรมฐานกับเราเหมือนกัน จริงๆ แล้ว มันมีความสมานสามัคคีกันทางศาสนาอยู่* เพราะพระสายวัดป่านี่เปิดกว้างกับโลกมากกว่าสายอื่น มีศูนย์ปฏิบัติสอนกรรมฐานกระจายกันอยู่ทั่วโลก มีการพบปะแลกเปลี่ยนกับคนต่างชาติ ต่างศาสนา ก็เลยทำให้เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ศาสนาอื่น

ในศรีลังกา พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ พวกศาสนาอื่น บางทีเขารู้สึกว่าถูกกดขี่หรือเป็นรองเพราะพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ เห็นได้จากมีคนแสดงความไม่พอใจ จริงๆ แล้ว ทั้งสองฝ่ายต่างก็แสดงความไม่พอใจ ฝ่ายมุสลิม คริสต์ ฮินดู บอกว่าพวกเขาถูกกดขี่โดยรัฐบาลชาวพุทธ เรียกร้องว่า พวกเขามีสิ่งอำนวยความสะดวกน้อยกว่า ส่วนฝ่ายพุทธก็บอกว่า เราเป็นชนส่วนใหญ่ของประเทศนี้ แต่เราก็ยังไม่ได้อะไรที่เราควรได้ พวกมุสลิม คริสต์ ฮินดู ต่างหากที่ได้สิทธิ์ข้ามหน้าข้ามตาเรา ทั้งสองฝ่ายต่างก็แสดงความไม่พอใจกันเรื่องนี้

ถ้าไปดูย่านของพวกคริสต์ มุสลิม ทมิฬ ท่านก็จะเห็นว่า พวกเขาโดดเด่นมากในศาสนาของเขาเอง ถ้าท่านมาดูฝ่ายพุทธซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ ก็จะเห็นความโดดเด่นของศาสนาในย่านของเขา ทุกที่ควรจะถูกแบ่งให้กับทุกคนโดยเท่าเทียมกัน มันก็แย่หน่อย เพราะทั้งสองฝ่ายบ่นรัฐบาลว่าไม่ให้ความเป็นธรรม สังคมไม่เป็นธรรม

เห็นประโยชน์อะไรในการที่พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เพราะในไทยเรา ถกเถียงเรื่องนี้กันมายาวนาน เรายังไม่มีศาสนาประจำชาติที่เป็นทางการ

พระอาจารย์ปสาทิกะ : *ในศรีลังกา กฎหมายรัฐธรรมนูญระบุว่า เป็นประเทศสิงหลพุทธ แต่ว่าตอนนี้ (รัฐธรรมนูญ) เปลี่ยนแล้ว ผมไม่แน่ใจเรื่องนี้ ไม่ทราบว่าจริงหรือเปล่า พม่าก็บอกว่าเขาเป็นประเทศพุทธ ในไทยคนส่วนใหญ่ประมาณ ๙๐% เป็นชาวพุทธ ก็น่าจะประกาศเป็นประเทศพุทธ*

ผมเองอยากเสนอรัฐบาลไทย ให้ระบุว่าประเทศไทยเป็นประเทศไทยพุทธ เหมือนกับที่ศรีลังกาก็ได้รับรองว่าเป็นประเทศสิงหลพุทธ มันจะช่วยในการเผยแผ่ศาสนาของพระได้ เพราะเมื่อรัฐบาลระบุอย่างนั้นแล้ว แน่นอนว่ารัฐต้องสนับสนุน ตามหลักรัฐธรรมนูญ ก็ต้องทำตามเสียงส่วนมากนะ ปัจจุบันพุทธในศรีลังกาประมาณ ๗๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ เมื่อรัฐบาลยื่นมือสนับสนุน ก็จะมีความช่วยเหลือมหาศาลตามมาเป็นลำดับ แม้แต่ในยุคของพระพุทธเจ้าเอง ถ้าพระเจ้าแผ่นดินไม่สนับสนุน ก็คงเผยแผ่ไปไม่ได้ไกล อย่างสมัยที่พระเจ้าอโศกส่งพระธรรมทูตมาเผยแผ่ศาสนาใน ๙ ประเทศตอนนั้น คือถ้าพระเจ้าแผ่นดินไม่อุปถัมภ์พระศาสนา ก็จะทำอย่างนั้นไม่ได้ **การที่ประเทศอุปถัมภ์ค้ำชูศาสนานี่สำคัญมากในการเผยแผ่ศาสนา**

ผมคิดว่าศรีลังกาและพม่ามีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ประเทศไทยก็น่าจะมีเหมือนกัน เพราะว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่สามัคคีกัน ไม่เหมือนศาสนาอื่น เพราะฉะนั้นหากมีการสนับสนุนจากรัฐบาล ชาวพุทธที่เป็นชาวพุทธจริงๆ จะไม่ทำร้ายผู้อื่น คือหากศาสนาอื่นไม่สุดโต่งแล้ว ก็อยู่ในสังคมกันได้อย่างสันติ ต่างกับศาสนาอื่น หากว่าเขาเป็นใหญ่ เขาจะไม่แม้แต่จะให้คนศาสนาอื่นอยู่อาศัย เขาต้องการให้ออกจากประเทศของเขาไป

ธีรปัญโญ *: ขอบคุณมากครับ สำหรับข้อคิดเรื่องภัยของพระพุทธศาสนาในประเทศศรีลังกา หวังว่าชาวไทยคงจะได้นำเอาไปพิจารณาทบทวน และคงเป็นประโยชน์ในการช่วยกันเตรียมการไว้รับมือกับภัยของพระพุทธศาสนาในบ้านเราบ้างนะครับ*

ประวัติพระอาจารย์ปสาทิกะ (Ven. Pasādika)

เป็นชาวศรีลังกาโดยกำเนิด ก่อนบวชเรียนด้านวิทยาศาสตร์และสื่อมวลชน ทำธุรกิจอยู่ช่วงสั้นๆ ได้มีโอกาสศึกษาธรรมะกับพระอาจารย์วิปัสสีเถระ และพระอาจารย์วิมลญาณมหาเถระ ซึ่งสอนกรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน หลังบวชแล้วสังกัดที่ Sri Kalyani Yogashrama Samstha ซึ่งเป็นวัดป่าสายกรรมฐานเก่าแก่ที่สำคัญในศรีลังกา (รามัญนิกาย)

เคยฝึกกรรมฐานที่วัดป่า Na Uyana และวัดป่าอีกหลายแห่ง ได้ศึกษาพระวินัย และธรรมะจากที่นั่น

นอกจากนี้ ได้เดินทางไปศึกษาวิธีการปฏิบัติแนวทางของท่านพะอ๊อกตอยะสยาดอที่พม่าด้วย เคยมาเรียนกรรมฐานสายวัดป่าในประเทศไทยอยู่ระยะหนึ่ง ท่านจึงมีความเข้าใจพอสมควรเกี่ยวกับกรรมฐานสายวัดป่าในประเทศไทย ศรีลังกา และพม่า

ปัจจุบันเป็นที่ปรึกษาของสมาคมกรรมฐานในศรีลังกา และสมาคม Buddhist Meditation Association of Australia มีประสบการณ์สอนกรรมฐานและธรรมะในยุโรป สิงคโปร์ มาเลเซีย ออสเตรเลีย และสอนวินัยให้กับ Lokuttara Training Center ที่เมืองออรังกาบัด อินเดียด้วย

แลหลัง

ดร.สุนทร พลามินทร์

The Great Debate การโต้วาทีแห่งสหัสวรรษ

เหตุผลที่แปลหนังสือ The Great Debate

เหตุการณ์ครั้งนี้สำคัญมากที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาในศรีลังกา คือเกี่ยวข้องกับความอยู่รอดของพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องที่พระเถระรูปหนึ่งในศรีลังกา ลุกขึ้นมาปกป้องพระพุทธศาสนา จากภัยที่นักสอนศาสนาคริสต์ก่อขึ้น และเป็นเหตุการณ์ที่เมืองไทยเรายังไม่ค่อยรู้ในเรื่องนี้ ผมเห็นว่าน่าจะได้เอามาแปลให้ชาวพุทธไทยได้อ่าน ได้ทราบความเป็นไป เพราะว่าศรีลังกานี้เขาผ่านวิกฤตศาสนามา พุทธศาสนาจะล่มสลายมาหลายครั้งหลายหนแล้ว จึงมีเรื่องน่าสนใจ ให้เรียนรู้มากมาย

ในช่วงที่ประเทศในแถบตะวันตกมาปกครองศรีลังกาอยู่ถึง ๔๐๐ กว่าปี ทำให้ศาสนาพุทธในศรีลังกาที่เคยเข้มแข็ง เสื่อมลงไปมาก จนถึงขั้นที่เรียกว่า เกือบจะหมดสิ้นไปจากศรีลังกาจริงๆ ท่านพระคุณานันทะเถระ ซึ่งเป็นพระเถระที่ทรงคุณวุฒิ มากด้วยความรู้ความสามารถ ได้ลุกขึ้นมาแสดงเทศนา ปลุกเร้าความรู้สึกรักหวงแหนพระพุทธศาสนา ให้เกิดขึ้นในบรรดาชาวพุทธศรีลังกา แล้วก็นำพากันฟื้นฟูศาสนาขึ้นมาเป็นการใหญ่ ในที่สุดพระพุทธศาสนาในศรีลังกาก็เจริญขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งจนกระทั่งทุกวันนี้ นั่นเป็นเหตุการณ์ที่สำคัญมาก ควรที่ชาวพุทธทั้งหลายจะได้ศึกษา ผมจึงแปลหนังสือเล่มนี้ออกมา

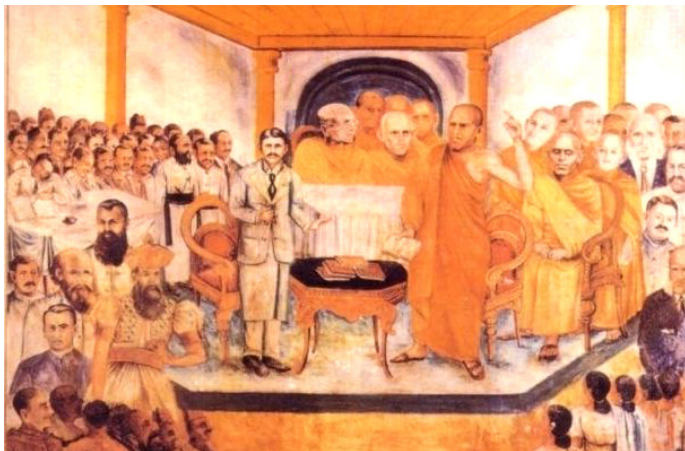

ชีวิตของท่านอาจารย์คุณานันทะก็เป็นชีวิตที่น่ามหัศจรรย์ ท่านเกิดในครอบครัวคริสต์ ตัวท่านเองเมื่อตอนเป็นเด็ก มีชื่อแบบโปรตุเกสว่า *มิเกล แมนดิส สิลวา* เพราะได้อิทธิพลฝรั่งและท่านเป็นคริสต์ด้วย ญาติของท่านก็มีทั้งฝ่ายพุทธและฝ่ายคริสต์ แต่ว่าท่านชอบเข้าทั้งโบสถ์คริสต์ทั้งวัดพุทธ ไปโบสถ์ก็ไปเรียนคัมภีร์ไบเบิล มาวัดก็ศึกษาพระไตรปิฎก ท่านศึกษาทั้งสองฝ่าย ท่านเรียนเก่งเชี่ยวชาญทั้งสองศาสนา แต่ในที่สุดหลังจากที่รู้ศาสนาทั้งสองแล้ว ท่านก็เลือกพระพุทธศาสนา

เหตุการณ์นี้เรียกว่าเป็นการโต้วาทะธรรมระหว่างศาสนาพุทธกับศาสนาคริสต์ มีขึ้นหลายครั้ง ครั้งสำคัญที่สุดก็ที่เมืองปานะดุระ (Panadura Mahavadaya) ใกล้เมืองโคลัมโบ หนังสือเล่มนี้พูดถึงการโต้วาทะธรรมครั้งนี้เป็นหลัก

ก่อนมาเป็นหนังสือ

การโต้วาทีครั้งนั้น มีผลพวงมาจากการปฏิบัติศาสนกิจของ ท่านอาจารย์คุณานันทะ ท่านพยายามเขียนบทความ แสดงธรรมเทศนา และเป็นบรรณาธิการจัดพิมพ์หนังสือต่างๆ มีผลงานมากมาย จนกระทั่งถึงจุดที่ว่าท่านต้องออกมาโต้วาทะธรรมกับตัวแทนของทางฝ่ายศาสนาคริสต์

ศรีลังกาเคยถูกประเทศที่เป็นนักล่าอาณานิคมจากตะวันตกมาปกครอง มีโปรตุเกส ฮอลแลนด์และอังกฤษ สมัยของท่านคุณานันทะเป็นช่วงที่อังกฤษมาปกครอง มีนโยบายที่จะเปลี่ยนศาสนาของชาวศรีลังกาทั้งหลาย ให้หันมานับถือศาสนาคริสต์ พยายามทุกวิถีทางที่จะทำลายพระพุทธศาสนา และเปลี่ยนคนศรีลังกาให้หันไปนับถือศาสนาคริสต์ให้ได้

วิธีการหนึ่งที่นักเผยแผ่ศาสนาชาวตะวันตก (คริสต์) ทำกันก็คือ แสดงเทศนากล่าวประณามโจมตีพระพุทธศาสนา กล่าวหาพระพุทธเจ้าว่าเป็นซาตาน พระธรรมคำสอนเป็นสิ่งไร้สาระ พระสงฆ์เป็นคนบาป ไม่ประกอบอาชีพ เป็นบุคคลที่ไม่มีประโยชน์ต่อสังคม เป็นต้น พยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้ชาวพุทธเสื่อมศรัทธาจากพระรัตนตรัย ไปนับถือศาสนาคริสต์ ก็ได้ผลมากพอสมควร เนื่องจากว่าเป็นชนชั้นปกครอง มีอำนาจอยู่ในมือเต็มที่ มีพละกำลัง และการทำงานมีประสิทธิภาพมาก มุ่งมั่นที่จะนำเอาศาสนาคริสต์มาเผยแผ่ในศรีลังกา

นักเขียนคนหนึ่งชื่อ ***เจมส์เดอ อัลวิส (James de Alwis)*** เคยทำนายไว้ว่า พระพุทธศาสนาในศรีลังกานั้น จะสิ้นสูญไปก่อนจะสิ้นสุดคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ แล้วก็ดูท่าจะเป็นจริง เพราะว่ายุคนั้นเป็นยุคที่พระพุทธศาสนาตกต่ำที่สุด พระสงฆ์ในเมืองใหญ่ ไม่ค่อยกล้าที่จะออกไปปรากฏตัวในที่สาธารณะ ชาวพุทธเองก็ไม่กล้าประกาศตนเป็นพุทธมามกะ แล้วอังกฤษก็ยังห้ามการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น งานเฉลิมฉลองวิสาขบูชา ซึ่งเป็นวันสำคัญที่สุดก็ถูกห้ามไม่ให้จัดและมีหนังสือ มีบทความของชาวคริสต์ออกมามากมาย โจมตีทำลายพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง ซ้ำร้ายยังมีเรื่องราวที่ศาลอังกฤษในศรีลังกาตัดสินประหารชีวิตพระสงฆ์ไปหลายรูปด้วยข้อหาเป็นกบฏ และทหารอังกฤษเคยบุกรุกจับกุมพระถึงในวัดด้วย เป็นเหตุการณ์ที่ร้ายแรงมากในประวัติศาสตร์ช่วงหลังของศรีลังกา

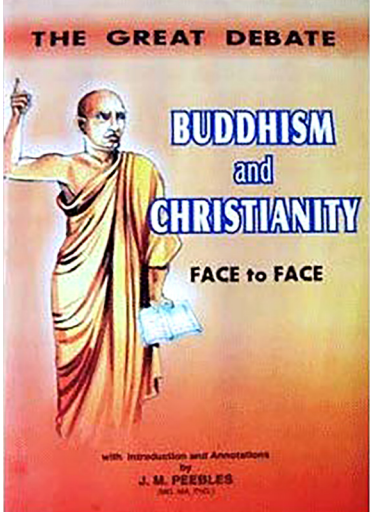

ท่านคุณานันทเถระมีความรู้ในทางพระพุทธศาสนา และคริสต์ศาสนาเป็นอย่างดี ท่านจึงถือเป็นภารกิจที่จะต้องโต้ตอบศาสนาคริสต์ ไม่เหมือนกับชาวพุทธทั่วไปที่จะวาง อุเบกขา ไม่ไปโต้ตอบ กลัวจะเกิดความแตกแยก แต่ท่านคุณานันทะไม่ได้เป็นแบบนั้น ถ้ามีบทความของคริสต์ออกมาตำหนิติเตียนพระพุทธศาสนาอย่างไร ท่านก็จะเขียนโต้ตอบทันที

ถ้ามีบาทหลวงหรือผู้สอนศาสนาคริสต์พูดอะไรที่ไม่ดี หรือไม่ถูกต้องเกี่ยวกับพุทธศาสนา ท่านจะโต้ตอบทันที เช่น ถ้าบาทหลวงนั้นพูดในโบสถ์ของเขาเกี่ยวกับพุทธศาสนาในแง่ไม่ดี ท่านก็จะไปเปิดเวทีแสดงธรรมที่หน้าโบสถ์คริสต์นั้นเลย คือไปแก้ไขไปป่าวประกาศความจริงของพระพุทธศาสนาในบริเวณนั้น ทำอย่างนี้มาตลอด จนกระทั่งพวกนักสอนศาสนาคริสต์ขอท้าโต้วาทะธรรมกับท่าน ซึ่งท่านก็รับคำท้าแล้วก็มีการตั้งกติกาและข้อตกลงกัน มีการบันทึกเรื่องราวและเนื้อหาของการโต้วาทะธรรมนั้นไว้ด้วย

การโต้วาทะธรรมแต่ละครั้ง จะมีผู้บันทึกแล้วนำมาตีพิมพ์ ที่เป็นหลักเป็นฐาน มีอยู่ ๕ ครั้งด้วยกัน มีการตีพิมพ์เผยแพร่กันอย่างกว้างขวาง มีหนังสือเล่มหนึ่งชื่อว่า **"ปัญจมหาวาทยะ"** คือการโต้วาทะธรรมครั้งสำคัญ ๕ ครั้ง *ซึ่งครั้งสุดท้าย ถือว่าเป็นครั้งสำคัญที่สุด* เพราะว่าเป็นการเจอกันระหว่างนักสอนศาสนาคริสต์ที่มีชื่อเสียงที่สุดในขณะนั้น และท่านคุณานันทะก็เป็นหัวหอกในการโต้ตอบกับพวกคริสต์เพราะฉะนั้นจึงเป็นเรื่องราวที่โด่งดังมาก และมีการบันทึกข้อความทุกคำพูดของผู้โต้วาทะธรรมนั้น แล้วเอามาตีพิมพ์เป็นเล่ม มีการแปลออกมาเป็นภาษาต่างๆ ด้วย ผมจึงนำเรื่องเหล่านี้มาแปลเป็นภาษาไทยครับ

ท่านคุณานันทะสู้กับคาทอลิกหรือโปรเตสแตนต์

ในศรีลังกา มีทั้งสายคาทอลิกและโปรเตสแตนต์ แต่ว่าบรรดานักสอนศาสนาที่มาโต้วาทะธรรมกับท่านอาจารย์คุณานันทะนั้น ส่วนใหญ่แล้วเป็นพวกแบ๊บติสต์ (Baptist) เป็นสายหนึ่งของโปรเตสแตนต์ ซึ่งเป็นนิกายหลักในประเทศอังกฤษ มีความเข้มแข็งมาก แล้วบรรดานักสอนศาสนาของนิกายนี้ จะถูกฝึกฝนอบรม ให้มีความเชี่ยวชาญในการแสดงเทศนาเป็นพิเศษเลยทีเดียว

นักสอนศาสนาสายแบ๊บติสต์นี้ เรามีคำศัพท์เรียกว่า ศิษยาภิบาล ล้วนแล้วแต่เชี่ยวชาญ มีบางท่านเคยบวชเป็นพระในพระพุทธศาสนามาก่อน แต่ว่าลาสิกขาแล้ว ไปเป็นนักสอนศาสนาคริสต์ ถ้าในยุคปัจจุบันนี้เราก็ต้องเรียกว่าเป็น **"ปรากฏการณ์คุณานันทะ"** เลยทีเดียว เพราะว่าท่านเป็นวีรบุรุษ เป็นผู้เก่งกล้าสามารถ ที่ลุกขึ้นมาตอบโต้กับนักสอนศาสนาของพวกนักล่าอาณานิคม ที่มาปกครองศรีลังกาอยู่ในขณะนั้น

การโต้วาทีครั้งนี้ รัฐบาลอังกฤษสนับสนุนไหม

เขาไม่ได้แสดงท่าทีสนับสนุนชัดเจนนัก เพียงแต่ฝ่ายคริสต์มีความหวังอยู่ลึกๆ ว่าท่านคุณานันทะจะถูกโค่นลง จะต้องพ่ายแพ้แก่ฝ่ายคริสต์ในท่ามกลางที่สาธารณะ ทั้งยังเป็นโอกาสอันดีที่ฝ่ายคริสต์จะแสดงให้ชาวพุทธที่มาประชุมกันเป็นเรือนหมื่น ได้เห็นถึงความประเสริฐเลิศเลอของคริสต์ธรรม และจะได้ฟังคำสอนจากคริสต์ในวาระนี้กันอย่างเต็มที่ พวกเขามุ่งหวังอย่างนั้น

ผู้ที่มาโต้วาทะกับท่านคุณานันทะ เป็นนักสอนศาสนาที่เก่งที่สุด ชื่อว่า *เดวิด เดอ สิลวา* (David de Silva) แล้วอีกคนหนึ่งชื่อ *เอฟ. เอส. สิริมานน์ (F.S. Sirimann)* เป็นนักพูดที่เยี่ยมยอดที่สุดของเขา เวลาแสดงเทศนา แม้แต่ชาวพุทธที่ได้ฟังยังเคลิ้มเลย เขาอ้างคัมภีร์อะไรต่ออะไรมาหักล้างศาสนาพุทธในการแสดงเทศนาของเขาได้ผลมาแล้ว ดังนั้น เขาจึงเชื่อมั่นว่า จะสามารถล้มท่านคุณานันทะได้ต่อหน้าสาธารณชน กะจะทำให้เห็นเป็นประจักษ์เลยว่า ศาสนาคริสต์เหนือกว่าพระพุทธศาสนา

เรื่องนี้เกิดจากการที่ศิษยาภิบาล เดวิด เดอ สิลวา เทศน์ในโบสถ์ของเขา โจมตีพระพุทธ-ศาสนา อาทิตย์ต่อมา ท่านคุณานันทะก็ไปเทศน์ที่หน้าโบสถ์นั้นบ้าง แล้วก็เล่นงานบทเทศนาของฝ่ายคริสต์อย่างเต็มที่ พอเล่นงานเขาอย่างนั้น เขาก็เลยท้า ถ้าแน่จริงก็มาพูดกันต่อหน้าสาธารณชน ประกาศเป็น Debate เลย

ชาวพุทธมาฟังเรือนหมื่น ชาวคริสต์เป็นฝ่ายท้าไม่มาฟังหรือ

ใช่ครับ ฝ่ายคริสต์ท้า คือคนในศรีลังกา ถึงแม้ว่าศาสนาคริสต์กำลังเผยแพร่ไปอย่างมากก็ตามที แต่ส่วนใหญ่ของผู้คน Majority ก็ยังเป็นชาวพุทธอยู่ แต่เป็นชาวพุทธที่ตกอยู่ในสถานการณ์ย่ำแย่มาก ชาวพุทธที่ถูกกดขี่ ถ้าหากว่าเขาสามารถล้มท่านคุณานันทะให้แพ้ได้ในที่สาธารณะ ศาสนาคริสต์จะพุ่งสุดขีดเลย ชาวคริสต์ก็ไปฟังกันมาก แต่ถึงอย่างไรก็ยังมีชาวพุทธจำนวนมากกว่าอยู่ดี

มีกติกาอย่างไรและใครเป็นคณะกรรมการตัดสิน

การโต้วาทะธรรมครั้งที่ผมนำมาแปลนั้นมีขึ้นสองวัน คือวันที่ ๒๖ กับ ๒๘ สิงหาคม ๒๔๑๖ เขามีกติกากันว่า การโต้วาทะธรรมนี้ ต้องมีความยุติธรรม ทั้งสองฝ่ายจะได้พูดหนึ่งชั่วโมงในแต่ละรอบเท่ากัน เริ่มตั้งแต่ ๘.๐๐ - ๙.๐๐ น. ทางฝ่ายคริสต์จะมีสิทธิ์พูดก่อน โดยจะชี้ให้เห็นว่าศาสนาพุทธไม่ดีอย่างไร มีข้อบกพร่องในคำสอนอย่างไร สอนผิดๆ อย่างไร พร้อมกับแสดงให้เห็นว่าศาสนาคริสต์ดีอย่างไร มีคำสอนและหลักความเชื่อที่ประเสริฐเพียงใด จากนั้น ๙.๐๐ – ๑๐.๐๐ น. ทางฝ่ายพุทธก็จะมีโอกาสมาชี้แจงก็ต้องแก้ว่า ที่ฝ่ายคริสต์พูดมานั้นไม่ถูกต้องอย่างไร คำสอนในศาสนาพุทธถูกต้องดีงามและมีเหตุผลอย่างไร พร้อมกับอธิบายชี้ให้เห็นความผิดพลาดและความไร้เหตุผลในคำสอนของศาสนาคริสต์ด้วย ข้อตกลงเปิดโอกาสและเสรีภาพอย่างเต็มที่อย่างนี้

กิจกรรมโต้วาทะธรรมนี้มีทั้งภาคเช้ากับภาคบ่าย ภาคเช้าสองรอบ คือฝ่ายคริสต์พูดแล้วก็ฝ่ายพุทธพูด ให้เวลาฝ่ายละ ๑ ชั่วโมง พอถึงเวลา ๑๐ โมงก็ยุติ เริ่มรอบบ่ายเวลาบ่าย ๓ โมงก็แบบนี้อีก สลับกันพูดฝ่ายละ ๑ ชั่วโมง จบรอบสุดท้ายเวลา ๕ โมงเย็น ในวันต่อไปคือวันที่ ๒๘ สิงหาคม ก็เป็นแบบเดียวกัน ทั้งสองฝ่ายนั้นได้เวลาเท่ากัน สุดแต่ว่าจะเอาอะไรขึ้นมาวิพากษ์วิจารณ์อีกฝ่ายหนึ่ง แล้วจะหยิบยกหลักธรรมในฝ่ายของตนมาอธิบายอย่างไรก็ว่ากันไป

มีคณะกรรมการ คือท่านผู้พิพากษาศาลสูงสุดในขณะนั้นเป็นประธาน แล้วก็มีกรรมการ ทั้งฝ่ายพุทธและฝ่ายคริสต์เท่ากัน เพื่อดูแลความเรียบ-ร้อยและมีการตั้งกติกาว่า คำอ้างทุกคำ ทุกบท อะไรก็ตามจะต้องทำ

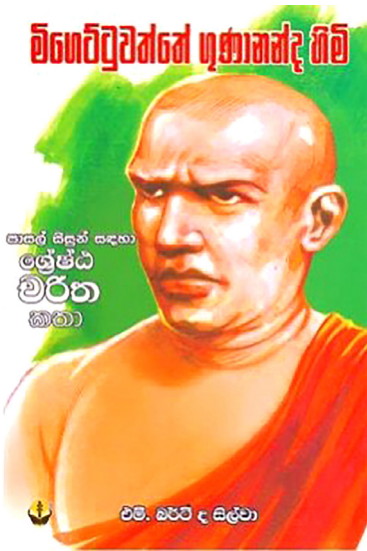

เป็นลายลักษณ์อักษร ระบุแหล่งที่อ้างมาจากพระคัมภีร์ ไม่ใช่ว่าเอามาอ้างแล้วพอจบบอกว่าไม่ได้อ้าง ต้องมีที่มาที่ไปของคำอ้างทั้งหมด แล้วก็ต้องมีนักชวเลขเป็นทีมเลย จดตามแล้วก็เอาที่จดมาเทียบเคียงกัน เมื่อพิมพ์ออกมาแล้ว ทั้งสองฝ่ายก็จะต้องตรวจตราว่า ที่บันทึกนี้ถูกต้องตามที่แต่ละฝ่ายได้พูดไว้ แล้วให้ผู้พูดลงนามรับรอง เขาทำเป็นระบบมาก แต่คณะกรรมการไม่ได้เป็นผู้ตัดสินแพ้ชนะ เรื่องนั้นเป็นเรื่องของคนฟังจะตัดสินใจเอง

ใครเป็นผู้ตัดสินว่าท่านคุณานันทะเถระมีชัยชนะในการโต้วาที

ในเวลาที่การโต้วาทะธรรมนั้นเกิดขึ้น เมื่อวันที่ ๒๖ กับ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๑๖ ในบันทึกนั้นบอกว่า เมื่อการโต้วาทะธรรมสิ้นสุดลง ผู้ที่มาฟังต่างพากันเปล่งสาธุการอย่างกึกก้อง มีการเฉลิมฉลองชัยชนะของท่านคุณานันทะ ในฐานะที่ท่านประสบความสำเร็จอย่างงดงาม สามารถหักล้างข้อโต้แย้ง และการประณามหยามเหยียดของศาสนาคริสต์ได้ ยิ่งไปกว่านั้น พวกชาวพุทธเกิดการตื่นตัวกันมาก

ตอนแรก ทางฝ่ายคริสต์มีความคาดหมายว่า เมื่อการโต้วาทะธรรมสิ้นสุดลง จะต้องปรากฏแก่ชาวพุทธทั้งหลายที่มาฟังนั้นว่าศาสนาคริสต์เหนือกว่าพุทธศาสนาอย่างไร แต่กลับปรากฏว่าชาวพุทธที่เคยเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ก็กลับมานับถือพระพุทธศาสนา ส่วนชาวคริสต์ที่ไม่สนใจพุทธศาสนามาก่อน ก็หันมาศึกษาพุทธศาสนาเป็นการใหญ่

ความรู้สึกนี้ แผ่ขยายไปทั่วเกาะศรีลังกา หนังสือพิมพ์ The Times of Ceylon ได้นำเอาคำโต้วาทะธรรมของทั้งสองฝ่ายมาตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ และเนื่องจากเหตุการณ์การโต้วาทะ

ธรรมครั้งนี้ เป็นเรื่องใหญ่และสำคัญมาก จึงมีนักหนังสือพิมพ์จากต่างประเทศมาทำข่าว และกระจายข่าวนั้นออกไป หนังสือพิมพ์เหล่านั้นต่างยกย่องการโต้วาทะ การแสดงความคิดเห็นของทางฝ่ายพระพุทธศาสนาว่า เป็นการแสดงความคิดเห็นที่มีเหตุมีผล และสามารถหักล้างฝ่ายคริสต์ศาสนาที่มาโจมตีเหยียดหยามพระพุทธศาสนาได้สำเร็จ

เวลาที่โต้วาทะกันนี้ เขาใช้คำพูดตรงไปตรงมามาก ไม่มีการอ้อมค้อม ไม่มีการเกรงใจ ฉะนั้นเวลาที่เราอ่านเรื่องนี้ จะเห็นได้เลยว่า ทั้ง ๒ ฝ่ายต่างก็พยายามหักล้างกันอย่างเต็มที่ โจมตีกันอย่างเต็มกำลัง ดังนั้นถ้อยคำที่ตีพิมพ์ออกไปเมื่อแปลเป็นภาษาต่างๆ แล้ว ทำให้เห็นได้ชัดว่าทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นหลักธรรมที่มีเหตุมีผล แล้วก็สามารถหักล้างการโจมตีของศาสนาคริสต์ได้

ผลที่สำคัญอันหนึ่งซึ่งเป็นรูปธรรมมากก็คือ ตอนนั้นมีชาวอเมริกันคนหนึ่ง ชื่อว่า *เจมส์ มาร์ติน พีเบิลส์* (J.M. Peebles) เป็นนักเดินทางและเป็นนักเขียนด้วย ได้มาอยู่ที่ศรีลังกาพอดี เขาเป็นผู้หนึ่งที่อยู่ในเหตุการณ์ แล้วเอา copy ของหนังสือพิมพ์ The Times of Ceylon นั้นไป พอกลับไปอเมริกาแล้ว ก็เอาหนังสือเล่มนี้ไปตีพิมพ์ ให้ชื่อหนังสือเล่มนั้นว่า Buddhism and

Christianity Face to Face หมายความว่า การเผชิญหน้ากันระหว่างพระพุทธศาสนากับคริสต์ศาสนา แล้วก็เขียนคำนำลงไป

เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในปีพ.ศ. ๒๔๑๖ กว่าที่หนังสือเล่มนี้จะออกไปสู่ท้องตลาดปีพ.ศ. ๒๔๒๑ หนังสือเล่มนี้ได้เผยแพร่ในอเมริกา และในที่สุดก็ไปตกอยู่ในมือของบุคคลสำคัญคนหนึ่ง ซึ่งต่อมามีบทบาทเป็นอย่างมาก ในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในศรีลังกา บุคคลท่านนั้นคือ **นายพันเอกเฮนรี สตีล โอลคอต** (Colonel Henry Steel Olcott) เป็นทหารชาวอเมริกัน ยศพันเอก เป็นนักเขียนและเป็นนักกฎหมาย เดิมเขามีความสนใจค้นคว้าทางด้านจิตวิญญาณ ศึกษาเกี่ยวกับศาสนาอยู่แล้ว พออ่านหนังสือเล่มนี้ เขาก็ตัดสินใจเดินทางไปศรีลังกาทันที แสดงให้เห็นว่าหนังสือเล่มนี้ มีอิทธิพลต่อความคิดของผู้ที่แสวงหาสัจธรรมมากเพียงไร

เขาเดินทางมาถึงศรีลังกา ในวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๔๒๓ แล้วก็ได้ศึกษาพระพุทธศาสนา ในที่สุด**ได้ปฏิญาณตนเป็นพุทธมามกะ** คือเปลี่ยนจากศาสนาคริสต์หันมานับถือพระพุทธศาสนา และเมื่อเขานับถือพระพุทธศาสนาแล้วก็ทำทุกวิถีทาง ในการที่จะฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในศรีลังกา เขาเป็นกำลังที่สำคัญมาก

เขาอุทิศตนให้กับพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ถึงขนาดว่าเดินทางไปอังกฤษ เพื่อไปพูดในรัฐสภา ถึงการที่รัฐบาลอังกฤษออกกฎหมายห้ามไม่ให้ชาวพุทธชุมนุมกันประกอบพิธีทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา ในที่สุดรัฐบาลอังกฤษก็ยกเลิกกฎหมายฉบับนี้ ในปี ๒๔๒๘ ชาวพุทธจึงสามารถทำพิธีต่างๆ ในวันวิสาขบูชาได้ เป็นการเฉลิมฉลองที่ยิ่งใหญ่เป็นครั้งแรก หลังจากที่ถูกห้ามไปนานหลายสิบปี

พันเอกเฮนรี สตีล โอลคอต กับธงฉัพพรรณรังสี

นอกจากนี้ **พันเอกเฮนรี ยังเป็นผู้ที่คิดทำธงสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา** (ธงฉัพพรรณรังสี) ร่วมกันกับคณะสงฆ์และชาวศรีลังกา ซึ่งใช้กันเป็นสากลมาจนกระทั่งทุกวันนี้

บุคคลที่สำคัญอีกคนหนึ่งก็คือ **ท่านอนาคาริก ธรรมปาละ** ซึ่งเป็นล่ามให้ ท่านพันเอก เฮนรี เวลาไปพูดปลุกเร้าคนศรีลังกาทั่วประเทศ ให้ลุกขึ้นมารักษาพระพุทธศาสนา ท่านอนาคาริก ธรรมปาละ ต่อมาก็กลายมาเป็นนักเผยแผ่พระพุทธศาสนาคนสำคัญ ท่านอุทิศตนให้กับพระพุทธศาสนาตราบจนวาระสุดท้ายของชีวิต ถึงกับไปต่อสู้เพื่อกอบกู้พระพุทธศาสนาในอินเดียด้วย

ท่านอนาคาริก ธรรมปาละ

เหตุการณ์นี้มาช่วยกระตุ้นผู้คนให้ตื่นตัวขึ้นอย่างมาก แล้วสื่อก็เสนอข่าวทางหนังสือพิมพ์ไปอย่างกว้างไกลสู่นานาอารยประเทศ อย่าง*มาดามบลาวาตสกี้* (Helena Petrovna Blavatsky) ชาวรัสเซียเป็นอีกท่านหนึ่ง ที่หันมาสนใจพระพุทธศาสนา อันนี้ก็เป็นผลพวงที่เรียกว่า Chain Reaction มันเป็นห่วงโซ่ที่ต่อเนื่องกันมา ตั้งแต่การโต้วาทะธรรมครั้งนั้น ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญมาก เป็นจุดหักเหในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาของศรีลังกา

ผลงานสำคัญอีกอันหนึ่งของพันเอกเฮนรี โอลคอต คือโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์

ท่านพันเอก เฮนรี ท่านมาจากประเทศอเมริกา ซึ่งที่นั่นมีโรงเรียน Sunday School สอนคัมภีร์ไบเบิล วันอาทิตย์ เด็กๆ จะไปเรียนพระวจนะ ไปเรียนคัมภีร์ไบเบิล เป็นกิจกรรมที่สำคัญมาก ท่านเห็นว่า **สิ่งสำคัญที่จะช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนานั้นก็คือสิ่งนี้ ต้องมีโรงเรียนวันอาทิตย์ขึ้นมา** เพื่อให้เยาวชนได้มีโอกาสศึกษาพระพุทธศาสนา

ซึ่งผลงานอันนี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา เพราะถ้าไม่ได้ศึกษาพระพุทธศาสนามาแต่เล็ก ความรู้ทางพระพุทธศาสนาก็จะอ่อนแอ ความสนใจก็จะน้อย แต่ถ้ามีความสนใจตั้งแต่เล็ก เมื่อโตขึ้นมาก็จะเป็นชาวพุทธที่ดี เพราะฉะนั้น เขาจึงเริ่มก่อตั้งโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนแห่งแรกมีชื่อว่า “ธรรมราชาวิทยาลัย” ต่อมาโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ก็มีกระจายทั่วทั้งเกาะศรีลังกาเลยทีเดียว

การเปิดโรงเรียนวันอาทิตย์ ท่านเปิดตามวัด คือวัดแต่ละแห่งอยู่ในเมืองบ้าง ในหมู่บ้านบ้าง พอถึงวันอาทิตย์ เด็กหยุดเรียน เด็กก็มาที่วัด มาท่องบ่นสวดมนต์ มาฟังพระที่วัดอธิบายธรรมะ ฉะนั้น ก็ไม่ต้องใช้ทุน เพราะมีสถานที่อยู่แล้ว และพระก็เป็นผู้สอน เมื่อเด็กเข้าวัด ญาติโยมก็มาทำบุญกับวัด จัดหาอาหารให้ บางวัดมีนักเรียนวันอาทิตย์ถึงสี่พันคน คือหมู่บ้านโดยรอบและเมืองที่ใกล้กับวัด มีเด็กเท่าไรก็มาเรียนที่วัดนี้รวมกัน เพราะบางวัดเล็ก จัดเป็นโรงเรียนไม่ได้ เด็กก็มาเรียนที่วัดซึ่งมีจัดการเรียนการสอนขึ้นมา

ทุกวันนี้โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ก็ยังมีการดำเนินการอยู่อย่างแข็งขัน และได้รับ

การสนับสนุนจากรัฐบาล มีงบประมาณ มีคณะทำงาน แล้วก็มีตำรับตำราพร้อมสรรพสำหรับเด็กได้เรียนพระพุทธศาสนากันอย่างจริงจังในวันอาทิตย์ด้วย รัฐบาลออกกฎหมายสนับสนุนการศึกษาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนวันอาทิตย์ คือมีกรมวิชาการที่สร้าง “หลักสูตรของโรงเรียนวันอาทิตย์” ให้เป็นแบบเดียวกันทั้งประเทศเลย ทั่วประเทศจะเรียนตำราเล่มเดียวกัน ซึ่งผลิตโดยคณะนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ ผ่านการกลั่นกรองจากคณะกรรมการ จนเป็นที่แน่ใจได้ว่า จะไม่มีสิ่งใดผิดเพี้ยนไปจากคำสอนเดิมของพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น คนศรีลังกาจะมีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาในแนวเดียวกัน ไม่แตกกัน ไม่ขัดแย้งกัน เพราะเมื่อเริ่มเรียนตอนเป็นเด็กก็เรียนจากตำราเล่มเดียวกันทั้งประเทศ

ตัวช่วยหนึ่งก็คือ **รัฐบาลออกกฎหมายว่าในช่วง ๘.๐๐ – ๑๑.๐๐ น. ของวันอาทิตย์ สถาบันการศึกษาต่างๆ จะเปิดสอนไม่ได้** เช่น โรงเรียนที่ติววิชาภาษาอังกฤษ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาเลข วิชาเคมี อะไรก็ตามที จะเปิดสอนที่สถาบันของตัวเองในเวลานั้นไม่ได้ *เหตุผลเพราะว่า ถ้าหากเปิดให้ติววิชาเหล่านั้น เด็กก็จะไปเรียนวิชาอื่นๆ กันหมด ไม่มาเรียนพระพุทธศาสนา รัฐบาลจึงห้าม ระหว่าง ๘.๐๐ – ๑๑.๐๐ น. สงวนเอาไว้สำหรับเด็กเรียนพระพุทธศาสนาเท่านั้น* ถ้าสถาบันไหนเปิดสอนในเวลานั้น จะถูกสั่งปิด ถือเป็นการลงโทษ

อีกตัวช่วยหนึ่งก็คือ วิชาพระพุทธศาสนาที่เด็กเรียนในโรงเรียนวันอาทิตย์ สามารถเอามาช่วยคะแนนวิชาอื่นๆ ในเวลาที่สอบเอนทรานซ์ เช่นว่าจะสอบเข้ามหาวิทยาลัย คะแนนวิชาอื่นไม่พอ แต่คะแนนวิชาพุทธศาสนาที่โรงเรียนวันอาทิตย์ดี สามารถเอาไปช่วยกันได้ และถ้าใครเรียนพระพุทธศาสนาไม่ขาดเลย เขาเรียกว่า Perfect Attendance จะได้คะแนนพิเศษ ซึ่งเอาไปช่วยเข้าเรียนในสายสามัญได้ การช่วยพระพุทธศาสนาแบบนี้ เป็นการช่วยที่เป็นรูปธรรมมาก และทำให้ศาสนาพุทธเข้มแข็ง เพราะว่าเด็กๆ ก็ตั้งใจเรียนพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง พ่อแม่ผู้ปกครองก็ส่งเสริมด้วย

จะสังเกตได้ว่า เด็กศรีลังกาสวดมนต์เป็น รู้ภาษาบาลีพอสมควร แล้วก็ท่องจำพระพุทธ-วจนะได้ในระดับหนึ่ง เมื่อเติบโตขึ้นมาความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาก็ยิ่งเพิ่มพูน ฉะนั้น โรงเรียนวันอาทิตย์ที่ท่านพันเอก เฮนรี ได้เริ่มต้นขึ้นมานั้น ถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการฟื้นฟูและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาในศรีลังกา

ตัวอย่างคำถามเด็ดๆ ที่คนฟังฮือฮามากๆ แล้วท่านคุณานันทะตอบได้เป็นที่ประทับใจ

<u>อย่างเช่นว่า เรื่องอัตตา - อนัตตา</u> คือ ฝ่ายคริสต์เริ่มที่เรื่องอัตตาตัวตนก่อนเลย บอกว่าศาสนาพุทธสอนผิด สอนว่า สัตว์ บุคคลล้วนแล้วแต่ประกอบขึ้นด้วยเบญจขันธ์ ไม่มีอัตตา คือมีแต่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ล้วนเป็นอนัตตาทั้งสิ้น สัตว์บุคคลล้วนเป็นเบญจขันธ์ประกอบกันขึ้นมาจึงเป็นอนัตตา มิใช่ตัวตน ฝ่ายคริสต์บอกว่าสอนแบบนี้ผิด คนเราต้องมีอัตตา ในเมื่อศาสนาพุทธสอนว่าคนไปเกิดใหม่ แต่สอนว่าไม่มีอัตตา มันก็ขัดแย้งกันทันทีเลย คือถ้าไม่มีอัตตา แล้วใครไปเกิดใหม่ ที่สอนว่ามีการเกิดใหม่ก็แสดงว่าต้องมีอัตตา ถึงจะไปเกิดใหม่ได้

ฝ่ายคริสต์ยังอธิบายต่อไปว่า การสอนเรื่องอนัตตา ก็ขัดแย้งกับคำสอนเรื่องกรรม เมื่อไม่มีตัวตนแล้วจะมีบุคคลผู้รับผลกรรมได้อย่างไร ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่เลวร้าย สอนให้บุคคลไม่ต้องมีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง เช่นว่าทำความชั่วในชาตินี้ ชาติหน้าก็ไม่ต้องรับผลกรรมที่ตนเองทำไว้ ใครเป็นคนเกิดมาใหม่ก็รับกรรมกันไป ไม่รู้ว่าเป็นใครเกิดมาใหม่ แต่ไม่ใช่คนๆ นี้ นับเป็นความไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง อนัตตาจึงเป็นคำสอนที่สับสน ไม่มีสาระ เป็นคำสอนที่สนับสนุนให้คนทำชั่ว คือเขาอธิบายในทำนองนั้น

เขามีวิธีการอธิบายเนื้อหา ให้ผู้ฟังเห็นคล้อยตามว่า มันขัดแย้งต่อความเป็นจริง ขัดแย้งต่อเรื่องทฤษฎีการเกิดใหม่ แล้วขัดแย้งกับเรื่องกรรม ต้องไปอ่านในหนังสือเพราะว่าสำบัดสำนวนคำพูดที่ใช้นั้น เต็มไปด้วยถ้อยคำถากถาง เสียดแทง แล้วก็มุ่งโจมตีกันอย่างรุนแรง เรียกว่า ถ้าพูดกันอย่างนี้นอกเวที (ประทานโทษนะครับ) ต่อยปากกันดีกว่า พูดกันแรงแล้วก็ตรงไม่ไว้หน้า ไม่รักษาน้ำใจไมตรีกันเลย

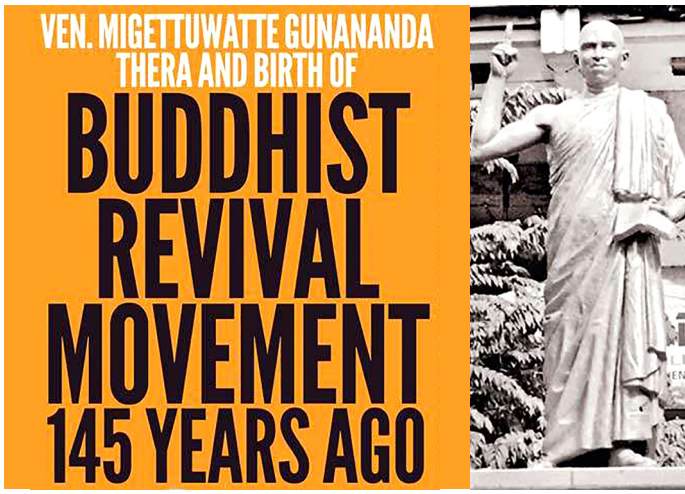

ท่านคุณานันทะ ก็เริ่มต้นด้วยการมาแก้เรื่องอัตตา ท่านอธิบายถึงเรื่องความที่สรรพสิ่งเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน เมื่อสิ่งนี้เกิด สิ่งนั้นจึงเกิดขึ้น ท่านพูดถึงความตาย ๒ ชนิด คือขณิกมรณะ และเฉทกมรณะ อันหมายถึง ความตายที่เป็นไปอยู่ทุกขณะในชีวิตนี้ และความตายในขณะดับจิต ก็อธิบายไปตามหลักพระพุทธศาสนา และพูดถึงประโยคบาลีที่ชาวพุทธคุ้นหูเกี่ยวกับเรื่องตายแล้วไปเกิดใหม่ว่า *น จ โส น จ อญฺโญ* อันมีความหมายว่า บุคคลผู้ไปเกิดใหม่นั้น จะเป็นบุคคลเดียวกับผู้ที่ตายไปแล้วก็หาไม่ ทั้งมิใช่บุคคลอื่นด้วย โดยยกหนังสือไบเบิลในมือของท่านให้ผู้ฟังดู แล้วอธิบายว่า หนังสือไบเบิลนั้นมีมาช้านานแล้ว เขียนขึ้นโดยบุคคลต่างๆ เช่น โมเสส และมีการคัดลอกหรือพิมพ์ต่อๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน พูดได้ว่า หนังสือในมือของท่านมิใช่เป็นเล่มเดียวกับที่โมเสสเขียน แต่ก็ไม่ใช่เป็นเล่มอื่น เพราะเนื้อความทั้งหมดก็เป็นของโมเสสเป็นต้น คนเราก็เหมือนกัน ตายไปแล้วจะยังเป็นคนเดิมก็ไม่ใช่ จะพูดว่าเป็นคนอื่นก็ไม่ได้อีก นั่นก็เป็นเพราะกรรมที่ตนเองทำนั้น ส่งผลให้มาเกิด ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นเหตุปัจจัยซึ่งกันและกันให้เกิดขึ้น ท่านอธิบายอย่างละเอียดถี่ถ้วน จนคนฟังรับรู้ได้ในทันทีว่า ท่านสามารถแก้ข้อกล่าวหาของฝ่ายคริสต์ได้อย่างชัดเจน

ฝ่ายคริสต์ยกมาอีกเรื่องหนึ่งคือ การบริจาคลูกเมียของพระเวสสันดร พวกคริสต์เขายกภาษาบาลีมาเป็นย่อหน้าเลย ซึ่งผมก็ลงไว้ในหนังสือทั้งหมด รวมทั้งคำแปลด้วย พูดถึงพระเวสสันดรที่บริจาคภรรยาบริจาคบุตรให้เป็นทาน ว่าเป็นสิ่งเลวร้ายที่สุด ธรรมดาถ้าแต่งงานแล้วก็จะต้องดูแลภรรยาและบุตรธิดาของตนให้มีความสุข นี่คนไม่รู้จักกันด้วยซ้ำ มาขอก็ยกให้แล้ว แบบนี้เป็นพฤติกรรมที่น่ารังเกียจที่สุด น่าชิงชังที่สุด แม้แต่คนธรรมดา ถ้าทำอย่างนี้ก็ถูกประณามว่าชั่วช้ามากแล้ว นี่เป็นถึงพระโพธิสัตว์ทำอย่างนี้ได้อย่างไร

มีบางตอนพูดว่า การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน มันไร้สาระสิ้นดี คนดีเขาไม่ทำหรอก มีแต่พวกบ้าๆ บอๆ เท่านั้นที่ทำกัน ฝ่ายคริสต์อ้างว่ามีข่าวเรื่องพระไปทำความเพียรปฏิบัติกรรมฐานจนเป็นบ้าก็มี นี่หรือพระพุทธศาสนาที่สอนกันสอนให้คนไปทำบ้าๆ บอๆ จนเป็นบ้าไปเลย แต่แน่นอนว่า ท่านคุณานันทะก็สามารถอธิบายแก้ไขได้อย่างมีเหตุมีผลในทุกเรื่อง

ตอบเรื่องพระเวสสันดร

ท่านตอบว่า มันเป็นเรื่องของการบำเพ็ญบารมี ความจริงพระเวสสันดรได้ทรงอธิบายให้พระนางมัทรีกับพระโอรสธิดา คือกัณหาและชาลีฟังแล้วว่า เหตุใดจึงทำอย่างนี้ ท่านคุณานันทะได้อธิบายว่า พุทธภูมิเป็นสถานะอันสูงสุดจะบรรลุได้ก็ด้วยการเสียสละอย่างที่สุดเท่านั้น คือต้องสามารถก้าวล่วงโลภเจตนา หรือความยึดมั่นถือมั่นให้ได้เสียก่อน การที่จะทำภารกิจที่ยิ่งใหญ่ได้นั้น ต้องเป็นการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ คือการให้ทานธรรมดาๆ ใครๆ ก็สามารถทำได้ แต่ผู้ที่ปรารถนาที่จะทำภารกิจช่วยเหลือสัตว์โลกให้ข้ามพ้นวัฏสงสาร เข้าสู่พระนิพพาน ด้วยการบรรลุธรรมขั้นสูงสุดนั้น ก็ต้องเสียสละขั้นสูงสุดเหมือนกัน

พระเวสสันดรทรงอธิบายให้ผู้มีส่วนร่วมยินยอมพร้อมใจ ร่วมอนุโมทนา และในที่สุดทั้งพระนางมัทรี กัณหาและชาลีต่างก็เข้าใจและอนุโมทนาในทานของพระเวสสันดร แต่การบริจาคทานในครั้งนี้ กลับเป็นทางออกที่ดีให้กับพระโอรสพระธิดา ทำให้ได้กลับไปอยู่ใน

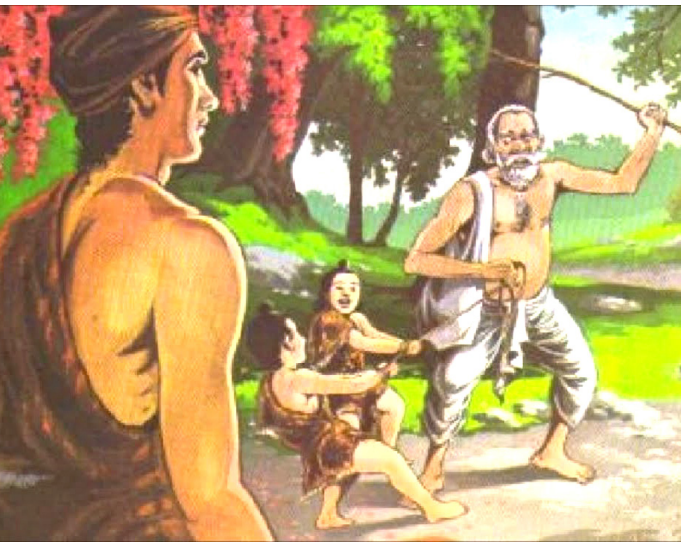

เรื่องพระเวสสันดรเป็นเรื่องหนึ่งที่ถูกยกมาโต้วาทะครั้งนี้

พระราชวังกับพระอัยกา ส่วนพระนางมัทรีนั้น ท้าวสักกเทวราชทรงปลอมตัวเป็นพราหมณ์มาขอ เมื่อพระเวสสันดรโปรดประทานให้ ก็รีบถวายคืนแก่พระเวสสันดรในทันที เรื่องนี้จึงเป็นการแสดงว่า พระเวสสันดรทรงมีศักยภาพในการบริจาคทานและการเสียสละอันสูงสุดได้ อันบุคคลทั่วไปทำได้ยาก

ส่วนเรื่องผู้ปฏิบัติกรรมฐานผิดไป จนมีอาการฟั่นเฟือน ไม่ใช่เป็นเพราะว่าหลักธรรมคำสอนผิด แต่เป็นเพราะผู้ปฏิบัตินั้นมิได้มีโยนิโสมนสิการ คือไม่มีสติรู้เท่าทัน หรือขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง แต่ว่าผู้ที่ปฏิบัติถูกต้องตามหลักธรรม ย่อมสามารถได้รับผลตามสมควรแก่การปฏิบัติ จนอาจบรรลุมรรคผลได้ และเปลี่ยนจากสถานะปุถุชนคนธรรมดา กลายเป็นอริยบุคคล *ในเมื่อผู้ที่ไม่เข้าใจถ่องแท้ปฏิบัติผิดไป จะกล่าวโทษว่าเป็นความผิดของคำสอนหาได้ไม่ แม้แต่พวกนักสอนศาสนาคริสต์ในศรีลังกาที่มีพฤติกรรมชั่วช้าลามกก็มีอยู่ และพวกเราต่างรู้อยู่แก่ใจ แต่เราก็ไม่กล่าวโทษศาสนาคริสต์ในเรื่องนี้แต่อย่างใด*

อีกเรื่องหนึ่งที่ฝ่ายคริสต์โจมตี ก็คือเรื่องพระองคุลิมาล ทางฝ่ายคริสต์โจมตีว่า พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่ยกย่องกัน พระองคุลิมาลฆ่าคนมาเป็นพันคน แล้วพอได้ห่มผ้าเหลืองผู้คนก็กราบไหว้บูชากันไปได้ พระในพุทธศาสนาเยี่ยงนี้ก็มีด้วย คนทำบาปทำชั่วมาขนาดไหน พอพระพุทธเจ้าบวชให้ ดีหมด เป็นไปได้อย่างไร ความจริงเรื่องนี้ ควรจะเห็นว่าเป็นพุทธานุภาพหรือเป็นบารมีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงสามารถใช้ธรรมะชำระจิตของคน แม้ประพฤติชั่วมามาก แต่เมื่อได้ฟังคำสอนของพระองค์ และประพฤติดีปฏิบัติชอบแล้ว ก็กลับเป็นผู้ที่บริสุทธิ์หมดจดได้

ท่านคุณานันทะได้อธิบายว่า ผู้ที่สาธุชนกราบไหว้บูชา เป็นพระภิกษุผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ชื่อพระองคุลิมาลเถระ ผู้เป็นพระอรหันต์ตัดกิเลสได้หมดสิ้นแล้ว ไม่เคยแม้แต่จะฆ่าสัตว์น้อยๆ เช่น มด ปลวก อย่าว่าแต่ฆ่ามนุษย์เลย ผู้ร้ายใจบาปที่ฆ่าคนในกาลก่อนนั้น ไม่มีใครกราบไหว้หรอก ตอนนั้นยังมิได้เป็นพระองคุลิมาลเถระ ฉะนั้น ที่พวกคริสต์มาพูดอย่างนั้น ก็เป็นเพราะว่าไม่เข้าใจในพระธรรม และไม่เข้าใจว่า ผู้ที่บริสุทธิ์จากกิเลสนั้นเป็นอย่างไร

เวลาที่เขาโจมตีมาแต่ละข้อ ท่านคุณานันทะจะใช้เวลาพอสมควรทีเดียวในการอธิบายเหตุผลอันนี้ก็ถึงใจมาก เวลาเราอ่าน เราก็จะได้ข้อคิดไปด้วย ท่านสอดใส่ข้อคิด กอปรด้วยวาทศิลป์ของท่าน มีชั้นเชิงแพรวพราวเลยทีเดียว

ประหนึ่งดวงอาทิตย์ดับลงในเวลาเที่ยงวัน

ท่านคุณานันทะ ท่านเกิดปี พ.ศ. ๒๓๖๖ และการ Debate มีขึ้นในปี ๒๔๑๖ ท่านก็อายุ ๕๐ ปี บวช ๓๐ พรรษาแล้ว บวชพระอายุ ๒๐ แต่ว่าท่านอายุไม่ยืน ท่านมรณภาพเมื่อวันที่ ๒๑

กันยายน ๒๔๓๓ รวมศิริอายุ ๖๗ ปี

เวลา ๑๑ นาฬิกา ข่าวแพร่สะพัดออกไปทั่วภายใน ๑ ชั่วโมงรู้กันทั่วหมดเลย แล้วตอนที่ท่านจะมรณภาพ ได้ขอให้พระรูปหนึ่งแสดงธรรมให้ท่านฟัง แล้วท่านก็มรณภาพ ไปในขณะสดับธรรมเทศนานั้น ที่วัดทีปทุตตมาราม ในกรุงโคลัมโบ วัดนี้ในหลวงรัชกาลที่ ๙ เคยเสด็จพร้อมด้วยพระบรมราชินีนาถ (พระพันปีหลวง)

วันรุ่งขึ้น หลังท่านมรณภาพ หนังสือพิมพ์ภาษาสิงหลลงข่าวใช้คำพูดว่า... **"ประหนึ่งดวงอาทิตย์ดับลงในเวลาเที่ยงวัน"** ดูเถอะ คำพูดที่เขายกมา ชาวพุทธศรีลังการู้สึกสูญเสียเสมือนดวงอาทิตย์ดับในเวลาเที่ยงวันเลยทีเดียว ชีวิตของท่านน่าทึ่งมาก มหัศจรรย์มาก ท่านสร้างวิทยาลัยขึ้นมาให้เด็กๆ เรียนหนังสือ สร้างโรงพิมพ์ขึ้นมาตีพิมพ์หนังสือโต้ตอบกับพวกคริสต์ คือพูดโต้ตอบ จนกระทั่งในที่สุด ท่านก็ตั้งโรงพิมพ์ ใช้พิมพ์หนังสือออกมาโต้ตอบด้วย และพิมพ์หนังสือธรรมะต่างๆ รวมทั้งสารพัดเรื่องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

ถือว่าท่านผิดศีลไหม ที่ Debate โจมตีคนอื่น

ท่านไม่ผิด ท่านพูดความจริงและเจตนาของท่านไม่มีจิตคิดร้าย ท่านไม่ได้ปลุกปั่นปลุกระดมให้ไปฆ่า ให้ไปทำร้าย ให้ไปวางระเบิด ท่านชี้แจงอย่างตรงไปตรงมา พระสงฆ์องค์อื่นๆ ก็เก่งในทางพระพุทธศาสนา แต่ที่จะลุกขึ้นมาโต้กันอย่างท่านนั้นไม่มีเลย แล้วท่านเป็นนักพูดโดยธรรมชาติโดยพรสวรรค์ ฉะนั้น เวลาที่ท่านพูดจะมีพลังมาก มีน้ำหนัก มีเหตุผล

ประวัติ ดร. สุนทร พลามินทร์

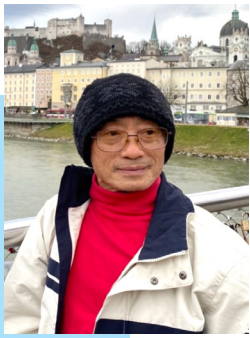

- เกิดที่จังหวัดนครปฐม ในปี พุทธศักราช ๒๔๙๕ และได้บวชเรียนตั้งแต่ยังเยาว์
- เคยเดินทางไปศึกษาในประเทศศรีลังกาและอินเดีย ได้รับปริญญาเอก ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓
- เป็นอาจารย์บรรยายวิชาพระพุทธศาสนา ภาษาอังกฤษและวิชาแต่งภาษาอังกฤษ ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย ได้เพียง ๓ ปี ก็เดินทางไปปฏิบัติศาสนกิจในสหรัฐอเมริกา
- เป็นผู้นำสร้างวัดพุทธธรรมในรัฐอิลลินอยส์ใกล้นครชิคาโก
- บรรยายพระพุทธศาสนาและสอนการปฏิบัติจิตตภาวนา ในมหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งในประเทศอเมริกาและภาคพื้นยุโรป พร้อมทั้งรับอาราธนาออกรายการโทรทัศน์ในสหรัฐอเมริกา
- เขียนหนังสือและเขียนบทความลงตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์และวารสารหลายฉบับ
- ปี พ.ศ ๒๕๓๘ กลับมาลาสิกขาบทในประเทศไทย ใช้เวลาเขียนหนังสือและบทความ สอนโยคะ และเป็นวิทยากรนำเที่ยวไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลก
- มีผลงานที่ตีพิมพ์เผยแพร่แล้วกว่า ๒๐ เล่ม เช่น Basic Buddhism Course, Getting to Know Buddhism, Discovery of Buddhism, Towards Peace, Reflections of the Dhamma, A Flower for the Buddha, The Great Debate, The Hinduism Few Buddhists Know, Story of the Buddha and His Teaching, แสงทองส่องธรรมและโยคะ : ประตูสู่สุขภาพ

ในประสบการณ์ พระมหาไพโรจน์ ญาณกุสโล

ประสบการณ์สอบสนามบาลี ๖

อยากรู้อย่างอื่นที่ไม่ใช่ธรรมะ สามารถที่จะรู้ผ่านภาษาใดก็ได้ แต่ถ้าหากอยากจะรู้ธรรมะ แต่ไม่ยอมที่จะรู้ผ่านภาษาบาลี รับรองว่าไม่มีวันที่จะรู้ลึกซึ้งเข้าถึงแก่นธรรมอย่างแท้จริงได้อย่างเด็ดขาด

เวลาเราไหว้พระสวดมนต์ เราก็สวดเป็นภาษาบาลี เวลาเรารับไตรสรณคมน์ ถือศีล เราก็รับด้วยภาษาบาลี น่าจะฉุกคิดได้แล้วว่า สิ่งที่เราสวด เสียงที่เราได้ยิน แต่เรากลับไม่รู้ความหมาย ไม่เข้าใจ วันหนึ่งถ้ามีคนถามว่า สวดอะไร อ่านอะไร เข้าใจไหม เราจะให้คำตอบเขาว่าอย่างไร จะตอบว่า ไม่รู้ ไม่เข้าใจ สวดไปอย่างนั้นแหละ อ่านไปอย่างนั้นแหละ อ่านตามๆ กันมาอย่างนั้นแหละ ไม่รู้เหมือนกันว่าแปลว่าอะไร อย่างนั้นหรือ

การตอบแบบนี้ มันใช่คำตอบที่ถูกต้องแล้วหรือ ทำไมเราไม่คิดล่ะว่า “เออนะ เราสวดอะไร อ่านอะไรกันอยู่นี่ เราไม่เห็นเข้าใจความหมายเลย”

อย่ามองว่า ภาษาบาลีเป็นภาษาพระเชียวนะ ต้องมองว่า ภาษาบาลีนั้นเป็นภาษาของธรรมะ เพราะเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าใช้เผยแผ่ธรรมะ เป็นภาษาเดียวที่จะเจาะลึกตรงถึงเนื้อความคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ดีที่สุดในบรรดาภาษาทั้งหลายที่มีใช้อยู่เพื่อการสื่อสาร เป็นภาษาเดียวที่จะจรรโลงรักษาไว้ซึ่งเนื้อหาที่กล่าวถึง การเรียนรู้ภาษาบาลีจึงเป็นประโยชน์หลายประการ อาทิ ทำให้รู้ธรรมะคำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างถูกต้อง เข้าถึง เป็นการรักษาคำสอนของพระพุทธเจ้าไปในตัว และเป็นการส่งไม้บาลีต่อไปยังอนุชน เป็นการสร้างบุญกุศลให้แก่ตน

แต่ละยุคสมัย ภาษาที่ใช้สื่อสารย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นปกติธรรมดา แต่ภาษาบาลี

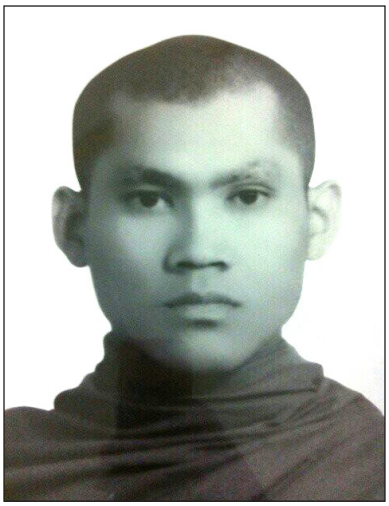

หาเป็นเช่นนั้นไม่ หากแต่จะยังคงสถิตดำรงอยู่ในสภาพเดิมที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า **ภาษาบาลี เป็นภาษาสภาวะ** ก็คือเป็นภาษาที่กล่าวถึงความจริง หรือเป็นภาษาจริงๆ นั่นเอง แต่ผู้ที่ไม่ได้ศึกษาหรือไม่เข้าใจอาจบอกว่า เป็นภาษาตาย หากได้ยินใครกล่าวเช่นนั้น ก็ควรโต้กลับว่า **จริง ภาษาบาลีเป็นภาษาที่ตาย แบบตายตัว แต่ไม่ใช่ภาษาที่ตายแบบตายแล้ว**

ภาษาบาลีเป็นภาษาที่ตายตัวก็คือว่า พูดไว้อย่างไร เขียนไว้อย่างไร ก็สื่อสารถึงความเป็นไปเช่นนั้น ไม่มีผันเปลี่ยน เป็นภาษาที่ซื่อตรง ซื่อสัตย์ ต่อความหมายที่สุด ยิ่งกว่าภาษาอื่นใด โดยเฉพาะเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าใช้เผยแผ่พระธรรมคำสอนแก่พวกเราชาวโลก ยกตัวอย่าง คำว่า *"วิปสฺสนา"* ซึ่งมาจากรากศัพท์เดิมว่า *วิ+ปสฺสนา* "วิ" ในที่นี้พระอรรถกถาจารย์และฎีกาจารย์ เป็นต้น ต่างก็ให้ความหมายไว้ไปในทิศทางเดียวกันว่า ประการต่างๆ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

ส่วนคำว่า *"ปสฺสนา"* ให้ความหมายไว้ว่า ปัญญาที่สามารถเห็นได้ รวมสองคำเข้าด้วยกัน ก็จะมีความหมายเป็นภาพรวมว่า วิปัสสนาปัญญา อันสามารถเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาได้นั่นเอง

ส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีใครรู้ว่า เพราะอะไร ทำไมตนเองจึงต้องมาเรียนภาษาบาลีด้วย แต่ก็ต้องเรียนไปเรื่อยๆ จนมีความรู้ ความเข้าใจทางภาษาบาลี ถึงขนาดบางคนมีความชำนาญเชี่ยวชาญมาก ก็มีอยู่มากมาย เป็นปรากฏการณ์ผล ที่เหมือนไม่มีสาเหตุ แต่เป็นไปไม่ได้แน่นอนที่ว่า หากไม่มีสาเหตุ จะมีปรากฏการณ์ผลต่างๆ เกิดขึ้นมาได้

"สิบปากบอก ไม่เท่าตาเห็น" การเรียน คือ การรู้ เมื่อมีการเรียนไปเรื่อยๆ สุดท้ายก็ต้องเดินทางไปถึงจุดที่รู้จนได้ ไม่วันใดก็วันหนึ่ง ไม่ช้าก็เร็ว รู้ช้าดีกว่าไม่รู้ การเรียนเหมือนไม่จำเป็นต้องมีการสอบ แต่การสอบก็เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เราได้มีโอกาสเรียนไปพลางๆ เรียนไปเรื่อยๆ สุดท้ายจะได้ทั้ง *ปัญญา* และ *ปริญญา*

ปัญญาไม่ใช่แค่แก้ไขปัญหาต่างๆ ได้เท่านั้น แต่ยังสามารถช่วยป้องกันปัญหาที่จะพึงเกิดขึ้นได้ โดยที่ถ้าหากไม่มีปัญญา ความรู้ ความเข้าใจที่เกิดจากการศึกษา อย่างน้อยปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ภาษาบาลีนั้น จะสามารถแก้ไข ปกป้องได้ทุกๆ ปัญหา ทั้งทางโลกและทางธรรม

ทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงอานิสงส์ของปัญญาไว้ว่า มีอานิสงส์เหนือกว่าสัญญาระดับทวีคูณ คือ สัญญา อันได้แก่ความจำต่างๆ จะทำหน้าที่แค่จำได้เพียงอย่างเดียว ไม่สามารถรู้ลึกถึงความจริงได้ ไม่สามารถที่จะนำไปสู่การบรรลุธรรมขั้นต่างๆ ได้ แต่เหนือกว่าจิตใจขั้นตรีคูณ คือ จิตใจ สามารถทำได้แค่สองขั้นคือ จำได้ด้วย รู้ลึกถึงความจริงนั้นๆ ได้ด้วย แต่ปัญญาสามารถทำได้มากกว่าจิตใจมากขึ้นไป อีกหนึ่งขั้นก็คือสามารถนำพาจิตใจของผู้มีความขวนขวายให้ไปถึงการบรรลุธรรมขั้นต่างๆ ได้

ดังนั้น ปัญญา หรือการมีความรู้ จึงเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง

หน้าต่างบาลี ตอนที่ ๖

พระมหาสมปอง มุทิโต

เรื่อง การเขียนและการอ่านภาษาบาลี

สุปภาตํ โว

อรุณสวัสดิ์ นักศึกษาบาลีใหญ่ และพระไตรปิฎกทุกท่าน

วันนี้จะมาแนะนำเรื่องการเขียนและการอ่านภาษาบาลี ซึ่งได้เขียนไว้แล้วในหนังสือ บาลีไวยากรณ์เบื้องต้น จึงขอคัดมาลงไว้ให้เราได้ศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้

การอ่าน

<u>สระ ๘ ตัว</u> อ่านออกเสียงได้เลยว่า อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ

<u>พยัญชนะ ๓๓ ตัว</u> อ่านออกเสียงเลยไม่ได้ ต้องอาศัยสระจึงจะอ่านออกเสียงได้ว่า ก กา กิ กี กุ กู เก โก เป็นต้น เฉพาะ ํ (นิคหิต) นั้น อาศัยรัสสสระ (สระเสียงสั้น) อ อิ อุ ๓ ตัวเท่านั้น จึงอ่านออกเสียงได้ว่า อํ อึ อุํ (อัง อิง อุง)

ถ้าพยัญชนะยังไม่ได้อาศัยสระตัวใด จะเห็นมีจุดอยู่ข้างล่าง ให้อ่านเป็นสะกด กล้ำ หรือสะกดควบกล้ำ ตามหลักพยัญชนะสังโยค เช่น จกฺกํ (จักกัง), ภิกฺขุ (ภิกขุ), พฺรหฺมา (พฺระ - หฺมา), ตสฺมา (ตัสฺมา)

การเขียน

ภาษาบาลีเป็นภาษาที่เข้าได้กับทุกภาษา ประเทศใดรับเอาภาษาบาลีไปก็จะใช้อักษรของตนเขียนแทน โดยให้ออกเสียงเหมือนหรือใกล้เคียงกับภาษาบาลีมากที่สุด แม้ประเทศไทยเราก็เช่นกัน เมื่อรับเอาภาษาบาลีมา ก็ใช้อักษรไทย แต่ละยุคเขียนให้อ่านออกเสียงตรงกับอักษรภาษาบาลี จึงจำแนกการเขียนได้ดังนี้

วิธีเขียนสระ ๒ แบบ

๑. สระลอย สระล้วนๆ ที่ยังไม่มีพยัญชนะประกอบ จะเขียนดังนี้ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ

๒. สระจม สระที่ใช้ประกอบกับพยัญชนะ เวลาเขียนจะจมเข้าไปอยู่ในพยัญชนะดังนี้ ก กา กิ กี กุ กู เก โก จะเห็นว่า ตัว อ อ่าง หายไป และสระ อะ ที่เขียนด้วย อ อ่าง ก็หายไปด้วย จะเหลือเพียง -ะ -า อยู่ท้ายพยัญชนะ, ิ ี อยู่บน, ุ ู อยู่ล่าง, เ-, โ- อยู่หน้า (สระ ๔ ทิศ)

วิธีเขียนพยัญชนะ ๒ แบบ

๑. พยัญชนะล้วนๆ ที่ยังไม่ได้ประกอบกับสระ ให้เติมจุด (.) ไว้ข้างล่าง เขียนดังนี้ ก฿ ข฿ ค฿ ฆ฿ ง฿ เป็นต้น

๒. พยัญชนะที่ประกอบกับสระแล้ว ให้เขียนดังนี้ ก กา กิ กี กุ กู เก โก เป็นต้น

ส่วนการเขียนคำภาษาบาลีในหนังสือสวดมนต์ต่างๆ ท่านมุ่งให้ชาวบ้านทั่วไปผู้ไม่เคยเรียนบาลีมาก่อน อ่านได้ง่ายขึ้น จึงเขียนแบบภาษาไทย ซึ่งจะเห็นสระอะ ที่ไม่มีพยัญชนะสะกด และสระอะ ที่มีพยัญชนะสะกด และนิคหิต ดังนี้

สระอะ ที่ไม่มีพยัญชนะสะกด จะมองเห็นสระอะชัดเจน เช่น นะโม ภะคะวะโต, อะระหะโต เป็นต้น

สระอะ ที่มีพยัญชนะมาสะกด จะเปลี่ยนจาก (.) เป็นไม้หันอากาศ (ั) เช่นตัสสะ, สัมมาสัมพุทธัสสะ เป็นต้น

พยัญชนะเสียงกล้ำ จะเขียนโดยมีจุดทึบ (.) หรือตัวแหนบ (ฺ) อยู่ใต้พยัญชนะ, หรือมีเครื่องหมายเหมือนกาบิน (ฺ) อยู่ข้างบน เช่น ทฺวิ หรือ ทฺวิ หรือ ท์วิ, อิมัสฺมิง พฺรหฺมา เป็นต้น

นิคหิต ปกติจะประกอบอยู่หลังสระ อ อิ อุ เป็น อํ อึ อุํ เวลาเขียนแบบไทย ตัวนิคหิตจะเปลี่ยนเป็น ง เช่น พุทธัง, ธัมมัง, สังฆัง, สะระณัง, อะระหัง, มะยังเป็นต้น

ขออนุโมทนาบุญผู้ร่วมจัดพิมพ์วารสารฉบับนี้

๑. ชมรมกัลยาณธรรม
๒. คุณจิรวรรณ ศิริจิตร และครอบครัว
๓. คุณสุวพร หทัยสุทธิธรรม และครอบครัว
๔. พล.อ.ต. สมโภค-สุจิตรา หงสไกรและครอบครัว
๕. คุณพ่อวัชระ-คุณแม่ทองสุก โลทารักษ์พงศ์ และครอบครัว

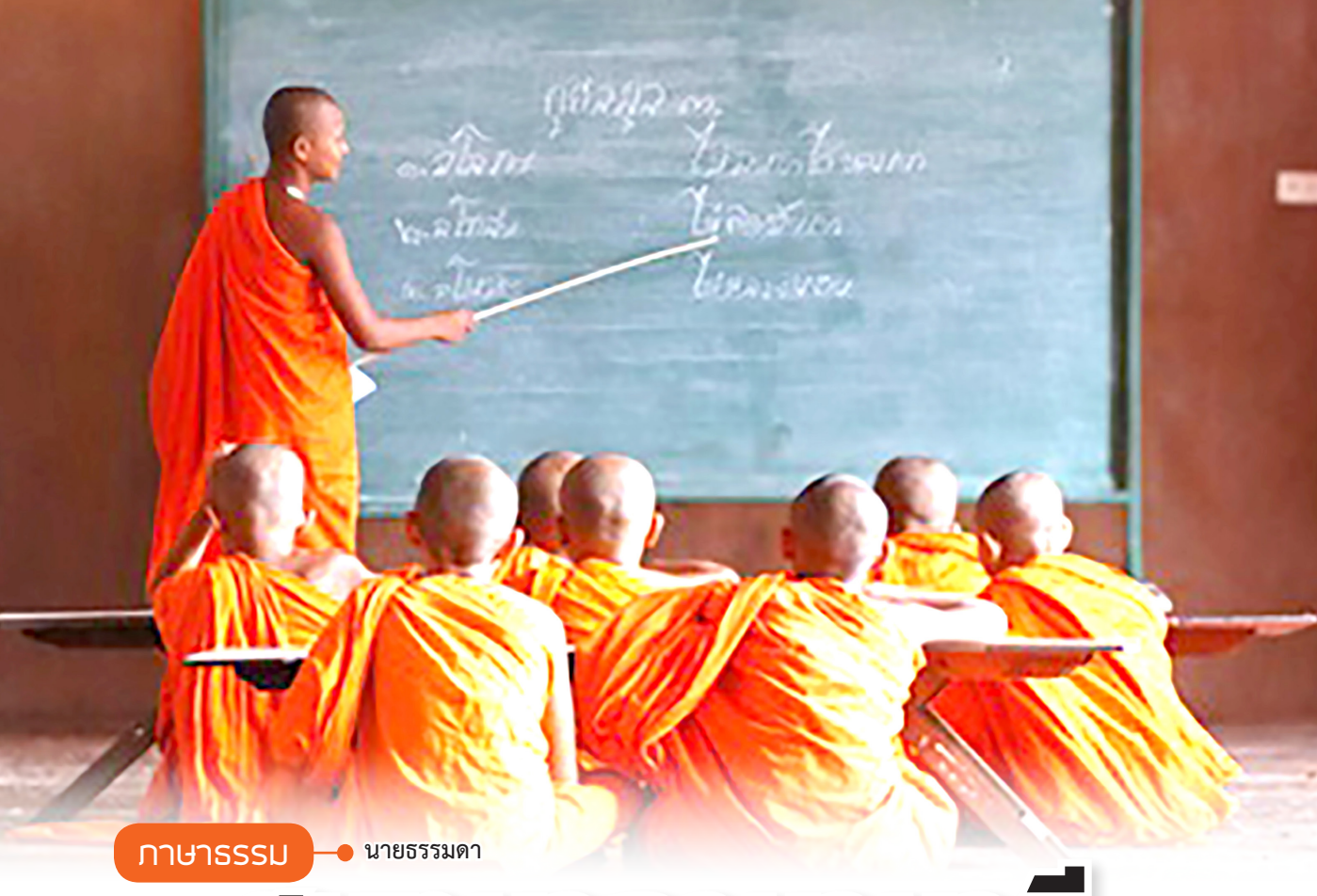

ภาษาธรรม

นายธรรมดา

สนทนาภาษาบาลี ๖

อถ ปาฬิกถา วุจฺจเต.

จิรํ โข โภนฺโต มยํ อญฺญมญฺญํ ปสฺสิมฺห "สพฺเพ อโรคา สุขิตา โหนฺตีติ ปจฺจาสึสามิ สทา ตุมฺเห ปิยายามิ" เจว อนุสฺสรามิ จ, อธุนาหิ ปาฬิภาณิโน อปฺปตรา ทุลฺลภา จ วิชฺชนฺติ เยภุยฺเยน ภิกฺขุสามเณรา อญฺญํ ภาสํ อุคฺคณฺหิตฺวา ปาฬิภาสํ น กเถนฺติ, อิทญฺหิ อมฺหากํ พุทฺธสาสนสฺส อนฺตรธานาย สํวตฺตนการณํ โหตีติ ทฏฺฐพฺพํ. ปาฬิภาสา นาม ปริยตฺติยา ฐิติยา ปธานการณํ โหติ. เนว อญฺญภาสา. ตสฺมา ยทิ ภิกฺขุสามเณรา เจว พุทฺธมามกา ปาฬิภาสํ น ครุํ กโรนฺติ. น จิรสฺเสว สาสเน ปริยตฺติ ทุพฺพลา หุตฺวา สมฺโมสํ ปาปุณิสฺสตีติ สทฺทหามิ เอตญฺหิ มยํ การณํ ทิสฺวา มหุสฺสาเหน วาจนุคฺคหณาทิวเสน ปาฬิภาสาปฏิสํยุตฺตานิ กิจฺจานิ อกริมฺห. สทฺธมฺมสฺสานุรกฺขณํ นาม สพฺเพสํ อมฺหากํ ภาโรเยว "อาคโต ภาโร อวสฺสํ วหิตพฺโพ"ติ สาทรํ สาสนกิจฺจํ กาตพฺพนฺติ

สวัสดีครับ มิตรรักนักบาลีที่เคารพ ฉบับนี้มาแปลกหน่อยครับ มาถึงก็ขึ้นต้นด้วยภาษาบาลีเลย สาเหตุก็เพราะว่า ต้องการเอาใจนักบาลีนั่นเองครับ ซึ่งก็ไม่ทราบว่าจะมีอยู่สักกี่คนบนโลกใบนี้ แต่จะอย่างไร กระผมก็ยังเชื่อมั่นว่า ยังมี **พุทฺธมามก** (ชาวพุทธ) อีกจำนวนมากที่เป็น **จกฺขุมา** (ผู้มีสายตาดี) รู้คุณค่าของภาษาบาลี ซึ่งเป็น **สมฺพุทฺธภาสา** (ภาษาที่พระพุทธองค์ทรงใช้ประกาศพระพุทธศาสนา) แม้ในทางสันสกฤต จะกล่าวอ้างว่า ภาษาสันสกฤตนั้นคือ "**เทวภาสา**" (ภาษาของพระผู้เป็นเจ้า) แต่ภาษาบาลีของเราชาวพุทธนั้น ได้ชื่อว่าเป็น

"**พุทฺธภาสา**" (ภาษาของพระสัพพัญญูเจ้า) เทวภาสานั้นนำไปสู่ภพชาติ กล่าวคือทุกข์ ส่วนพุทฺธภาสาเป็น**นิสสรณภาสา** คือภาษาที่นำออกจากทุกข์

แค่นี้ท่านทั้งหลายก็สามารถตัดสินใจได้แล้วว่าภาษาใดคือภาษาที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง และยังมีผู้คนอีกมากมายที่อยากเป็น **พุทฺธภาสโน** หรือ **ปาฬิภาณี** (ผู้พูดภาษาบาลี) เหมือนกับในยุคพุทธกาล แม้ว่านักเรียนบาลีหลายท่าน จะมีอายุมากแล้ว แต่ก็ไม่ย่อท้อ (Start late, finish first) ยังมีศรัทธาแรงกล้าต่อการเรียนภาษาบาลี ท่านเหล่านั้นนับว่าเป็นบุคคลที่ควรได้รับการยกย่องและน่าอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่ง

หลายท่านไม่มีโอกาสเรียนเอง แต่ก็ช่วยเหลืออนุเคราะห์ สนับสนุนภารกิจ การสืบทอดภาษาบาลีอันเป็นภาษาประจำพระพุทธศาสนาด้วยจิตใจของความเป็นพุทธมามกะ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์

พวกท่านเหล่านี้ คือบุคคลผู้มีบารมีบุญญาธิการในพระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริง เป็น**ชาวพุทธเกรด A** เป็นบุคลากรที่เปี่ยมด้วยความรักต่อพระพุทธ พระธรรมและพระสงฆ์ เป็นอริยสาวก **(อริยานํ สาวโก อริยสาวโก** = อริยสาวก คือศิษย์ของพระอริยเจ้าทั้งหลาย มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นต้น)

เอาละครับ เข้าเรื่องเสียที ข้อเขียนภาษาบาลีที่กระผมโปรยไว้ประมาณหนึ่งย่อหน้าข้างต้นนั้น กระผมได้ลุกขึ้นมาเขียนตอนตีสี่ของวันอังคารที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๖๒ ซึ่งตรงกับวันรัฐธรรมนูญของไทยเรา มันคือช่วงเช้ามหัศจรรย์อย่างแท้จริงครับ **สุขโณ สุมุหุตฺโต ปจฺจูสสมโย** (The miracle of morning) เป็นช่วงเวลาที่หลั่งสารแห่งความสุขเป็นอย่างยิ่งครับ ซึ่งก็ต้องขอบพระคุณพระครูการุณย์ (พระครูประคุณสรกิจ) และคุณพนิตา (คุณแอน) เป็นอย่างยิ่ง ที่คอยกระตุ้นและติดตามให้เขียนอยู่ตลอด หากไม่มีท่านทั้งสอง คอลัมน์นี้ก็คงไม่มีอย่างต่อเนื่องครับ

วิธีการอ่านบาลีนั้น สำหรับผู้ใหม่ต่อวงการแล้ว ในเบื้องต้นควรฝึกฝนการอ่านให้ถูกต้องก่อน ควรอ่านออกเสียงดังๆ หากเป็นไปได้ควรอ่านให้ผู้รู้ฟังสักรอบสองรอบก่อนก็จะดีครับ เพื่อให้ท่านเหล่านั้นได้วิจารณ์ คำอ่านของเราว่ามันถูกผิดอย่างไร มีอะไรต้องปรับปรุงแก้ไขบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาที่พบบ่อย ก็คือ **ยติ** หรือ **วิราโม** (การหยุดวรรคตอน) ที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งในคัมภีร์อลังการะ (เช่น สุโพธาลังการะ) ท่านคาดโทษไว้ว่า เป็น **ยติหีนโทสะ** (ความบกพร่องเรื่องการใช้ภาษา อันเนื่องมาจากการออกเสียงหยุดผิดวรรคตอน)

ดังนั้น นักเรียนบาลีระดับ**พาละ** (ระดับอนุบาล) จึงควรเอาใจใส่ **(ครุํ กเรยฺย)** ในการอ่าน **(ปาโฐ)** อย่าให้เสียฟอร์มเป็นอันขาด จงฉลาดที่จะเรียนรู้ภาษามนุษย์บนโลกใบนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาที่สามารถอภิวัฒน์ให้ท่านเป็นคนดี มีสัมมาทิฏฐิ เช่น **ภาษาบาลี** นี้

พระพุทธองค์ทรงเตือนเราทั้งหลายไว้ว่า "ลูกรักเอ๋ย เจ้าจงอย่าได้มองข้ามการใช้ภาษานะ **สมญฺญํ นาติธาเวยฺย**" เพราะภาษาคือเครื่องมือสื่อสารที่ดีที่สุด **(อตฺโถ อกฺขรสญฺญาโต)** เมื่อท่านอ่านถูกต้องแล้ว ก็ควรทบทวนหลายๆ รอบ เพื่อสร้างความคุ้นเคยให้กับเจ้าสมองของเรา จากนั้น จึงควรพิจารณาถึงโครงสร้างของประโยคแต่ละประโยค **(วากฺยสรีรํ)** โดยให้สังเกตเครื่องหมายจบประโยค คือ มหัพภาค (.) หรือที่ฝรั่งเขาเรียกว่า Full stop (ฟูลสต๊อป) นั่นเอง (แต่หากเป็นบาลีในใบลานโบราณ หาได้มีเครื่องหมายเหล่านี้ไม่ ในต่างประเทศ เช่น ในเมียนม่า ใช้เครื่องหมาย สองขีด "II" แทน โดยเรียกเครื่องหมายจบประโยคนี้ว่า "โป๊ทม่า")

ในการตรวจสอบโครงสร้างของประโยคบาลีนั้น โดยทั่วไป ก็ให้สังเกตที่**บทกริยาคุมพากย์** ซึ่งโดยส่วนมาก เป็น **อาขยาต** แต่ก็มีบ้างที่เป็น **กิตก์ (กิต)** พูดง่ายๆ ก็คือ ท่านต้องหากริยาคุมพากย์ให้เจอก่อน ส่วนที่เหลือคือตัวขยายซึ่งประกอบด้วยคำนาม อุปสรรคและนิบาต หรือที่นิยมเรียกตามสำนวนวิชาสัมพันธ์ว่า **การกะ** และ **อการกะ**

<u>สรุปว่า โครงสร้างของประโยคบาลี **(วากฺยสรีรํ)** นั้น ประกอบด้วย</u> วากฺยงฺค ตัวหลัก ๒ ก. กับ ๑ อ. คือ (๑) **กริยา** (อาขยาต หรือ กิตก์) (๒) **การกะ** (๖ ชนิด มี กัตตุการกะ เป็นต้น) และ (๓) เสริมด้วย**อการกะ** มีอาลปนะ วิเสสนะ เป็นต้น

อการกะ	การกะ	กริยา
มหนฺโต	ปุริโส	ภวติ

(ผู้ชายประเสริฐมีอยู่คนหนึ่ง)

ซึ่งตำแหน่งของคำในประโยคนั้น ผู้เขียนสามารถวางสลับกันได้ทุกมุม เช่น "บุรุษเป็นคนประเสริฐ"

สามารถเขียนได้ ๖ แบบ ดังนี้

๑. มหนฺโต ปุริโส ภวติ.
๒. ปุริโส มหนฺโต ภวติ.
๓. ปุริโส ภวติ มหนฺโต.
๔. มหนฺโต ภวติ ปุริโส.
๕. ภวติ มหนฺโต ปุริโส
๖. ภวติ ปุริโส มหนฺโต.

ดังนั้น ผู้เรียนจึงไม่จำเป็นต้องท่องจำตำแหน่งของคำเหมือนกับในหลายภาษา ทั้งนี้เพราะภาษาบาลีเป็นภาษาที่มีวิภัติเป็นตัวบ่งบอกถึงความเชื่อมโยงสัมพันธ์ มิใช่ตำแหน่งคำเป็นตัวบ่งบอก นี้ก็จัดเป็นเสน่ห์ของภาษาบาลีอย่างหนึ่งครับ

เมื่อดูโดยโครงสร้างของแต่ละประโยคแล้ว ควรพิจารณาว่า ประโยคนั้นเป็น**วาจก**อะไร จากบรรดาที่มีอยู่เพียง ๕ วาจก คือ **กัตตุวาจก, กัมมวาจก, ภาววาจก, เหตุกัตตุวาจก, เหตุกัมมวาจก** ทั้งนี้โดยให้จดจ่อไปที่กริยาคุมพากย์ หากกริยาคุมพากย์เป็นอาขยาตให้สังเกตที่**วิภัติ** หากกริยาคุมพากย์เป็นกิตก์ ให้ดูที่ **ปัจจัย**

(วิภัติและปัจจัย จะประกอบอยู่หลังธาตุและลิงค์ เสมอครับ) หากกริยาคุมพากย์ระบุ (เป็นสิ่งเดียวกัน) กับผู้กระทำ (กัตตา) พึงทราบว่า กริยาคุมพากย์ดังกล่าวเป็น **กัตตุวาจกกริยา** เมื่อกริยาเป็นกัตตุวาจก จึงส่งผลให้ประโยคดังกล่าวพลอยได้ชื่อว่า **ประโยคกัตตุวาจก** ไปด้วย โดยทำนองเดียวกัน หากกริยาคุมพากย์เป็น**กัมมวาจก** ประโยคนั้นก็จะพลอยได้ชื่อว่า **ประโยคกัมมวาจก** ไปด้วย แม้ในกรณีของประโยคภาววาจก ก็พึงทราบโดยทำนองเดียวกันนี้

เมื่อรู้แนวทางดำเนินประโยคพอสมควรแล้ว ก็ลองมาพิจารณา**คำศัพท์ (โวหาร)** บ้าง ว่า คำใดเป็นคำชนิดใด (เช่น คำใดเป็น นาม – อาขยาต - อุปสรรค และนิบาต แล้วคำใดเป็นการกะ อการกะ) หากไม่รู้ความหมายของคำ ก็ควรเปิดดู **คัมภีร์อภิธาน** (พจนานุกรม เช่น อภิธานัปปทีปิกา เป็นต้น) ที่วางอยู่ใกล้ๆ ตัว จงพิจารณาถึงสภาพความจริงของภาษาด้วยว่า **"คำแต่ละคำนั้นมีความหมายและมีความเชื่อมโยงกัน"**

จากนั้น หากเป็นไปได้ ก็ควรพิจารณาหลักการสร้างคำสนธิ เป็นต้น เช่น ดูว่า ณ จุดไหนมีลักษณะของการเชื่อมสนธิ หากมี ก็ต้องฝึกตัดคำสนธิ เพื่อให้ได้มาซึ่งคำเดิมก่อน (เช่น **โหนฺตีติ** ตัดสนธิว่า **โหนฺติ + อิติ**) จากนั้น หากท่านใดมีความสามารถ ก็ลองฝึกพิจารณาดูคำสมาสและตัทธิต ลองฝึกตั้งรูปวิเคราะห์เองดูบ้าง เบื้องต้นผิดถูกไม่เป็นไร ขอเพียงมีใจ ทุกอย่างก็จะผ่านไปด้วยดี ตอนช่วงแรก ก็จะรู้สึกยากเป็นธรรมดา แต่พออดทนทำไปทำมาจนชิน พลังแห่งความเคยชินนั้น จะแปลงร่างเป็นเทวดามาช่วยเราเองนั่นแหละ

เมื่อได้พิจารณาเกี่ยวกับเรื่องของศัพท์มาพอสมควรแล้ว จากนั้น ก็เป็นเรื่องของ**อรรถ** คือ จะต้องถอดความหมายของคำบาลีนั้น ให้ได้ความหมายที่สมเหตุสมผล **(โอจิตฺยํ)** ซึ่งวิธีนี้ท่านเรียกว่า **อตฺถโยชนา** นั่นก็คือ "การแปล" นั่นเอง

การแปล ถือได้ว่าเป็นปฏิบัติการขั้นสุดท้ายของการเรียนภาษาต่างประเทศครับ บทแปลที่ดีต้องซื่อสัตย์ต่อต้นฉบับเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ความสละสลวยสวยงามตามสำนวนนิยมของภาษาปลายทางครับ

สรุปว่า บทความบาลีสั้นๆ ข้างต้นนั้น ขอให้ท่านที่รักบาลีทุกท่าน จงทำการฝึกฝนหาหนทางแปลเอาเองเถิด ผู้ใดมีปฏิภาณ ผู้นั้นจะสามารถผ่านบททดสอบการแปลนี้ไปได้โดยไม่ลำบากครับ (ประโยคคำพูดนี้มีนัยให้ขบคิดเล่นๆ อยู่เหมือนกันครับ) **สพฺเพ สุภคา โหนฺตุ.**

ขอให้มิตรรักแฟนบาลีทุกท่าน จงโชคดีเรียนบาลีเก่งๆ ตามระบบ O K R เทอญ

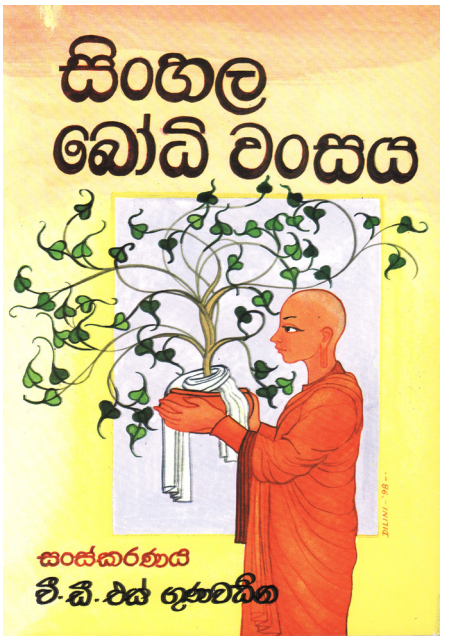

มองเทศ–มองไทย

วิเทศทัยย์

พระสังฆมิตตาเถรี
มารดรแห่งภิกษุณีสงฆ์ลังกา (๓)

บทนี้เรามาพูดถึงเรื่องการสถาปนาภิกษุณีสงฆ์ในศรีลังกา โดยเนื้อหาจะเน้นถึงภารกิจของพระสังฆมิตตาเถรี นับแต่ย่างเหยียบบนผืนเกาะลังกา จนเข้าสู่ภาวะนิพพาน พร้อมชี้ให้เห็นถึงวิธีการเผยแผ่พระธรรมคำสอนจนสำเร็จ และมั่นคงยั่งยืนนับแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบันวันนี้ (แม้ปัจจุบันจะมีการถกเถียงกันบ้าง แต่ไม่ใช่เป้าหมายของบทความนี้)

ทราบกันแล้วว่า พระสมณทูตชุดแรกที่เดินทางไปประกาศพระศาสนาของพระศาสดาเจ้าบนเกาะลังกา คือพระมหินทเถระและคณะ และภารกิจของสมณทูตชุดนี้ประสบความสำเร็จในเวลาอันรวดเร็ว นอกจากกษัตริย์และข้าทาสบริพารจะพากันหันมานับถือพระพุทธศาสนาแล้ว เหล่าพสกนิกรชาวบ้านสามัญก็ล้วนหันมาศรัทธาพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก

หลักฐานคือ มีผู้ออกบวชปฏิบัติตามคำสอนพระพุทธเจ้าเป็นจำนวนหลายร้อย

ฝ่ายสตรีชาววัง มีพระนางอนุฬาเทวีผู้เป็นพระมเหสีของพระอนุชาธิราช ซึ่งเป็นหัวหน้าสตรีจำนวน ๑,๐๐๐ คน ครั้นได้ฟังพระธรรมเทศนาจากพระมหินทเถระและคณะแล้ว เกิดศรัทธาอย่างลึกซึ้ง ปรารถนาออกบวชเป็นภิกษุณีในบวรพุทธศาสนา จึงกราบทูลพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะทรงทราบ ครั้นกษัตริย์ศรีลังกาปรึกษากับพระมหินทเถระ ก็ได้คำตอบว่า

“มหาบพิตร อาตมภาพจะบวชให้มาตุคามไม่ได้ แต่ที่เมืองปาฏลีบุตร มีน้องสาวของอาตมภาพ ชื่อว่าสังฆมิตตาเถรี พระองค์โปรดให้นิมนต์พระเถรีมา แล้วประดิษฐานภิกษุณีสงฆ์”

คำตอบของพระเถระ คือพระสงฆ์ไม่สามารถบวชภิกษุณีได้

สตรีบางคนประเภท Feminist พออ่านประโยคนี้ ถึงกับลมออกหู หาว่านักบวชเพศชายไม่ให้เกียรติเพศหญิง เป็นการผิดหลักสิทธิมนุษยชน จากนั้นก็ตามมาอีกหลายต่อหลายสิทธิ ตามหลักสากลของ UN บางรายไปไกลถึงกับประณามพระสงฆ์ว่า เป็นการขัดเจตนารมณ์ของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดภิกษุณีสงฆ์

ประเด็นนี้เราจะไม่พูดถึง เกรงว่าจะเป็นเวทีโต้วาทะกัน (หากมีเวลาค่อยมาว่ากันอีกที)

สรุปเพียงว่าพระเถระพูดเช่นนั้นมิได้ปฏิเสธการบวชภิกษุณี แต่ผู้จะบวชสตรีเป็นภิกษุณีได้นั้นต้องเป็นภิกษุณีสงฆ์เท่านั้น ส่วนภิกษุสงฆ์มีหน้าที่เพียงยอมรับเข้าสู่หมู่คณะ พูดภาษานักกฎหมายคือ เป็นพยานรับรู้เท่านั้นเอง พิธีกรรมแต่ต้นน้ำ ภิกษุณีสงฆ์เป็นผู้กลั่นกรองเรียบร้อยแล้ว พระภิกษุสงฆ์มารับรู้รับทราบปลายน้ำเท่านั้นเอง เอาแค่นี้พอ !!!

ประเด็นน่าสนใจคือพระเถระสำทับอีกข้อหนึ่งว่า *“ต้นโพธิ์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีตก็เคยประดิษฐานบนเกาะแห่งนี้ แม้ต้นโพธิ์ที่เป็นที่ตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราทั้งหลาย ก็ควรอัญเชิญมาประดิษฐานบนเกาะนี้เช่นเดียวกัน”*

พูดแบบง่ายๆ คือเมื่อพระสังฆมิตตาเถรีจะเดินทางมาสถาปนาภิกษุณีสงฆ์ ก็ควรถือโอกาสนี้อัญเชิญหน่อพระศรีมหาโพธิ์จากพุทธคยามาด้วย

คำถามคือ ต้นพระศรีมหาโพธิ์สำคัญต่อเกาะศรีลังกาอย่างไร ?

ตรงนี้ไม่ขอตอบ ให้ผู้อ่านกลับไปดูประวัติของพระมหินทเถระ เพราะอธิบายไว้ชัดแล้ว

คราวนั้นพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะโปรดให้อริฏฐอำมาตย์เป็นหัวหน้าคณะราชทูต อัญเชิญเครื่องราชบรรณาการไปถวายพระเจ้าอโศกมหาราช พร้อมกราบทูลดังพระราชดำรัสทุกประการ ครั้นพระเจ้าอโศกมหาราชทรงรับราชสาสน์แล้ว พระองค์ไม่ปรารถนาส่งพระสังฆมิตตาเถรีไปไกลหูไกลตา หัวอกของผู้เป็นพ่อปรากฏดังพระดำรัสว่า *“แม่เจ้า พระมหินทเถระพระโอรสของโยม และสุมนสามเณรผู้เป็นหลานของโยม ไปเกาะตามพปัณณิ ทำให้โยมเหมือนคนถูกตัดมือ เมื่อโยมไม่เห็นทั้งสองรูป ก็เกิดความเศร้าโศก แต่ครั้นเห็นหน้าแม่เจ้าก็หายโศก ขอพระแม่เจ้า อย่าไปเกาะตามพปัณณิเลย”* แต่ครั้นตรองเห็นประโยชน์ของพระศาสนา พระเจ้าอโศกมหาราช จึงต้องตัดสินพระทัย ส่งพระสังฆมิตตาเถรีไปเกาะลังกา

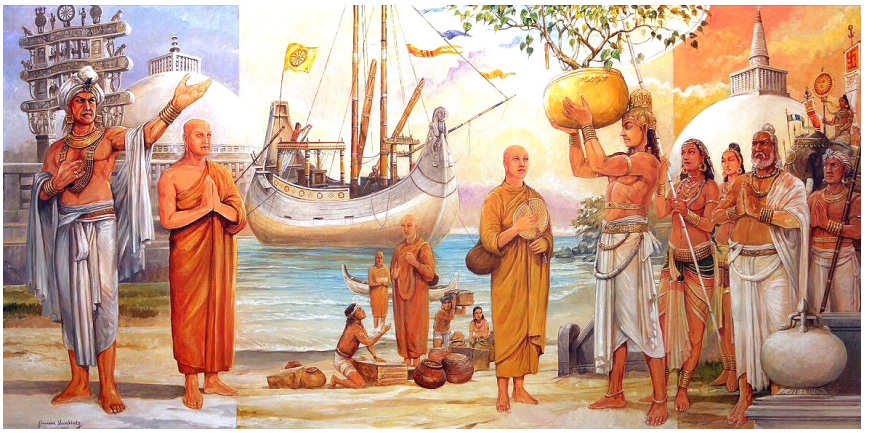

พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะทรงรับหน่อพระศรีมหาโพธิ์

เจดีย์กันตโรได

ประเด็นน่าสนใจคือ การอัญเชิญหน่อหรือกิ่งพระศรีมหาโพธิ์นั้น เป็นเรื่องใหญ่โตพอสมควร แม้พระองค์จะเป็นศาสนูปถัมภกก็จริง แต่หากเป็นกิจของพระศาสนาก็ต้องขออนุญาตจากคณะสงฆ์เสียก่อน ว่ากันว่า คณะสงฆ์กราบทูลความจริงว่าก่อนพุทธปรินิพพาน พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงพุทธประสงค์เรียบร้อยแล้วว่า หน่อพระศรีมหาโพธิ์ อันเป็นสถานตรัสรู้ จะได้รับการอัญเชิญไปประดิษฐานยังเกาะตามพปัณณิพุทธพยากรณ์ดังกล่าว เริ่มปรากฏเห็นแต่นั้นมา จึงไม่แปลก หากพระพุทธเจ้าและพระสาวกอรหันต์บางรูปจะเหาะมาบุณยสถานในเมืองไทย ลักษณะดังกล่าวฟันธงว่า พระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ได้เผยแผ่ไปถึงดินแดนเหล่านั้นมั่นคงดีแล้ว

การตัดกิ่งพระศรีมหาโพธิ์คราวนั้นเป็นเรื่องใหญ่โต กอปรด้วยพิธีกรรมมากมาย พิสดารพันลึก จนคิดว่าต้นพระศรีมหาโพธิ์เป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้านั่นเอง (ผู้สนใจแนะนำให้ไปอ่านคัมภีร์สมันตปาสาทิกาและคัมภีร์มหาวงศ์) สันนิษฐานว่า การพรรณนาเช่นนี้ น่าจะต้องการชี้ให้เห็นถึงบทบาทของกษัตริย์ ผู้แสดงความเคารพต่อต้นพระศรีมหาโพธิ์ คราวนั้นพระองค์โปรดให้ตระกูลชั้นสูงเดินทางไปด้วยเป็นจำนวนมาก นัยว่า *"เพื่อดูแลรักษาต้นมหาโพธิ์ และเพื่อประโยชน์แก่การรดน้ำ"* พระองค์เองทรงทูนกระถางทองคำประดิษฐานต้นมหาโพธิ์บนพระเศียร และทรงเสด็จลุยน้ำเพียงพระศอแล้วประดิษฐานบนเรือ

เห็นหรือยังว่ากษัตริย์สมัยก่อนเขาศรัทธาพระพุทธศาสนามากน้อยเพียงไร !!

หลักฐานระบุว่า พระสังฆมิตตาเถรีเดินทางมาเกาะลังกาคราวนั้น มีพระภิกษุณีเดินทางมาด้วยหลายรูป ดังมีรายนามว่า พระอุตราเถรี พระมาสาเถรี พระมารคัลลาเถรี พระอัคคิจิตตาเถรี พระมิตาเถรี พระตัปปาเถรี พระปัพพตาเถรี พระชินนาเถรี พระมาลาเถรี พระธรรมทาสีเถรี พระโสมสาเถรี พระปทหาราเถรี พระอัคคิมิตตาเถรี พระเผคคุปัพพตาเถรี พระมัตตาเถรี และพระมัลลาเถรี พระเถรีเหล่านี้ล้วนเป็นพระอรหันต์ผู้ทรงอภิญญา

เห็นรายนามพระเถรีแต่ละรูปแล้วคุ้นชื่อกันหรือไม่ !!!

เหตุที่มากันเป็นจำนวนมาก ก็เพื่อประกอบพิธีอุปสมบทแก่สตรีชาวลังกา เพราะพุทธบัญญัติเกี่ยวกับภิกษุณีมีข้อห้ามหลายอย่าง หยุมหยิมมากกว่าพระภิกษุสงฆ์เท่าตัว เชื่อว่าจำนวนภิกษุณีดังกล่าว น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการทำหน้าที่เป็นปวัตตินีหรืออุปัชฌาย์บวชกุลสตรีชาวลังกา หากเปรียบเทียบกับพระสมณทูตของพระมหินทเถระ ถือว่ามีจำนวนมากกว่าเท่าตัว ขณะเดียวกันฆราวาสผู้ร่วมเดินทางมากับภิกษุณีก็มีจำนวนมากเช่นกัน

ถามว่าเพราะเหตุใด ? ตอบตามตรงว่าไม่รู้ !!!

ประเด็นนี้ถ้าผู้เขียนคิดเองเออเองเกรงว่าจะเป็นการเรียกแขก โดยเฉพาะสตรีเพศผู้เรียกร้องสิทธิให้เสมอเพศชาย เอาเป็นว่าหากมีเวลาจะเขียนเป็นหนังสือวิชาการให้อ่านกัน

หลักฐานระบุว่าขณะรอภิกษุณีสงฆ์เดินทางมาจากชมพูทวีป พระนางอนุฬาเทวีและสาวชาววังต่างพากันถือเพศบรรพชิต และพำนักอยู่ในเขตอารามวิหารใกล้พระราชวัง ซึ่งกษัตริย์โปรดให้สร้างถวายเพื่อสัปปายะแก่สตรีชาวศรีลังกาเหล่านั้น ตรงนี้เห็นว่าสตรีเหล่านั้น น่าจะบวชเป็นนักบวชประเภทรักษาศีล ๘ หากเป็นเช่นนั้นแสดงว่า อุปัชฌาย์ผู้บวชให้คือพระมหินทเถระ (ผิดถูกอย่างไรมาว่ากันอีกที)

ประเด็นน่าสนใจคือ หากเปรียบเทียบกับพิธีอัญเชิญและปลูกต้นพระศรีมหาโพธิ์แล้ว การสถาปนาภิกษุณีสงฆ์มีกล่าวถึงเพียงสองสามบรรทัดเท่านั้นเอง

ประเด็นนี้มีนัยชวนตีความยิ่งนัก

นักวิชาการกลุ่มหนึ่งเห็นว่า อาจมาจากผู้บันทึกตำนานและคัมภีร์เป็นภิกษุสงฆ์ เรื่องราวอันใดเป็นที่น่าสนใจ โดยเฉพาะเรื่องของพระสงฆ์ย่อมบันทึกและรักษาสืบต่อกันมาเป็นธรรมดาวิสัย ส่วนเรื่องของภิกษุณีสงฆ์ก็ให้ความสำคัญลดน้อยลงไปตามลำดับ ตลอดทั้งตำนานและคัมภีร์สำคัญ จึงมีเรื่องราวของภิกษุณีสงฆ์แบบกระท่อนกระแท่น

อนุสรณ์พระสังฆมิตตาเถรี

นักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่า นักบันทึกตำนานเองก็ให้ความสำคัญภิกษุณีสงฆ์เช่นเดียวกัน สังเกตได้จากมีบันทึกเรื่องราวของภิกษุณีมีจำนวนมากเฉกเช่นพระภิกษุสงฆ์ เรื่องราวของภิกษุณีสงฆ์เริ่มหดหายในสมัยพระพุทธโฆษาจารย์ เมื่อมีการปรับแก้คัมภีร์ใหม่ให้เป็นสากล ด้วยการแต่งเป็นภาษาบาลี นับจากนั้นมาเรื่องของภิกษุณีก็หายไป

ส่วนตัวผู้เขียนเห็นว่า สมัยก่อนเรื่องราวของภิกษุณีสงฆ์น่าจะมีมาก ไม่ต่างจากภิกษุสงฆ์ แต่ครั้นกาลเวลาผ่านไป ภิกษุณีสงฆ์อ่อนแรงเรื่องการศึกษา การรักษาสืบต่อเรื่องราวในลักษณะตำนานก็ลดความสำคัญลงไป จึงเป็นเหตุให้เรื่องราวเกี่ยวกับภิกษุณีหดหายไป ตำนานที่บันทึกไว้ยุคหลังจึงเก็บมาเล่าในลักษณะกระท่อนกระแท่น แม้จะพบว่าภิกษุณีบางรูปแตกฉานในพระไตรปิฎก แต่หาหลักฐานมายืนยันได้ยากนักไม่ต่างจากชาวภูเขาพูดกันถึงเรื่องมหาสมุทร

สตรีชาวลังกาน่าจะบวชเป็นจำนวนมาก เพราะหลักฐานระบุว่า กษัตริย์ลังกาโปรดให้สร้างอาคารถึง ๑๒ หลัง พร้อมขนานนามอารามภิกษุณีว่าหัตถาฬกะ สันนิษฐานว่า อารามภิกษุณีสงฆ์น่าจะอยู่ใกล้บริเวณถูปาราม เพราะว่าตามพุทธบัญญัติภิกษุณีจะต้องอยู่ภายในอารามภิกษุสงฆ์

หลักฐานจากตำนานระบุว่า พระสังฆมิตตาเถรีและคณะ ล้วนแตกฉานในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก หากเป็นเช่นนั้นจริง แสดงว่าระบบการศึกษาของอินเดียสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช น่าจะเจริญถึงขีดสุด โดยเฉพาะการจัดการศึกษาของชาวอารามวิหาร อีกทั้งสิทธิสตรีด้านการศึกษา ก็ไม่แตกต่างจากบุรุษเพศแต่อย่างใด

เจดีย์อนุสรณ์พระสังฆมิตตาเถรี

สิ่งหนึ่งซึ่งมีผู้สอบถามกันบ่อยว่า ภิกษุณีสนทนากับสตรีชาวลังกาด้วยภาษาใด !!!

เคยพูดถึงแล้วในเรื่องของพระมหินทเถระว่า ชาวลังกาก็คือชาวอารยันผู้อพยพมาจากอินเดียอนุทวีป ภาษาใดที่ชาวอินเดียใช้สนทนากัน ย่อมสามารถเข้าใจได้เพราะเป็นภาษามาตุภูมิ โดยเฉพาะภาษาปรากฤตหรือภาษาพื้นถิ่น น่าจะสามารถสนทนาและรับรู้กันได้เป็นอย่างดี สันนิษฐานภาษาปรากฤตสิงหลน่าจะกอปรด้วยอรรถและรสอย่างพิสดาร สังเกตได้จากเมื่อฟังพระธรรมเทศนาอันลึกซึ้งแล้ว ชาวสิงหลสามารถบรรลุธรรมชั้นสูงเป็นจำนวนมาก

นับจากพิธีอุปสมบทกรรมคราวนั้นแล้ว เรื่องราวของพระสังฆมิตตาเถรีและคณะก็เงียบหายไป จนกระทั่งมาปรากฏอีกครั้งหนึ่งตอนเข้าสู่ภาวะนิพพาน เมื่อพระเถรีเจ้ามีพระชนมายุได้ ๕๙ พรรษา (นิพพานภายหลังพระมหินทเถระ ๑ ปี) กษัตริย์ศรีลังกาสมัยนั้นโปรดให้จัดพิธีถวายพระเพลิงอย่างสมพระเกียรติ เช่นเดียวกับพระมหินทเถระ

"โปรดให้อัญเชิญสรีระศพประดิษฐานไว้บนบุษบก แล้วอัญเชิญออกจากพระนครด้านทิศตะวันออกแห่งถูปาราม แล้วให้ถวายพระเพลิงบริเวณสถานที่ที่พระสังฆมิตตาเคยอยู่ ใกล้จิตตศาลาซึ่งเป็นสถานที่พอมองเห็นต้นพระศรีมหาโพธิ์ แล้วโปรดให้สร้างพระสถูปบริเวณนั้นแล"

ไม่สามารถรู้ได้ว่า ภารกิจของพระสังฆมิตตาเถรี ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงไร แต่ตำนานระบุว่า คราวพิธีถวายพระเพลิงพระเถรีเจ้านั้น *"มีภิกษุณีขีณาสพหลายพันรูปเข้าร่วมงาน ภิกษุณีเหล่านั้น ล้วนแตกฉานในพระไตรปิฎก ทำพระศาสนาให้รุ่งเรือง"* หากเป็นจริงดังว่าแสดงว่า ผลการประกาศศาสนาของพระสังฆมิตตาเถรีและคณะก็ประสบความสำเร็จดีไม่แพ้พระมหินทเถระผู้เป็นพระเชษฐา

สิ่งหนึ่งที่อยากจะให้สังเกตเป็นกรณีพิเศษ คือ การเดินทางไปเกาะลังกา เพื่อประกาศพระศาสนาของพระสังฆมิตตาเถรีและคณะนั้นเป็นการไปแบบไม่กลับ พร้อมถวายชีวิตเพื่อพระพุทธศาสนา แม้บางคนจะมองว่า การเมืองในอินเดียมาตุภูมิ ไม่นำพาให้พระสังฆมิตตาเถรีเดินทางกลับก็ตาม ผู้เขียนยังมองว่าธรรมดาพระสมณทูตนั้น ย่อมเทิดทูนพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก ส่วนชีวิตและภูมิหลังเป็นเรื่องรอง

สุดท้ายในฐานะผู้ชาย ขอเทิดทูนความเป็นหญิงของพระสังฆมิตตาเถรีและคณะ แม้จะทราบว่าบนเกาะลังกา มีพระมหินทเถระผู้เป็นเชษฐารออยู่แล้ว หรือว่ามีกษัตริย์ศรีลังกาถวายความอุปถัมภ์เป็นอย่างดี แต่ธรรมดา ความเป็นอยู่ของสตรีมักมีปลิโพธมากกว่าบุรุษหลายเท่า การตัดสินใจครั้งนี้ ถือได้ว่าเด็ดเดี่ยวยิ่งกว่าบุรุษเพศอีกมากหลาย จึงไม่แปลกอันใด ที่ชาวศรีลังกาทุกรูปนาม จะสรรเสริญพระเถรีเจ้าเสมอ **มารดรแห่งเกาะลังกา**

(ตอนหน้ามาสรุปผลงานพระเถรี)

ภัยศาสนา

หลักพุทธศาสนา : สิกขาสาม ยังงดงาม ยามเรียนรู้ อยู่เสมอ
ย้ำแค่ "พุทธ" หยุดเรียนรู้ อยู่เผอเรอ ปัญญาเธอ รักษาไว้ จึงไม่มี

โบสถ์วิหาร ใหญ่โต รโหฐาน เหล่าลูกหลาน ไม่เรียนรีบ กลับหลีกหนี
ภัยภายนอก รับรู้ไว้ ให้พอดี ภัยภายใน ใจเรานี้ พึงระวัง

ตารับรูป หูรับเสียง ให้เพียรรู้ เหล่าศัตรู แอบเข้าสู่ ประตูหลัง
ปล้นศรัทธา ฆ่าสติ ปิดพลัง สมาธิสั้น เพราะแทปเล็ท ก็เสร็จมัน

ภัยศาสนา คือชาวพุทธ หยุดศึกษา หมดปัญญา รักษา "ทาง" อย่างสร้างสรรค์
ไตรปิฎก ไตรสิกขา จงพากัน รักษามั่น คงไว้ ไทยร่มเย็นฯ

ปปัญจา

- วิสัชนาธรรม :
  พุทธศาสนาจะพ้นภัย ถ้าคนไทยไม่ทิ้งธรรม
- ธรรมปริทัศน์ :
  พระพุทธศาสนาในศรีลังกา
- พุทธทรรศนะ : ภัยพระพุทธศาสนา
  มองผ่านประวัติศาสตร์ศรีลังกา
- พระธรรมเทศนา :
  รุดงค์อินเดีย
- แนะนำหนังสือ :
  ตายปิฏก
- ธรรมกถา :
  เรียนรู้จากความเสื่อมของพุทธศาสนาในอินเดีย

- สัมภาษณ์ : เสียงจากศรีลังกา
  สัมภาษณ์พระอาจารย์ปสาทิกะ
- แลหลัง : The Great Debate
  การโต้วาทีแห่งสหัสวรรษ
- ในประสบการณ์ :
  ประสบการณ์สอบสนามบาลี ตอน ๖
- หน้าต่างบาลี : การเขียน
  และการอ่านภาษาบาลี ตอน ๖
- ภาษาธรรม :
  สนทนาภาษาบาลี ตอน ๖
- มองเทศ-มองไทย : พระสังฆมิตตาเถรี
  มารดรแห่งภิกษุณีสงฆ์ลังกา ตอน ต